

ДОКЛАД

МЕЖДИННА ОЦЕНКА **на изпълнението на Общинския план за развитие** **на община Елена за периода 2014-2020 г.**

София,
юли 2017 г.

Съдържание

Списък на използваните съкращенията	2
Списък на фигурите	3
Списък на таблиците.....	3
1. Въведение	4
2. Разработване и администриране на ОПР на община Елена.....	5
2.1 Период, обхванат от ОПР.....	5
2.2 Оценка на съдържанието на ОПР на община Елена в периода 2014-2020г.....	7
2.3. Процес на разработване и администриране на ОПР на община Елена	12
3. Същност и предназначение на Междинната оценка	15
4. Използвана методология	16
5. Оценка на общото въздействие. Промени в социално-икономическата среда в периода на изпълнение на ОПР	18
5.1 Настъпили промени на национално ниво.....	18
5.2 Настъпили промени на регионално и областно ниво.....	22
5.3 Настъпили промени на местно ниво	26
6. Оценка на първоначалните резултатите от изпълнението на ОПР	37
Приоритет 1. Жизнеспособна местна икономика, осигуряваща устойчив растеж	39
Приоритет 2. Развитие на туризма на база на културно-историческото наследство и природния потенциал	48
Приоритет 3. Подобряване на социалната и културната среда за приобщаващ растеж	56
Приоритет 4. Изграждане на техническа инфраструктура, осигуряваща оптимални условия за развитие на икономиката и здравословния начин на живот.....	80
Приоритет 5. Създаване на условия за опазване и подобряване на околната среда и постигане на ефективно използване на природните ресурси	88
Приоритет 6. Подобряване на институционалната среда и подкрепа на местното развитие.....	94
7. Оценка на степента на постигане на съответните цели и устойчивостта на резултатите.....	101
8. Оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси.....	107
9. Изводи и препоръки за актуализация на ОПР на община Елена.....	113

Списък на използваните съкращения

АСП	Агенция за социално подпомагане
БВП	Брутен вътрешен продукт
ВОМР	Водено от общността местно развитие
ДСП	Дирекция социално подпомагане
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ЗМСМА	Закон за местното самоуправление и местната администрация
ЗПУО	Закон за предучилищното и училищното образование
ЗУТ	Закон за устройство на територията
ИПИ	Институт за пазарна икономика
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България
КИН	Културно-историческото наследство
МЗ	Министерство на здравеопазването
МИГ	Местна инициативна група
МИП	Министерство на инвестиционното проектиране
МСТ	Местен съвет по туризъм
МСП	Малки и средни предприятия
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МО	Междинна оценка
МОН	Министерство на образованието и науката
НИРД	Научноизследователска и развойна дейност
НКИД	Националната класификация на икономически дейности
НПО	Неправителствена организация
НСИ	Национален статистически институт
НСОРБ	Национално сдружение на общините в Р България
НЧ	Народно читалище
ОДК	Общински детски комплекс
ОИЦ	Областен информационен център
ОПР	Общински план за развитие
ОПРЧР	ОП "Развитие на човешките ресурси"
ОПРР	ОП „Регионално развитие“
ОС	Общинска служба
ОУП	Общ устройствен план
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадни води
ППЗРР	Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
ПЧП	Публично-частни партньорства
ППР	Проектни и проучвателни работи
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
РСО	Регионално сдружение на общини
СЗР	Северозападен район
СГО	Структури на гражданското общество
СЦР	Северен централен регион

Списък на фигурите

Фигура 1. Население на територията на област Велико Търново в периода 2011-2016 г.	23
Фигура 2 Коефициент на заетост на населението на възраст 15-64 години (%).....	25
Фигура 3 Брой на населението на община Елена в периода 2011-2016 г.	27
Фигура 4 Население под, във и над трудоспособна възраст на територията на община Елена към 31.12. за периода 2011-2016 г.	28
Фигура 5 Оценка на степента на изпълнение на специфични цели заложи в ОПР на община Елена 2014-2020 г.	103
Фигура 6 Структура на планираните средства по отделни приоритети за периода 2014-2016 и реализирана структура към края на 2016 г. (%)	109
Фигура 7 Изпълнение на индикативния финансов план на ОПР (2014-2016), община Елена.....	111

Списък на таблиците

Таблица 1 Брой и разпределение на учениците в община Елена за учебната 2016/2017	29
Таблица 2 Средна брутна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности за 2014 г., на територията на община Елена (лв.)	30
Таблица 3 Наети лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности на територията на община Елена за 2014 г.	31
Таблица 4 Показатели за съотношение на населението във, над и под трудоспособна възраст.....	32
Таблица 5 Регистрирани безработни лица и равнище на безработицата на територията на община Елена за периода към 31.12. 2014-2016 г. (брой)	33
Таблица 6 Динамика в броя и дейността на средствата за подслон и местата за настаняване (с капацитет над 10 легла) в община Елена за периода 2011-2015 г.	35
Таблица 7 Посещаемост в Музей на Възраждането и приходи от дейност	36
Таблица 8 Оценка на приоритетите от изпълнението на ОПР на община Елена 2014-2020.....	102
Таблица 9 Индикативен размер на планираните средства по приоритети на ОПР на община Елена в периода 2014-2016 г. и % на изпълнение.....	110

1. Въведение

Общинският план за развитие на община Елена за периода 2014-2020 г. е разработен през 2014 г. Планът е приет с Решение на Общински съвет № 54 / 12.06.2014 г. по Протокол № 8 / 12.06.2014 г. в изпълнение на чл.13 на ЗРР и чл.21, ал. 2 от ЗМСМА. Съгласно решението периодът на действие на плана обхваща 2014-2020 г. На основание чл.33 на ЗРР (Изм. - ДВ, бр. 15 от 2016 г.) настоящата междинна оценка се изготвя към средата на периода на действие на стратегическия документ и обхваща периода 2014-2016 г.

Междинната оценка (МО) на изпълнението на ОПР на община Елена за периода 2014-2016 г. има за цел да осигури информация и оценка за постигнатите резултати от прилагането на плана за периода 2014-2020 г., както и да отправи препоръки относно провеждането на политики на местно ниво за остатъчния период от изпълнението на плана.

Предмет на анализ и оценка са: първоначалните резултати от изпълнението на стратегията; степента на постигане на съответните цели; ефективността и ефикасността на използваните ресурси. На основата на този анализ са изведени съответните изводи и препоръки за изпълнението на съответния документ (чл.33, ал.2) от ЗРР.

Междинната оценка е извършена от СМТ-България ЕООД, съгласно Договор №РД.02.11-224 от 24.03.2017г. между община Елена и дружеството. Междинната оценка се основава и провежда при спазване на нормативната уредба, която регламентира условията и параметрите на работа, произтичащи от Закона за регионално развитие (ЗРР) и по-специално на чл. 33, ал.1 и ал.2, както и чл. 36, ал. 1 и ал. 2, и Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие (ППЗРР).

Процесът на подготовка и провеждане на оценката включва следните етапи:

- Подготовка и набиране на информация – чрез работни срещи с членове на екипа, представители на общината. Идентифицират се конкретни източници на информация, съответно лица и процедури за осигуряване на тази информация. Разработени са въпросници, карти за оценка на постигнати резултати, определени са начинът и времевата рамка на набиране на информацията.

Осъществяват се работни срещи, набира се информация, разглежда се, анализира се и се дискутира необходимата информация с участниците в процеса. Извършват се анкетирания и проучвания на ключови участници и потребители в изпълнението на ОПР;

- Обработка и анализ – набраната първична информация се проверява за наличие на технически грешки или логически несъответствия, обработва се, обобщава се и се представя в таблици и графики, с цел изготвяне на анализ и оценка за нуждите на доклада.
- Подготовка на доклада за междинна оценка – извършва се анализ и оценка на факти и хипотези. На база анализа, оценката на фактите и резултатите се формулират съответните изводи и препоръки за изпълнението на ОПР на община Елена за периода 2014- 2016 г.
- Въвличане и консултиране на заинтересованите страни - хоризонтална дейност, приложена през целия процес на подготовка и извършване на оценката чрез екипни срещи, експертни обсъждания, специализирани индивидуални и групови срещи, фокус групи, анкетно проучвания и ежедневна оперативна връзка между страните. Този процес осигурява равнопоставено информиране и навременна консултация между страните.

Структурата на доклада е организирана по следния начин: първо се представя информация за процеса на администриране на ОПР в периода на неговото изпълнение, използвания инструментариум, след което се анализират настъпилите промени в социално-икономическата среда, включително на регионално и общинско ниво. Непосредствено след това се представя оценката на резултатите, степента на постигане на целите и оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси от изпълнението на ОПР в периода 2014-2016 г. Докладът завършва с изводи и препоръки за изпълнението на ОПР на община Елена в остатъчния период на действие 2017-2020 г.

2. Разработване и администриране на ОПР на община Елена

2.1 Период обхванат от ОПР

В хода на динамичните социално-икономически процеси, общинските планове за развитие се припознават като важен компонент от системата от документи за

стратегическо планиране и програмиране на регионалното развитие. ОНР е инструмент, който определя средносрочните цели и приоритети за развитието на общината, съчетавайки местни потребности със стратегическата рамка за развитие на областта. Най-общо стратегическите цели на ОНР са насочени към намаляване на икономическите, социалните и териториалните неравновесия и подобряване на жизнения стандарт.

Териториалното многообразие на Европейския съюз наложи на страната нови политики, подходи и модели на управление, обединени под всеобщата потребност за устойчив и приобщаващ растеж. Икономическото, социално и териториално сближаване между регионите в Европа постави и нови предизвикателства пред местните власти като пълноправен участник в процесите на регионално развитие. В предишния планов период 2007-2013 г. общините натрупаха значителен опит в процеса на създаване, приемане, администриране и наблюдение изпълнението на стратегически документи. В новия планов период 2014-2020 община Елена успя да преориентира фокуса на своите инструменти за стратегическо планиране от преобладаващо местен към устойчиво интегриран, обединявайки регионални и местни приоритети за развитие.

През март 2014 г. започва разработването на Общински план за развитие на община Елена, който е приет с Решение № 54 на Общински съвет от 12.06.2014 г., отразено в Протокол № 8, в изпълнение на чл.13, ал.3 на ЗРР и чл.21, ал. 2 от ЗМСМА. Късният етап на приемане на ОНР на община Елена за периода 2014-2020 г. противоречи на разпоредбите на чл. 37, ал.,1 от Правилника за прилагане на ЗРР, а именно – *общинският план за развитие се обсъжда и приема от общинския съвет по предложение на кмета на общината в срок 3 месеца преди началото на периода на неговото действие.*

Забавянето на процеса на разработване на Общинския план за развитие на община Елена за периода 2014-2020 г. е във връзка с късния етап на стартиране на процедурата по ОП „Административен капацитет”, Приоритетна ос I „Добро управление”, подприоритет 1.3. „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики”, по бюджетна линия BG051PO002/13/1.3-07, съфинансиран от Европейския социален фонд и националния бюджет”, в рамките на която в периода ноември 2013 - август 2014 г. е реализиран проект „Подобряване процесите на стратегическото планиране и механизмите за неговото наблюдение в община Елена”,

включващ и разработването на новия Общинския план за развитие на община Елена за периода 2014- 2020 г.

Плановият документ обхваща периода 2014-2020 г., като седемгодишният период на действие на ОПР на община Елена съвпада с периода на действие на Областната стратегия за развитие на Велико Търново, което е изискване на чл. 34 ал. 3 на ППЗРР. Общинският план за развитие на община Елена определя и основните цели и приоритети за развитието на общината в съответствие с областната стратегия за развитие.

2.2 Оценка на съдържанието на ОПР на община Елена в периода 2014-2020г.

Общинският план за развитие е част от системата от документи за стратегическо планиране и програмиране на регионалното развитие разписани в чл.9, т.4 на ЗРР. Съгласно чл. 13, ал.1 на ЗРР, ОПР определя средносрочните цели и приоритети за развитие на общината в съответствие с областната стратегия за развитие и общия устройствен план на общината. Общинският план за развитие на община Елена е оперативен документ, който очертава основните тенденции в развитието на общината за периода 2014-2020 г. на основата на анализ на състоянието ѝ, на потенциала ѝ за развитие, при отчитане на специфичните особености на общината и визията на неговите жители за бъдещо развитие. Към момента на подготовка на Общинския план за развитие действа Закон за регионално развитие от 30.05.2008 г. на ДВ, който поставя задължителни изисквания към съдържанието и структурата на ОПР. При анализ на структурата и съдържанието на Общинския план за развитие на община Елена може да се обобщи, че документът следва изискванията на чл.13, ал.2 на ЗРР, а именно:

- анализ на икономическото и социалното развитие на общината;
- целите и приоритетите за развитие на общината за определен период;
- индикативна финансова таблица, обобщаваща необходимите ресурси за реализация на плана;
- индикаторите за наблюдението и оценката на плана;
- необходимите действия по наблюдението, оценката и актуализацията на плана;
- описание на необходимите действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност;

- програма за реализация на общинския план за развитие, с която се конкретизират проектите за неговото изпълнение, съответните финансови ресурси и звената за изпълнение на проектите;
- предварителната оценка на плана;
- мерки за ограничаване изменението на климата и за адаптацията към вече настъпилите промени.

ОПР на община Елена за периода 2014-2020 г. представлява средносрочен документ, разработен в съответствие с изискванията на Методическите указания за разработване на ОПР за периода 2014-2020 г., като съдържанието включва всички изискуеми аспекти.

Разработеният социално-икономически анализ дава добра и пълна представа за текущото състояние на общината. Информацията е представена достъпно, отчетливо и разбираемо, като са използвани както текстови пояснения, така и таблично и графично представяне. Екипът, изготвил ОПР прави необходимите изводи като с това допринася за завършения вид на конкретния дял от социално-икономическия анализ.

Като естествено продължение на социално-икономическия анализ, екипът е представил изчерпателен SWOT анализ в матричен формат. Обективно са дефинирани силните и слабите страни на общината от една страна и възможностите и заплахите от друга, съобразено с направените изводи и констатации в социално-икономическия анализ, като са съобразени спецификите и особеностите на конкретната територия.

Направена е връзката между вътрешните и външните фактори за бъдещето развитие като са формулирани връзките, които биха очертали конкретните проблеми, рискове и ограничения пред бъдещото развитие.

Новата визия, която е формулирана в плана е мотивирана с изводите от SWOT анализа и настъпилите социално-икономически промени. Избраната визия е основа за формулиране на стратегически цели, приоритети и специфични цели, като израз на съществуващите потребности и потенциал в средносрочен план.

Конкретизирани са шест приоритета за развитие на общината, които съответстват на дефинираната обща цел и визия за развитие. Направена е мотивация и обосновка за всяка от поставените стратегически цели за развитие.

Направена е ясна съпоставка за постигнатата съгласуваност и релевантност на поставените общински стратегическите цели с тези на национално, регионално и

областно ниво, включително по отношение на Националната стратегия за регионално развитие (2012 – 2022 г.), Национална програма за развитие България 2020, Регионален план за развитие на Северен Централен район (2014-2020 г.), Областна стратегия за развитие на Област Велико Търново (2014-2020 г.). Освен това е разписано поотделно постигнатото съответствие и релевантност освен на ниво стратегически цели, и на ниво приоритети със същите посочени документи на национално, регионално и областно ниво. С оглед така направеното изложение става ясно, че са спазени изискванията на методическите указания и е постигнато съответствие и обвързаност по отношение на релевантните стратегически документи на по-високо ниво в страната.

Приложена е подробна индикативна финансова таблица обобщаваща необходимите ресурси за реализацията на Общинския план за развитие през периода 2014-2020 г. Тя представлява финансовата рамка на поетите ангажименти по изпълнението на Плана от страна на всички партньори в местното развитие при водещата роля на органите на местното самоуправление, подпомагани от общинската администрация. Определени са основните източници на финансиране. Добре представени са необходимите ресурси, като са посочени както в абсолютна стойност, така и в относителна спрямо общия размер на финансирането. В допълнение е направено и ясно разграничение между необходимостта от бюджетни средства и външно финансиране в процентно отношение.

Освен приложената индикативна финансова таблица, е разработена и приложена програма за реализация на общинския план за развитие, която съответства на индикативната финансова таблица и съдържа освен цифрово изражение на очакваните необходими финансови ресурси за всеки от проектите и период на реализация на всеки от тях.

Ясно дефинирана е системата от индикатори за наблюдение и оценка на ОПР. За целите на плана са използвани четири вида индикатори – общи индикатори, специфични индикатори, индикатори за резултат и индикатори за въздействие. Индикаторите за резултат се отнасят до наблюдението и оценката на изпълнението на определените приоритети и мерки за развитие на общината. Индикаторите за въздействие отчитат изпълнението на специфичните и стратегическите цели и имат значение за цялостната оценка на ефективността на избраната стратегия и политика за устойчиво интегрирано местно развитие за съответния период.

Представена е детайлна таблица със заложените конкретни индикатори за резултат по всяка от предвидените мерки за постигане на заложените приоритети за развитие. За всеки от посочените индикатори е представено описание на индикатора, мярка за измерване, източник на информация, период на първо отчитане, базова стойност, целева стойност при първо отчитане, целева стойност в края на периода. За голяма част от индикаторите е поставен период на първо отчитане в края на 2018 г., което следва да спомогне разработването на междинната и последващата оценка на изпълнение на плана, като се даде количествено остойностяване на напредъка по изпълнението на плана.

Заложените индикатори за резултат са адекватни и относими към предвидените за изпълнение проекти и дейности и дават количествено измерение за постигането на съответните цели и приоритети.

Предложени са и група индикатори за въздействие, свързани пряко с постигането на стратегическите и специфичните цели. В цялост частта за дефинирани индикатори за наблюдение, оценка и актуализация е уместна, ясна. Тя предоставя достатъчно на брой, релевантни към заложените цели и приоритети за развитие измерими индикатори с базови стойности.

Представено е значението и важността на прилагането на дейности по наблюдение, оценка и актуализация на плана. Разгледани са поотделно дейностите за наблюдение, за оценка и по актуализация при необходимост. Дефинирани са основните отговорни лица и периодите на отчитане. Разписано е организирането и работата на Звено за изпълнение на ОПР, като ясно са определени функциите и състава му. Предвидена е подготовката на годишни доклади за изпълнение на ОПР, както и ежегодно преразглеждане на програмата за реализация на ОПР.

Описани са необходимите действия за прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност, както и дейностите, които е предвидено да бъдат осъществени в периода на реализация на плана, с оглед прилагането на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност. Предвидено е включване на представители на гражданското общество и местния бизнес в структурите по наблюдение и изпълнение на ОПР и периодични публични дискусии.

За седемгодишния период на реализация на общинския план за развитие са предвидени средства в размер на 123 млн. лева. Най-много средства са предвидени за приоритет 5 „Създаване на условия за опазване и подобряване на околната среда и постигане ефективно използване на природните ресурси“ – 46.3 %, следван от приоритет 4 „Изграждане на техническа инфраструктура, осигуряваща оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда за населението“ – 27.9 %. Това са почти $\frac{3}{4}$ от всички средства. Структурата по източници на финансиране показва, че планът предвижда 78% от финансирането да дойде от европейски фондове и програми, 14.7% от централния бюджет, 4.2% от частни инвеститори и само 2.4% от бюджета на община Елена.

Съгласно Закона за регионалното развитие и Методическите указания, одобрени със Заповед № РД-02-14-2402/22.11.2011 г. на Министъра на регионалното развитие и благоустройството, Общинският план за развитие следва да интегрира в значителна степен стратегическата рамка на ЕС за икономическо, социално и териториално сближаване и регионално развитие след 2013 г., основаващи се на общия стремеж за интелигентен икономически растеж чрез технологично обновяване и иновации, развитие на знанията и уменията, устойчивото развитие на базата на използване на “зелена” енергия и технологии и постигане на социална интеграция и социално включване.

В същите указания е препоръчано основните приоритетни области и целите на Стратегията “Европа 2020” да намерят отражение в приоритетите на плана. Четирите приоритетни области на Стратегията “Европа 2020” са “Създаване на условия за развитие на местни общества на знанието”, “Подпомагане развитието на вътрешния потенциал на местната икономика и пазари”, “Развитие на местния пазар на труда” и “Подкрепа на устойчивото развитие на местната общност и територията”.

В своята стратегическа част, ОПР на община Елена 2014-2020 г. отразява гореспоменатите приоритети, като залага визия, цели, приоритети и конкретни проектни предложения, в духа на Стратегията Европа 2020, пречупени през локалните нужди и потенциали.

Общинският план за развитие на община Елена за периода 2014-2020 година е разработен съгласно препоръките, изведени в „Методически указания за разработване на национална стратегия за регионално развитие (2012-2022 г.), регионални планове за

развитие на районите ниво 2 (2014-2020 г.), областни стратегии за развитие (2014-2020 г.), общински планове за развитие (2014-2020 г.) на Министерството на регионалното развитие“.

Новите изисквания към интеграцията на политиката по околна среда (ПОС) и политиката по изменение на климата (ПИК) във фондовете на ЕС за следващия програмен период налагат промяна на подхода, прилаган за настоящия програмен период, при които мерки, свързани с околна среда, са включвани в общинските планове за развитие, независимо от степента на тяхната приоритетност за реализация на политиките по околна среда и/или изменение на климата. Мерките за ограничаване въздействието на климата в общинския план за развитие на община Елена за периода 2014-2020 са включени, но не са отделени в отделна точка, а са част от изпълнението на мерките в изпълнение на *Специфична цел 5.3 Сметчане на последствията от промените в климата*, в изпълнението на която е включена мярка за превантивни действия и способност за адаптация във връзка с превантивните действия за въздействие на климатичните проблеми.

Паралелно с подготовката на Общинския план за развитие е изготвена и предварителна оценка на плана, която включва оценка за социално-икономическото въздействие на мерките, заложи в програмата за реализация, както и тяхната екологична оценка.

2.3. Процес на разработване и администриране на ОПР на община Елена

С Решение № 42/30.04.2014 г. ПРОТОКОЛ № 5 относно приемане на Доклад за резултатите от Последваща оценка на изпълнението на Общинския план за развитие Общински съвет – Елена взема решение за приемането на доклад за резултатите от последващата оценка на изпълнението на Общинския план за развитие на община Елена (2007-2013 г.) и възлага на кмета на общината организацията по изпълнението на направените препоръки в хода на разработване на Общински план за развитие на община Елена (2014-2020), както и чрез отделни мерки и действия по отделните препоръки.

Разработването на Общинския план за развитие на община Елена за периода 2014- 2020 г. е извършено в изпълнение на договор с община Елена за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ за изпълнение на проект: „Подобряване процесите на

стратегическо планиране и механизмите за неговото наблюдение в община Елена“. Проектът е реализиран по Оперативна програма ”Административен капацитет”, приоритетна ос I „Добро управление”, подприоритет 1.3 „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики”, бюджетна линия BG 051PO002/13/1.3-07 и се финансира от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Договорът е подписан в средата на ноември 2013 г., а закъснението по стартирането на схемата е основна причина за забавянето в изготвянето на общинския план за периода 2014-2020 г., като проектът е изпълнен в рамките на девет месеца.

В резултат от изпълнението на проекта са въведени механизми за мониторинг и контрол при изпълнението на местни стратегически документи, които да действат през програмния период 2014-2020г. - Общински план за развитие и Концепция за пространствено развитие; постиганата е съгласуваност на местните политики с областни, регионални, национални и европейски стратегически и нормативни документи; въведена е единна система за мониторинг, контрол и последваща оценка при изпълнението на стратегически документи на местно ниво; осигурена е обществена подкрепа на политиките, провеждани на местно ниво, чрез „поставяне на мост” между нуждите и вижданията на заинтересованите страни и целите и приоритетите, които си поставя местната власт; повишен е капацитета на органите на управление и служителите на общинската администрация за мониторинг и контрол върху изпълнението на стратегически документи за периода 2014 – 2020 г.

Като резултат от изпълнение на проекта е извършена последваща оценка на ОПР на община Елена 2007-2013 г., разработен е и анализ на социално-икономическото развитие на община Елена, в т.ч. SWOT анализ, изготвени са: Концепция за пространствено развитие и ОПР за периода 2014-2020 г. Проведено е и съпътстващо обучение, свързано с въведената методика за мониторинг, контрол и последваща оценка на изпълнението на ОПР 2014 – 2020 г. на община Елена.

С реализацията на проекта община Елена е подпомогната при разработването на Общинския план за развитие за следващия програмен период (2014-2020г.), който е разработен на основата на широко обществено консултиране. Процесът на включването на гражданското общество е съпроводен с консултативна кампания с представители на всички партньори на местно ниво – бизнес и социални партньори, браншови и граждански организации - за представяне, дискутиране и получаване на обратна връзка относно визията на общината, приоритетите за развитие, както и

конкретните проекти в периода 2014-2020. Включването в дискусията на всички заинтересовани страни гарантира разбирането и включването на жизнените нужди на социално-икономическите партньори на местно ниво, на гражданите и на всички участници. Участието на максимално широк кръг заинтересовани в процеса на разработване на стратегическите документи на община Елена гарантира ангажираността им при приемането на плана за развитие и при неговото изпълнение, наблюдение и оценка.

Структурите на гражданското общество са включени още на етапа на събиране и обработка на информация. За актуализиране и набиране на нова информация за социално-икономическото развитие на община Елена е проведено анкетно проучване и фокус групи в общинския център и няколко малки населени места, с участието на представители на кметствата на територията на общината, читалища и културни институции, младежи, училища, представители на местния бизнес – предимно в сферата на туризма и местни занаятчии, както и служители от общинската администрация. Паралелно с анкетното проучване и фокус групите са проведени и дълбочинни интервюта с представители на ключови сектори от местната икономика, неправителствения сектор и администрацията.

Ключови в процеса на изготвяне на ОПР на община Елена 2014-2020 са организиранияте три форум сесии, с чиято цел е осъществено консултирането на политиките на местно ниво с участието на всички заинтересовани страни. На третата форум сесия е представена Програмата за реализация на ОПР – Община Елена в периода 2014 – 2020 г., която е структурирана съобразно стратегическата рамка, предложенията за проекти са групирани по приоритети и по съдържащите се във всеки приоритет специфични цели и мерки.

В процеса на изпълнение на плана са предприети действия във връзка с наблюдение на изпълнението на Общински план за развитие на община Елена (2014 - 2020 г.). С Решение № 78 от 24.07.2014 г. е приета Методика за мониторинг, контрол и последваща оценка при изпълнението на ОПР 2014 - 2020 г. Във връзка с приемането ѝ и на основание чл.21, ал.1, т.23 и чл.21, ал.2 от Закона за местното самоуправление и местната администрация, във връзка с чл.31, ал.2 от Закона за регионалното развитие и чл.91, ал.1 от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие е определен състав на работна група за наблюдение изпълнението на Общински план за развитие на община Елена (2014 - 2020 г.). Решение № 123 / 27.11.2014 г. на Общински съвет

определя състава на работната група, в която са включени широк кръг представители на заинтересованите страни.

В периода на изпълнение на плана работната група за мониторинг обаче не провежда ежегодни наблюдения, не е извършено и наблюдение по необходимост във връзка с настъпили значими проблеми. В резултат на усилията на няколко члена на работната група и със съдействието за набиране на информация на общинската администрация е извършен преглед на напредъка на ОПР в периода 2014-2016 г. чрез изготвените годишни доклади за изпълнението на ОПР, съответно за 2014, 2015, 2016 г.

С цел подобряване механизмите за мониторинг и контрол на изпълнението на ОПР на община Елена за периода 2014-2020 г. е необходимо съставът на работната група да бъде актуализиран, като бъдат привлечени повече представители на местния бизнес, с цел измерване на резултатите от реализацията на Приоритет 1. Жизнеспособна местна икономика, осигуряваща устойчив растеж. В рамките на дейността си групата за наблюдение да изготвя регулярни или конкретни отчети, които предоставя на Кмета и ОбС. В отчетите следва да бъде оценен напредъка при изпълнението на ОПР. Групата следва да има и активна роля при подпомагане на експертите, наети чрез конкурсна процедура, да изготвят междинен и окончателен доклад за оценка на реализацията на ОПР.

В съответствие с изискванията на чл.91 от ППЗРР Годишният доклад за наблюдението на изпълнението на общинския план за развитие следва да се изготвя и внася за обсъждане и одобряване от общинския съвет до 31 март на всяка следваща година. Годишният доклад за наблюдението на изпълнението на общинския план за развитие е публичен и следва да се оповестява на страницата на общината в интернет, а копие от него следва да бъде изпратено на председателя на областния съвет за развитие в 7-дневен срок от решението за тяхното одобряване.

3. Същност и предназначение на Междинната оценка

Междинната оценка (МО) на изпълнението на ОПР на община Елена за периода 2014-2020 г. има за цел да осигури информация и оценка за постигнатите резултати от прилагането на плана за периода 2014-2016 г., както и препоръки за подобряване неговото изпълнение и/или актуализация. Предмет на анализ и оценка са:

осъществените първоначално планирани резултати; степента на постигане на съответните цели; ефективността и ефикасността на използваните ресурси, заложен в плана.

МО се основава и провежда при спазване на нормативната уредба, която регламентира условията и параметрите за провеждането на междинна оценка на ОПР, произтичащи от Закона за регионално развитие (обн., ДВ, бр. 50 от 30.05.2008 г., в сила от 31.08.2008 г.) и по-специално на чл. 33, ал.1, във връзка с чл. 9, т.4, както и чл. 36, ал. 1 и ал. 2., и Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие (приет с ПМС № 216 от 2.09.2008 г., Обн. ДВ. бр.80 от 12 Септември 2008г.).

В процеса на реализация на ОПР 2014 - 2020 МО следва да се извърши не по-късно от 4 години от началото на неговото действие, т.е. не по-късно от 2017 г. Тя стъпва върху обективни и проверими данни и върху годишните доклади за изпълнението на ОПР, които са изготвяни в периода 2014-2016 г.. Междинната оценка включва: 1. оценка на първоначалните резултати от изпълнението; 2. оценка на степента на постигане на планираните цели; 3. оценка на ефективността и ефикасността на ползваните ресурси; 4. изводи и препоръки за актуализация на ОПР.

4. Използвана методология

Методологията за извършване на междинна оценка на ОПР на община Елена за периода 2014-2016 г. се базира на методи за качествено проучване – фокус групи, дълбочинни интервюта и съдържателен анализ на документация. Като съпътстващ инструмент са използвани, там където е възможно, определените в ОПР първични индикатори (за резултат), които измерват степента на изпълнение на дейностите. Вторични индикатори (за въздействие), които измерват ефекта от дейностите и отразяват напредъка в постигането на целите на ОПР са ясно дефинирани в плана. Те обаче са разгледани частично, защото обхващат кратък период за изпълнение на плана.

При подготовката на инструментариума за качествено изследване фокусът е ориентиран към проучване на индивидуалните оценки за постигнатия напредък по реализацията на ОПР на местни представители на социално-икономическите партньори, структури на гражданското общество и служители, работещи в общинска администрация. За нуждите на съдържателния анализ на документация са използвани следните *вторични източници на информация*: Областна стратегия за развитие на

област Велико Търново за периода 2014-2020 г.; Регионален план за развитие на Северен централен район от ниво 2 за периода 2014-2020 г.; ОПР на община Елена за периода 2014-2020 г.; Програма за реализация на Общинския план за развитие на община Елена за периода 2014-2020 г.; Общинска стратегия за развитие на социалните услуги 2016-2020 г., Общински план за младежта за 2017 г., Стратегия за управление на общинската собственост, община Елена, мандат 2015-2019 г.; Предварителен проект на Общ устройствен план на община Елена; Отчет за 2016 г. за изпълнение на Програма за опазване на околната среда на територията на община Велико Търново 2015-2020 г., като неразделна част от нея Регионална програма за управление на отпадъците на регион Велико Търново 2014-2020 г. и програма за намаляване на емисиите и достигане на установените норми за вредни вещества и управление на качеството на атмосферния въздух в община Велико Търново 2015-2020 г., НСИ, Териториално статистическо бюро - гр. Велико Търново, Общинска служба „Земеделие”, Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България 2020 (ИСУН 2020), Държавен фонд „Земеделие”, РЗИ-Велико Търново, РИОСВ-Велико Търново.

Първичните източници на информация включват:

➤ **Фокус групи** – проведени са общо 2 фокус групи, една с представители на местната общност и една със служители от общинската администрация. Фокус групите се проведеха в началния етап на набиране на информация, с цел проучване нагласите, наблюденията и оценките на участниците относно реализацията на ОПР, неговата адекватност на променящата се среда и местните потребности. Дискусията беше организирана около реалистичността и постигнатите резултати от изпълнението на приоритетите, мерките и дейностите на стратегическата рамка на плана. Субективните възприятия на участниците за постигнат напредък по изпълнението на ОПР са обобщени в оценъчна матрица. Участниците в групата на местната общност са представители на кметствата на територията на общината, читалища, музеи и културни институции, младежи, училища, членове на Туристическото дружество, представители на местния бизнес – предимно в сферата на туризма и местни занаятчии.

Участниците в групата на общинската администрация са служители към следните дирекции/отдели: Дирекция "Финанси, бюджет и местни приходи", Дирекция "Административно правно и информационно обслужване", Дирекция „Организационно стопански дейности“ , Дирекция "Устройство на територията и

общинска собственост", Отдел "Местни приходи", Дирекция "Хуманитарни дейности, икономическо развитие, планиране и сътрудничество", кмет, заместник-кмет, финансов контролор, секретар, главен експерт „Протокол и връзки с обществеността”.

➤ **Интервюта** – паралелно с фокус групите се проведеха дълбочинни интервюта с 5 представители на ключови сектори от местната икономика и културния живот между които: членове на Работната група за наблюдение на ОПР 2014-2020, представител на туристическия сектор, представител на местни занаятчии и служител на туристическия информационен център.

Целта на дълбочинните интервюта беше да се получи експертно мнение за постигнати резултати от изпълнението на ОПР, както и за текущото състояние и потенциала за развитие на ключови сфери от социално-икономическия профил на общината.

5. Оценка на общото въздействие. Промени в социално-икономическата среда в периода на изпълнение на ОПР

5.1 Настъпили промени на национално ниво

Социално – икономическото развитие на страната за периода 2014 – 2016г. е с ниски и несъответстващо на потребностите и очакванията темпове на растеж, това показва докладът на Европейската комисия за 2016 г. Една от причините за това е финансовата криза през 2008 г, която успя да нанесе тежък удар върху българската икономика. Кризата се изрази, както в значителното намаляване нивото на потенциалния растеж и свиването на вътрешното търсене, така и в понижаване на натрупания капитал в корпоративния сектор, резкия спад на чуждестранните инвестиции в нашата икономика в резултат на нарасналия риск за инвеститорите и натрупаните по време на кризата проблеми в банковия сектор. Българската икономика постепенно излиза от кризата, но все още не се наблюдава широко обхватно възстановяване. Слабостите в нормативната уредба, неблагоприятната бизнес среда и сериозните опасения свързани с корупцията, допълнително влияят върху инвестициите и растежа на страната.

В сравнение със сходни икономики България отбелязва значително по – слаби резултати, както по отношение на растежа на БВП, така и на БВП на глава от населението. По данни на НСИ през 2016 г. БВП възлиза на 92 635 млн. лв. по текущи цени. Преизчислен в евро, БВП е съответно 47 363 млн. евро, като на човек се падат 6

630 евро. БВП за 2016 г. по предварителни данни нараства в реално изражение с 3.4% спрямо 2015 година. През четвъртото тримесечие на 2016 г. спрямо същото тримесечие на предходната година относителният дял на аграрния сектор в добавената стойност на икономиката намалява с 0.2 процентни пункта до 3.3%. Индустриалният сектор намалява относителния си дял в добавената стойност на икономиката с 1.0 процентен пункт до 23.8%. Относителният дял на добавената стойност, реализирана от дейностите в сферата на услугите, се увеличава до 72.9% при 71.7% през съответния период на предходната година. Инвестициите формират 19.8% от произведения БВП.

Износът е в размер на 1 907.6 млн. Евро - 3.9% от БВП за януари 2017 г., като се повишава с 255.6 млн. евро (15.5%) в сравнение с този за януари 2016 г. (1 652 млн. евро, 3.5% от БВП). Износът за януари 2016 г. нараства на годишна база с 1.0%. Вносът за януари 2017 г. е за 2 053.6 млн. евро - 4.2% от БВП, като нараства с 403.3 млн. евро (24.4%) спрямо януари 2016 г. (1 650.4 млн. евро, 3.5% от БВП). Вносът за януари 2016 г. намалява на годишна база с 8.0%.

Постепенното възстановяване на пазара на труда е стабилно, но се развива с бавни темпове. Това се дължи на неразрешени проблеми и потенциални рискове, отнасящи се до несъответствия между търсените и предлаганите умения и квалификации, както и демографските проблеми като емиграцията и намаляващото население в трудоспособна възраст. През четвъртото тримесечие на 2016 г. общият брой на заетите лица на 15 и повече навършени години е 3 005.9 хил. Относителният дял на заетите лица от населението на възраст 15 и повече навършени години е 49.2%, като в сравнение със същото тримесечие на 2015 г. намалява с 0.5 процентни пункта. Оценката на ИПИ за трудовите пазари през 2016, изготвена на база данните на НСИ и АЗ показва, че процесът на създаване на работни места в редица области постепенно забавя своя ход или е спрял. Това важи както за големи икономически центрове като областите Варна и Пловдив, така и за по-малки такива, в които в предходните години се наблюдаваха трайни положителни тенденции, като област Велико Търново.

Данните за развитието на пазара на труда в Северозападната част на страната са изключително притеснителни, особено що се касае до областите Враца, Ловеч и Монтана. Единственият район, в който всички области регистрират ръст на заетостта на населението на възраст 15-64 години, е Югоизточният, но възстановяването на някои области в него (като Стара Загора) протича изключително неравномерно, ако се вземат предвид данните за отделните общини.

В края на 2016 г. безработните лица са 214.9 хил., а коефициентът на безработица - 6.7%, като за мъжете той е 6.8% и 6.5% за жените. В сравнение с четвъртото тримесечие на 2015 г. броят на безработните лица намалява с 46.1 хил., а коефициентът на безработица - с 1.2 процентни пункта.

Социално – икономическите различия на регионално ниво се задълбочават. Един от най– актуалните проблеми в България е обезлюдяването на общините, извън големите икономически центрове, вследствие на прогресивно влошаващата се демографска картина, което се отразява на икономиката чрез липсата на работна ръка. И в отражение на тази тенденция концентрацията на населението и съсредоточаването на икономическата и административната активност в София – град. Необходимо е балансирано разпределение на приоритетите между урбанистичните центрове и териториите с добро социално – икономическо развитие и изоставащите, уязвими на демографски и икономически рискове територии и населени места.

В България има висок дял на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване. Тези основни икономически и социални предизвикателства имат дългосрочни последици отнасящи се до здравеопазването, постигнатото образователно ниво и перспективите за заетост. Най-уязвимите групи тук са хората с ниска квалификация, ромите, жителите на селските райони и др. Трябва навреме да се обърне внимание на връзката между социално – икономическата среда и постигнатата степен на образование, защото това може да възпрепятства развитието на човешкия капитал.

През програмния период 2007 – 2013 г., България като пълноправен член на ЕС за пръв път участва в изпълнението на Кохезионната политика на Съюза, което позволи натрупването на практически опит в изпълнението, както на предприєдинителните програми и системите за управление и контрол, така и по отношение на цялостната институционална и нормативна рамка за изпълнение на Структурните инструменти. През втория за страната програмен период 2014 – 2020г. България получава достъп до средства в размер на 9.9 млрд. евро, предназначени да финансират десет програми. В сравнение с изминалия програмен период 2007 – 2013г., предоставените ресурси са се увеличили с 5.2%. Към средата на 2016 г. изпълнението на преобладаващата част от програмите е в начална фаза, като са извършени плащания по програми на обща стойност 293 486 455 евро. Изпълняваните програми през втория за страната програмен период до голяма степен следват същата структура и обхват, както и през периода 2007 – 2013г. Основните разлики при двата периода се дължат на различното по обем

финансиране, както и на факта, че оперативните програми за периода 2014 – 2020г. се реализират в различни макроикономически условия спрямо предходните програми. През втория програмен период продължава въздействието и резултатите от средносрочните и дългосрочни ефекти от проектите, реализирани през предходния период.

Като цяло България постига напредък при изпълнението на националните цели на стратегията „Европа 2020“. Добри резултати по отношение на енергийната ефективност, намаляване на емисиите на парникови газове и повишаването на дела на енергията от възобновяеми източници. По отношение на напредъка в изпълнението на специфичните за всяка държава препоръки за 2015 г. – бяха приети някои мерки за подобряване на ефективността на разходите за здравеопазване, включително изготвянето на Национална здравна карта. Законодателни промени има и при банковия сектор, както и подобрения в банковия надзор и всеобхватен преглед на качеството на активите и тест за устойчивост на целия банков сектор. Въведените реформи на пазара на труда също отбелязаха напредък.

Новият програмен период страната ни стартира с 8 оперативни програми, но реално програмите са 11, защото освен оперативните програми има и така наречени програми за съвместни действия. Усвояването на средствата по оперативните програми обаче в периода 2014-2016 г. върви с изключително бавни темпове, макар че регламентите на Европейската комисия за новия програмен период бяха съгласувани и публикувани през декември 2013 година. Въпреки това все още има програми, по които приемането на проекти все още не е стартирало, а там където е стартирало е само по отделни подмерки, по една или друга оперативна ос. Изразходването на европейски пари основно се насочва към научно изследователската сфера, иновации, развитие на човешките ресурси, конкурентоспособност, развитие на селските райони. Като цяло разпределението на средства между отделните оперативни програми е балансирано и в голяма степен отговаря на поставени цели. Закъснението на стартирането на оперативните програми е повече от година и до голяма степен то беше обяснено с липсата на административен капацитет, като роля за забавянето изиграха и парламентарните избори през 2014 г., създаването на ново правителство и липсата на приемственост между различните правителства. Някои от договорените вече в края на 2013 г. регламенти по оперативни програми бяха променени от наша страна, което наложи предоговаряне и отложи старта на програмния период.

В настоящия етап се наблюдава много сериозно забавяне в определяне на правилата и стартиране на процедурите по отделни приоритетни оси не само подмерки. Реалните очаквания са по-сериозно приемане на проекти и сключване на договори от средата на 2017 г., което отново ще ни изправи пред риска да се налага с ударно темпо да се приемат проекти в последните години на програмния период, т.е. съществува голям риск да не бъдат усвоени всички средства, които са предвидени.

5.2 Настъпили промени на регионално и областно ниво

Северният централен район запазва предпоследно пето място в сравнение с останалите райони от ниво 2 и по-ниско равнище от средното за страната по показателя БВП в националната икономика. Общият размер на БВП, създаден в СЦР през 2015 г. е 7 078 млн. лв. и нараства с 1,40 % спрямо 2014 г. (6 980 млн. лв.). Темповете на нарастване са по-бавни спрямо тези на страната и по-бързи от тези на СЗР. Към 2015 г. СЦР формира 7,99 % от БВП на страната, като по този показател се наблюдава намаление спрямо 2014 г. (8,34 %). По данни на ЕВРОСТАТ, делът на БВП на човек от населението в СЦР през 2015 г. е 15 % от средната стойност на ЕС-28, което нарежда района на предпоследно място сред районите от ниво 2 в страната и на едно от последните места в ЕС-28. През 2015 г. БВП на човек от населението за СЦР е 8 627 лв., като по този показател се наблюдава лек прираст спрямо 2014 г. (8 403 лв.), но стойностите остават под средните за страната.

Отчетената стойност на показателя БДС за 2015 г. в Северен централен район е 6 117 млн. лв. по данни на НСИ. В брутната добавена стойност на СЦР по икономически сектори през 2015 г. с най-висок принос е секторът на услугите – 3 475 млн. лв. (56,80 %), следван от индустриалния сектор – 2 055 млн. лв. (33,60%), а с най-ниски стойности е аграрният сектор – 587 млн. лв. (9,60%). Стойностите на показателя брутна добавена стойност по области на ниво NUTS 3 за 2015 г. показват, че се запазва доминиращото влияние на областите Русе и Велико Търново – съответно с 1 942 млн. лв. (31,76 % от общата БДС за СЦР) и 1 765 млн. лв. (28,86 % от общата БДС за СЦР).

Демографската структура и тенденциите от последните години в Северен централен район са подчертано негативни. В годините след преброяването от 1985 г. населението постоянно намалява. Демографското развитие на района като цяло следва общата негативна тенденция, характеризираща се с намаляване броя на населението,

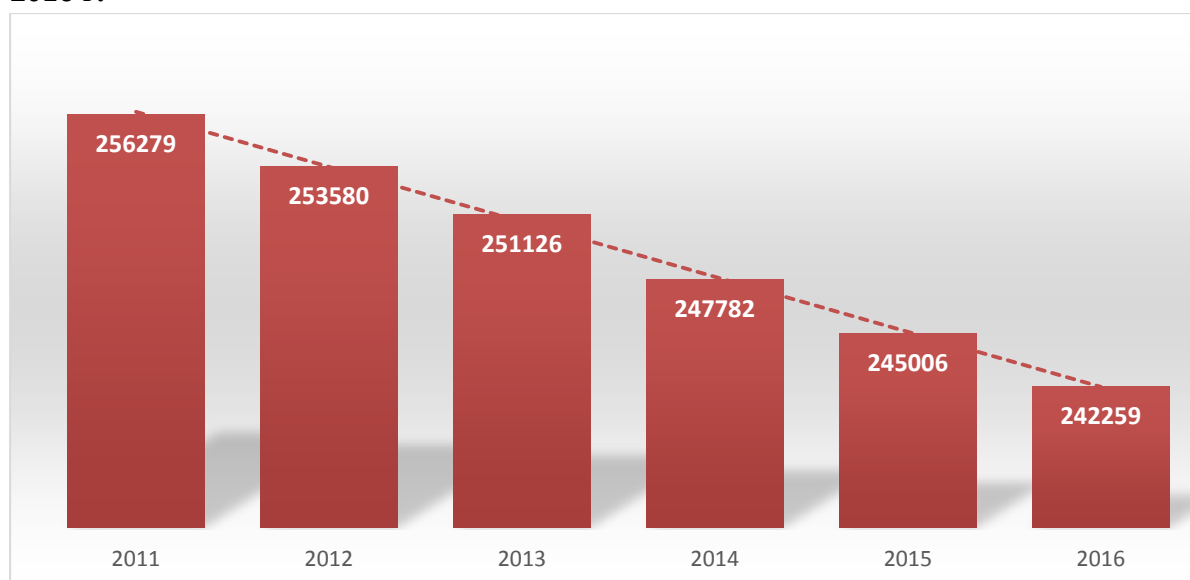
натрупване на население във високите възрастови контингенти, отрицателен механичен и естествен прираст. По данни на НСИ към 31.12.2016 г., населението в Северния централен район наброява 805 441 души и спрямо 2015 г. (815 441 души) намалява с 9 970 души (1,22 %).

През 2014 г. равнището на заетост на населението на 15-64 години за Северния централен район е 57,4 %, дял по-нисък от средния за страната (61,0 %) и спрямо 2013 г. се увеличава с 1,9 процентни пункта. По този показател СЦР заема пето място в страната преди СЗР (55,0 %) и едно от последните места в ЕС-28 (64,9 %).

Вътрешнорегионалните различия по отношение на туризма продължават да са ясно открити, като област Велико Търново остава водеща по изграденост на туристическата база, реализирани леглодни и приходи от нощувки, следвана от област Габрово.

Велико Търново е деветата по големина област в страната е с население от 242 259 души към 31.12.2016 г., което представлява 3.4% от населението на страната и нарежда областта на девето място по брой на населението от 28-те области в България. В сравнение с 2015 г. населението на областта намалява с 2 747 души, или с 1.1%.

Фигура 1. Население на територията на област Велико Търново в периода 2011-2016 г.

Източник: НСИ

Спрямо предходната година във всички общини на областта е регистрирано намаление на населението, като то е най-голямо в общините Сухиндол и Свищов - съответно с 2.9 и 2.4%, а най малко - в община Велико Търново - с 0.1%. Към края на 2016 г. населените места без население са 55, като населени места без население има в

общините Елена (24), Велико Търново (24) и Златарица (7). В област Велико Търново се намират 35.0% от населените места без население в страната.

С 46 841 души ще намалее населението на област Велико Търново през 2035 година, сочи прогноза на Националния статистически институт, през следващите двадесет години се очаква населението да наброява 199 637 души.

Областта е на второ място в страната по обезлюдени селища, в които не живее нито един човек. В нашия регион това са 57 села, като класацията се води от област Габрово, където това са 61 села.

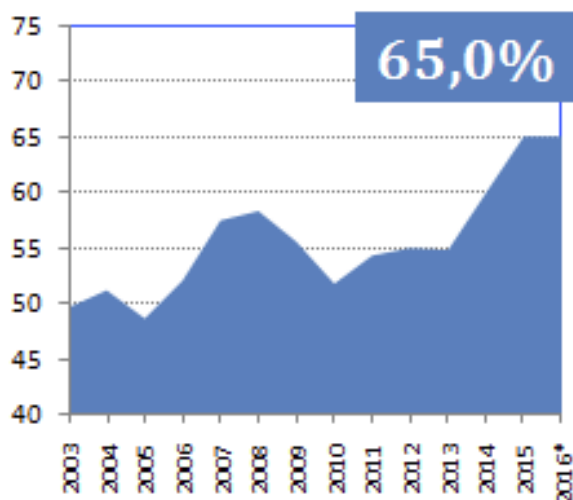
През 2016 г. всички общини в областта имат отрицателен естествен прираст. С най-малки по стойности коефициенти на отрицателен естествен прираст са общините Велико Търново (-3.2‰) и Свищов (-6.8‰). С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен естествен прираст е община Сухиндол, в която този коефициент е минус 24.5‰. Съществено влияние върху броя и структурите на населението оказва и механичният прираст (нетното салдо от външната и вътрешна миграция), който също е отрицателен - минус 796 души. Той се формира като разлика между броя на заселилите се и изселилите се от областта.

Продължава процесът на остаряване на населението в област Велико Търново. В края на 2016 г. лицата на 65 и повече навършени години са 55 189, или 22.8% от населението на областта. В сравнение с 2015 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0.3 процентни пункта, а спрямо 2000 г. увеличението е с 4.3 процентни пункта.

Към 31.12.2016 г. общият коефициент на възрастова зависимост в област Велико Търново е 54.9%, или на всяко лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат по-малко от две лица в активна възраст. За сравнение, през 2015 г. този коефициент е бил 53.8%, а през 2011 г. - 47.9%. Това съотношение е по-благоприятно в градовете - 46.7%, отколкото в селата - 78.4%.

Велико Търново е една от осемте области, в които през 2016 г. заетостта е по-висока от тази в предкризисната 2008 година. Нещо повече, най-големият ръст на коефициента на заетост при населението на 15–64 години е именно във Велико Търново (засилен допълнително и от неблагоприятните демографски процеси).

Фигура 2 Коефициент на заетост на населението на възраст 15-64 години (%)

Заетостта в област Велико Търново запазва нивото си от миналата година (65%), което е и най-високата стойност за целия период след 2003 г. Заетите в областта намаляват през последните тримесечия, но остават над 100 хиляди души въпреки спада на населението на областта. Заетостта в Габрово също остава сравнително висока, макар да не е достигнала нивата от 2008 и 2009 г.

Оживлението на пазара на труда в областта е свързано и с увеличаване на икономическата активност и намаляване на безработицата през последните години. Само за две години – между 2013 и 2015 г., коефициентът на безработица намалява повече от 2 пъти – от 16,2 до 6,8%.

По данни на ТСБ-Велико Търново безработните през 2016 г. в област Велико Търново са 8600, безработицата е 7.6 %, което е с 0.8 пункта повече от 2015 година. 99 000 са лицата извън работната сила в региона, като данните сочат намаляване с 1100 спрямо предходната. Над 58 на сто от безработните са били жени. Спрямо 2014 г. към кр. на 2016 г. безработните са намалели с 13,4 на сто, като за едно работно място се конкурират само 3 човека, като натискът на пазара на труда през 2015 г. е бил 1:5. Безработните във Велико Търново, Елена и Златарица са намалели за една година с 14,2 на сто.

Типичният профил на безработния е жена над 50 години, без квалификация, с основно образование и изгубени трудови навици, с най-малко две регистрации в Бюрото по труда, сочат данните за 2015 г. на трудовата борса. Прави впечатление, че 66 на сто от безработните са регистрирани повече от два пъти. Всеки трети стои на борсата над една година.

На първичния трудов пазар продължават основно да се търсят работници без квалификация. От новорегистрираните безработни лица най-много са освободените от сектора на услугите.

Област Велико Търново изостава значително от средните стойности за страната при показателите за вътрешни и чуждестранни инвестиции. Най-значима е разликата при чуждите инвестиции въпреки стабилния им ръст от 2011 г. насам. Към края на 2015 г. в областта са направени чужди инвестиции в нефинансови предприятия в размер на 121 708,1 хил. евро, което е с 12.5% повече в сравнение с 2014 година. Област Велико Търново се нарежда на 17-то място в страната по размер на преките чуждестранни инвестиции. Техният дял в общия размер за страната е 0.5% и съответно 13.9% в рамките на Северен централен район. В същото време усвоените европейски средства от общините във Велико Търновска област като бенефициенти по оперативните програми е над средната за страната – към 31 май 2016 г. са усвоени 746 лв./човек при 689 лв./

Въпреки намаляването на броя на студентите в областта с над 10% през 2015 г. Велико Търново остава областта с най - много студенти спрямо населението – 97 на 1000 души при 36 на 1000 души средно за страната. Това допринася за сравнително високия дял на висшистите сред трудоспособното население, както и благоприятства за възстановяването на пазара на труда след кризата.

Гъстотата на пътната и железопътната мрежа в областта е по-висока от средната за страната, но делът на първокласните пътища и магистрали остава по-нисък. Делът на пътната настилка с добро качество също продължава да е изключително нисък и дори намалява леко през 2015 г. спрямо 2014 г. През 2015 г. под 27% от пътищата във Велико Търново са в добро състояние при близо 41% средно за страната.

5.3 Настъпили промени на местно ниво

Общинският план за развитие (ОПР) на община Елена е разработен съгласно разпоредбите на Закона за регионалното развитие, Правилника за неговото приложение и Методическите указания за разработване на Национална стратегия за регионално развитие на Република България (2012-2022), регионални планове за развитие на районите от ниво 2 (2014-2020), областни стратегии за развитие (2014-2020) и общински планове за развитие (2014-2020). Използваните данни за показателите са с времеви диапазон от 5 години, за да може в максимална степен да се проследят тенденциите и тяхното развитие.

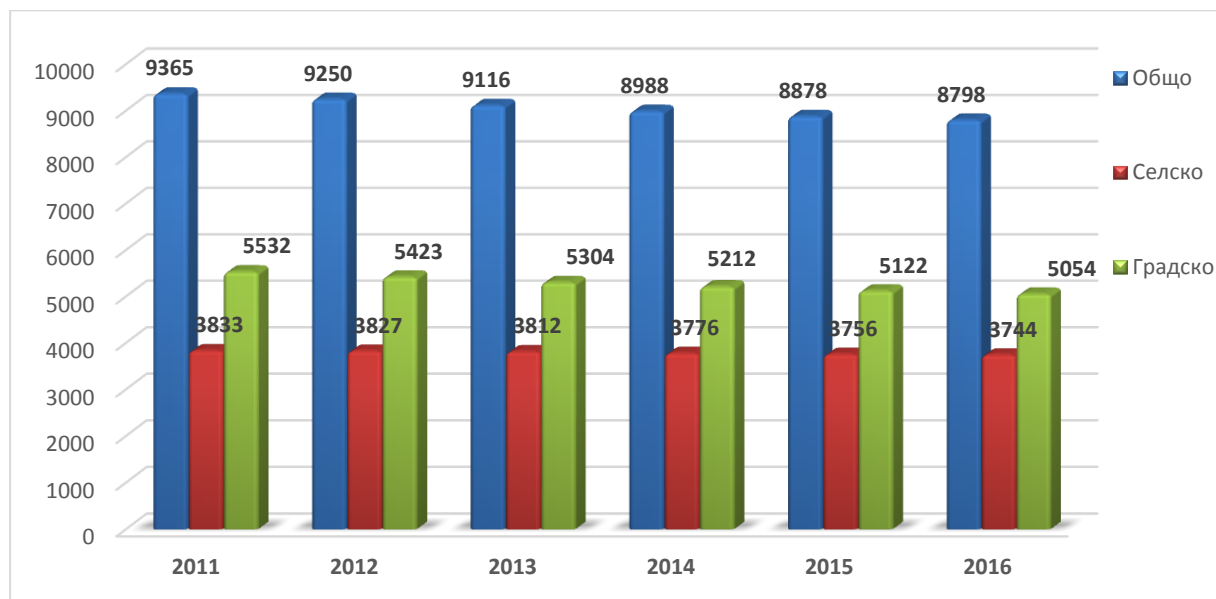
Промени в демографската картина и социалната сфера

Населението на община Елена по данни на НСИ към 31.12.2016 г. е 8 798 души. Гъстотата на населението в община Елена е 13,2 д/кв. км, слабо населена спрямо средната гъстота за област Велико Търново (52,6 д/кв. км), тази на СЦР (55 д/кв. км) и тази за страната (64,5 д/кв. км).

По брой на населението община Елена, заема осмо място в област Велико Търново и 3,6% от цялото ѝ население. Демографската динамика на населението в областта и община Елена показва, че темповете, с които намалява населението на общината изпреварват тези на областта. За периода 2011-2016 г. населението на община Елена намалява с 5,2 процентни пункта, при 4.4 процентни пункта за областта и 2.4 процентни пункта за страната.

Графиката визуализира негативната тенденция. Основните фактори за намаляване на населението са отрицателните естествен и механичен прираст.

Фигура 3 Брой на населението на община Елена в периода 2011-2016 г., НСИ

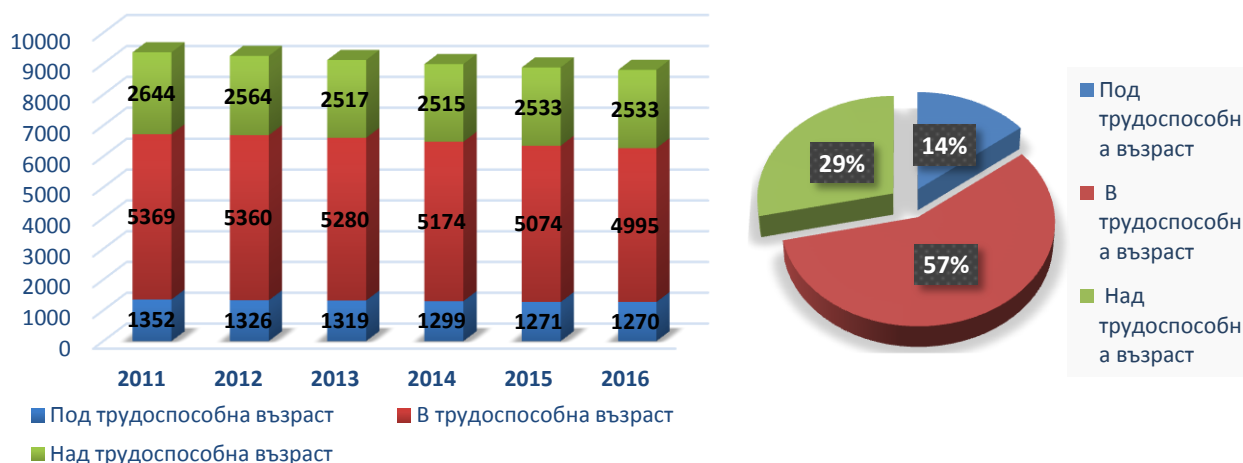

Разпределението на населението в община Елена е в полза на градското население – 57,7%, или 5 122 души, а останалите 42,3% или 3 756 живеят в селата.(НСИ, 2016 г.)

Промените, които настъпват в демографското състояние на територията на община Елена не се отличават от посоката и динамиката на демографските процеси в национален мащаб. Демографските процеси и бързото намаляване на населението в общината ще доведат до обезлюдяване на определени села на територията на общината. Това е сериозен проблем, както за община Елена, така и за цялата страна. Проблем с бързо развитие, изискващ предприемане на мерки за възраждане на българското село.

През анализирания период се наблюдава и влошаване на състоянието на възрастовата структура на населението на община Елена, което води до промени в разпределението на населението под, във и над трудоспособна възраст. (Фиг.4)

Фигура 4 Население под, във и над трудоспособна възраст на територията на община Елена към 31.12. за периода 2011-2016 г.

НСИ, 31.12 2016 г.

Спрямо 2011 г., темпът на изменение на възрастовите групи в, под- и над-трудоспособна възраст е отрицателен. Населението в под- трудоспособна възраст намалява с изпреварващи темпове от 6%, броят на трудоспособното население намалява с 5.5%, а това в над- трудоспособна възраст намалява с 4,2%.

Застаряването на работната сила в условия на динамичен пазар на труда с постоянно променящи се изисквания към квалификацията и професионалните умения на заетите поражда необходимостта от непрекъснато повишаване на общия потенциал и учене през целия живот на работната сила. Проблемът с деформираната възрастова структура на територията е изключително остър и значим, тъй като днешната структура ще определя възпроизводството на населението и на работната сила през следващите десетилетия.

Всичко това създава предпоставка за влошаване на условията за местно социално-икономическо развитие, което е видно и от нарастването на коефициента на възрастова зависимост, който показва, че през 2012 г. на 100 лица в трудоспособна възраст (15-64г.) се падат 58 от населението в под и над-трудоспособна възраст. За сравнение в

големите общини Свищов и Велико Търново през 2012 г. на 100 лица в „независимата“ възрастова група се падат приблизително 45 лица.

Намаляването на броя на лицата от специфичните възрастови контингенти възпрепятства нормалното функциониране на обектите на образованието – детски заведения и училища и създава предпоставки за нарастване необходимостта и обхвата на здравните грижи. Остава сравнително неблагоприятна и образователната структура на населението. По данни на Преброяване 2011г., относителният дял на лицата с висше образование в община Елена е 10.9%, значително по-нисък дял от този за област Велико Търново (18.3%), където почти всеки пети е висшист.

Влошената демографска структура на населението в комбинация с постоянно високите нива на безработица на територията на община Елена в близките години създава условия за влошаване на местното социално-икономическо развитие. През последното десетилетие безработицата в община Елена ежегодно поддържа стойности значително над средните за страната и за областта.

В община Елена има 5 общински училища – в град Елена – СУ „Иван Момчилов“ и НУ „Ил. Макариополски“, в селата Майско, Константин и Беброво - по едно основно училище. Три от училищата са средищни, а едно от тях е и със статут на защитено, пет детски градини и Център за подкрепа за личностно развитие.

Общият брой на отпадналите ученици за периода 2014-2016 г. е 15, като годишно отпадат средно по 4 деца, 73,3 % от отпадналите са от ОУ "Отец Паисий" с. Майско. Образователната система на територията разполага с добре обучен и квалифициран персонал. За периода 2014-2016 г. са проведени 144 обучения за повишаване квалификацията на педагогическите кадри. (включително и педагогическите кадри в детските градини) Броят на педагогическите кадри към 2016 г. е 114, като спрямо 2014 г. намалява незначително с 5%.

За учебната 2016-2017 г. броят на учениците в община Елена са разпределени както следва:

Таблица 1 Брой и разпределение на учениците в община Елена за учебната 2016/2017

Населено място	Име на училището	Брой ученици
Елена	СУ „Ив. Момчилов“	453

Елена	НУ „Ил. Макариополски”	96
Майско	ОУ „Отец Паисий”	175
Константин	ОУ „Отец Паисий”	71
Беброво	ОУ „Христо Ботев”	40

По данни от общинската администрация

В СУ “Иван Николов Момчилов” през учебната 2016 – 2017 г. се обучават 453 ученика, в паралелки от първи до дванадесети клас. В сравнение с предишни години се наблюдава тенденция към спад броя на завършващите ученици. Това от една страна се дължи на желанието на учениците да изучават нови специалности, непредлагащи се за изучаване в училището, а от друга се наблюдава тенденция към намаляване броя на учениците, постъпващи в първи клас главно поради намаляване на раждаемостта.

Въпреки задоволителното общо образователно равнище обаче се наблюдава нарастване на неграмотността причина, за която е нередовното посещение на училище, липса на мотивация за получаване на знания.

Голяма част от младежите напускат община Елена, а като основна причина те посочват ниския жизнен стандарт, високата безработица и липсата на перспектива. Голяма част от младите еленчани са намерили постоянна работа в чужбина, това са младежи между 15 и 18 години, жители на селата, ниско квалифицирани и безработни, основно представители на малцинствата. Липсата на мотивация за оставане в общината се свързва с ниското заплащане на труда. По данни от НСИ средната брутна работна заплата за община Елена е 540.66 лв. при 751 лв. за общината. (НСИ, 2016 г.)

Таблица 2 Средна брутна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности за 2014 г., на територията на община Елена (лв.)

Икономически дейности	Елена
Общо	5901
Селско, горско и рибно стопанство	7328
Преработваща промишленост	5726
Строителство	4421
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	4801
Транспорт, складиране и пощи	5501
Хотелиерство и ресторантьорство	4710
Създаване и разпространение на информация и творчески	7171

продукти;	
Операции с недвижими имоти	3038
Професионални дейности и научни изследвания	4446
Държавно управление	9406
Образование	8062
Хуманно здравеопазване и социална работа	5196
Култура, спорт и развлечения	5615
Други дейности	3193

Източник: НСИ, 2015 г.

Средна брутна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности за 2014 г. на територията на община Елена е 5 890,5 лв. Тя е значително по-ниска от средната за СЦР – 7957,8 лв. и от средната за Република България – 9 860 лв.

Най-висока е средната брутна годишна заплата в сектор държавно управление - 9 406, следвана от заплата в сектор образование - 8 062 лв. Много ниски остават заплатите в сектор хотелиерство и ресторантьорство – 4 710 лв., която остава по-ниска и от тази в съседната община Златарица- 4 876 лв.

Наети лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности на територията на община Елена за 2014 г. са 1 872 души. С най-голям относителен дял са заетите в преработващата промишленост – 33%, следвани от сектора на търговията и ремонтната дейност – 14%, хуманно здравеопазване и социална работа – 12%. Спрямо 2011 г. относителният дял на заетите в преработващата промишленост се увеличава с девет процентни пункта, а този на заетите в сектора на хотелиерството и ресторантьорството остава постоянен - 5 %.

Таблица 3 Наети лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности на територията на община Елена за 2014 г.

Икономически дейности	Елена
Общо	1872
Селско, горско и рибно стопанство	150
Преработваща промишленост	584
Строителство	24
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	242
Транспорт, складиране и пощи	80
Хотелиерство и ресторантьорство	94
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти;	7
Операции с недвижими имоти	4
Професионални дейности и научни изследвания	27

Държавно управление	116
Образование	179
Хуманно здравеопазване и социална работа	202
Култура, спорт и развлечения	20
Други дейности	21

Източник: НСИ, 2014 г.

Застаряването на работната сила в условия на динамичен пазар на труда с постоянно променящи се изисквания към квалификацията и професионалните умения на заетите поражда необходимостта от непрекъснато повишаване на общия потенциал и учене през целия живот на работната сила. Проблемът с деформираната възрастова структура на територията е изключително остър и значим, тъй като днешната структура ще определя възпроизводството на населението и на работната сила през следващите десетилетия.

Всичко това създава предпоставка за влошаване на условията за местно социално-икономическо развитие, което е видно и от нарастването на коефициента на възрастова зависимост, който показва, че през 2011 г. на 100 лица в трудоспособна възраст (15-64г.) се падат 57 от населението в под и над-трудоспособна възраст, докато през 2015 г. този показател е 61.

Таблица 4 Показатели за съотношение на населението във, над и под трудоспособна възраст

Показатели	2011	2012	2013	2014	2015
0 - 14/15 - 64	21,0	21,4	21,6	21,1	21,7
65+/15 - 64	35,3	36,1	36,9	37,6	39,4
0 - 14, 65+/15 - 64	56,3	57,5	58,6	58,7	61,0
65+/0 - 14	168,5	169,1	170,5	178,6	181,8
60 - 64/15 - 19	145,5	151,7	165,7	167,2	165,0

Източник: НСИ

Намаляването на броя на лицата от специфичните възрастови контингенти възпрепятства нормалното функциониране на обектите на образованието – детски заведения и училища и създава предпоставки за нарастване необходимостта и обхвата на здравните грижи и неминуемо влияе на състоянието на пазара на труда.

Въпреки влошаващата се демографска картина състоянието на пазара на труда през последните години се подобрява, като традиционното високо равнище на безработица регистрира значително по-благоприятни стойности, увеличава се значително и

коэффициентът на заетост на областно ниво, оживлението на пазара на труда в общината е свързано основно с намаляване на безработицата през последните години. Местният бизнес изпитва остра нужда от следните специалисти – икономисти, строителни техници и майстори, обслужващ персонал в туризма, владеещ чужди езици и компютърни специалисти.

Таблица 5 Регистрирани безработни лица и равнище на безработицата на територията на община Елена за периода към 31.12. 2014-2016 г. (брой)

	2014	2015	2016
Регистрирани безработни лица	747	746	578
Безработни лица до 29 г. възраст	70	48	31
Безработни лица над 55 г. възраст	229	237	170
Безработни лица с основно образование	228	229	194
Безработни лица с начално и по-ниско образование	145	158	135
Безработни лица с намалена работоспособност	22	18	15
Равнище на безработицата за община Елена %	23,6	21,4	18,4

По данни на ТСБ- Велико Търново

Само за две години – между 2014 и 2016 г., коефициентът на безработица намалява значително – от 20,9% до 16,2 %. По данни на ТСБ-Велико Търново безработните през 2016 г. в община Елена са 578, безработицата е 16 %, което е с 4.7 пункта по- малко спрямо 2014 г. Икономически активното население към 31.12.2016 г. на територията на общината е 3 568 души. Над 55 на сто от безработните са били жени.

Спрямо 2014 г. към кр. на 2016 г. безработните са намалели с 22,6 на сто, като за едно работно място се конкурират само 3 човека. Типичният профил на безработния е жена над 50 години, без квалификация, с основно образование и изгубени трудови навици, с най-малко две регистрации в Бюрото по труда. От новорегистрираните безработни лица най-много са освободените от сектора на услугите.

Специфична група на пазара на труда са младежите до 29г. Младежката безработица на територията на общината се обуславя от два фактора – младежите в трудоспособна възраст напускат общината за да търсят реализация в по – големите градове или в чужбина, а останалата част живеещи на територията на общината в по – голямата си част са ученици.

По данни на Бюрото по труда – филиал в гр. Елена към 31.12.2016 г. са регистрирани млади 31 безработни младежи. По-голямата част от регистрираните безработни младежи са със средно, основно или по-ниско образование.

По отношение намирането на работа чрез Бюрото по труда, за 2016 г. 129 младежи на възраст до 29 г. са започнали работа. Една част от тях са включени по европейски програми и проекти, а на други им е била осигурена работа в чужбина. За периода 2014-2016 г. 42 младежи са включени в програми, в т. ч. 5 лица в Национална програма „Старт в кариерата“ и 37 лица по ОП „Развитие на човешките ресурси“ (2 по схема „Младежка заетост“ и 35 по схема „Обучение и заетост на младите хора“).

Раздвижването на пазара на труда се свързва с подобените условия за развитие на местен бизнес на територията на общината, които се свързват основно с бума в областта на хотелиерството и ресторантьорството в периода 2014-2016, но също така и с повишения интерес към инвестиции в екологичните производства и земеделие.

В периода 2014-2016 г. туристическата база в общината значително се увеличава. По данни на общинска администрация за 2016 г. са реализирани 30991 бр. нощувки в средствата за подслон и местата за настаняване, което спрямо 2014 г. е увеличение с 28,8%. Към кр. на 2016 г. на територията на общината се предлагат 1800 легла. Изградени са няколко хотелски комплекса, които привличат по-висок клас туристи. Започват да се предлагат и спа услуги, разнообразява се туристическият продукт. В периода на ваканциите и празничните дни е трудно да се намери място в последния момент.

До голяма степен това се дължи на усилията на общината и местния бизнес, които влагат значителни средства и усилия за популяризиране на региона - основно от общинския бюджет, но и от постъпленията от туристически данък. Към края на 2016 г. събраният туристическият данък е 12 200 лв., като бележи ръст спрямо 2014 г. с над 36 %. Това се дължи не само на увеличеният брой на новорегистрираните средства за подслон и места за настаняване, но също така и на факта, че хотелиерите стават по-коректни данъкоплатци.

По данни на общинска администрация към края на 2016 г. на територията на общината са регистрирани 51 къщи за гости, 22 броя стаи за гости, 7 семейни хотели, 2 хотела.

Легловата база в община Елена е представена от шест типа обекти: къщи за гости, самостоятелни стаи, семейни хотели, хотели, бунгала и пансиони. Най-голям е броят на къщите за гости. Те представляват 50% от общия дял на обектите и са с капацитет 759 легла, което е 43,3% от общата леглова база в общината. На второ място се нареждат самостоятелните стаи с 49 обекта (или 36,6% от общия брой обекти). Семейните хотели са на трето място – 11 броя (8,2%) с леглови капацитет 303 места (17,3%). След тях се нареждат хотелите, които са 3 (2,2%) с общо 222 легла (12,7%). Точно толкова на брой са и бунгалата – 3 (2,2%), но със значително по-малък капацитет - 36 легла (2,1%). Последният вид леглова база е най- слабо представена – само 1 пансион с 88 места (5,0% от легловата база в общината).

Разпределението на легловата база показва, че в сектора на настаняването в община Елена приоритетно се развиват семейният тип обекти – къщи за гости, самостоятелни стаи и семейни хотели. Техният общ капацитет е 1405 легла, което представлява 80,2% от общата леглова база на общината. Ориентацията на туристическото предлагане към тези типове обекти напълно отговаря на мащаба и духа на общината, както и на инвестиционните възможности на предприемачите на местно ниво. Този вид настаняване съответства изцяло и на туристическите ресурси в територията. Туристическото предлагане е насочено към специфичен сегмент от туристопотока – български семейства с деца и младежи в относително ниска ценова зона. Това твърдение се доказва и от наличните данни, че в общината преобладават ниско-категорийните обекти – с една и две звезди, които съставляват общо 73,1% от обектите за настаняване в общината.

Показателни за успешното развитие на туристическия сектор на територията на общината са и официалните данни на НСИ, които представят информация към кр. на 2015 г. По данни на НСИ приходите от дейност на средствата за подслон и местата за настаняване към кр. на 2015 г. се увеличават с над 73%.

Таблица 6 Динамика в броя и дейността на средствата за подслон и местата за настаняване (с капацитет над 10 легла) в община Елена за периода 2011-2015 г.

Показатели	Мярка	Състояние към 2011 г.	Състояние към 2015 г.	Ръст - % (2011/2015г.)
Средства за подслон	брой	31	38	22,6%
Легла	брой	1141	1323	16,0%
Стаи	брой	483	603	24,8%
Реализирани нощувки	брой	26950	53120	97,1%

(общо)				
Приходи от дейност (общо)	лв.	6175,39	10702,44	73,3%

Източник: НСИ

Една от основните причини за ръстът в развитието на туризма се свързва и с наситения с културни и спортни събития календар, които привлича все по-голям брой туристи. На все по-голяма популярност се радват кулинарните празници “Медена седянка по еленски” и “Празник на еленския бут”.

Новите експозиции в музея на Възраждането също се радват на засилен интерес и все по-голяма посещаемост, като в периода 2014 -2016 г. броят на посетителите се увеличава с над 8 %, а приходите от входни такси и беседи се увеличават с 35%.
(Таблица 7)

Таблица 7 Посещаемост в Музей на Възраждането и приходи от дейност (2014-2016)

	2014	2015	2016
Посетители	19787	21620	21415
Приходи от входни такси и беседи	22579	23988	30366
Приходи от продажба на рекламни материали	-	8859	10886

Източник: Общинска администрация

На значителен интерес през последните години се радва предприемаческа инициатива за създаване на екологични животновъдни ферми в региона и към преработката на селскостопанска продукция. Мандрата и цехът за еленски бут разширяват дейността си. Възобновява работата си и месопреработвателното предприятие, започва производство на екологични плодови сокове и производството на биологично чист мед.

От направения преглед на социално-икономическото развитие в периода на изпълнение на ОПР могат да бъдат направени следните изводи:

- Бърз темп на намаляване на населението в сравнение с този за областта, като за периода 2011-2016 г. намалява с близо 570 души или 5,2%;
- Населението в под и във - трудоспособна възраст намалява с изпреварващи темпове, което влошава ситуацията на местния пазар на труда, затруднява функционирането на образователната структура и разширява необходимостта от предоставянето на

здравни грижи и услуги;

- Като основна причина за депопулацията на територията се изтъква ниското заплащане на пазара на труда - средната брутна работна заплата за общината е с близо 30% по-ниска от тази за областта.
- Състоянието на пазара на труда през последните години се подобрява, което се дължи основно на по-ниските нива на безработицата, които обаче продължават да бъдат значително по-високи от тези на областно и национално ниво;
- Наблюдава се бурно развитие в областта на хотелиерството и ресторантьорството-туристическата база значително се увеличава, нараства интересът и посещаемостта на туристите към дестинацията;
- Като основна причина за засиления интерес към дестинацията се изтъкват богатото културно-историческо наследство на територията, което се радва на все по-голяма посещаемост, чистата околна среда, както и наситения с културни и спортни събития календар, които привлича все по-голям брой туристи;
- Повишава се интересът към инвестиции в екологични производства и земеделие;
- Основен и перспективен отрасъл продължава да бъде промишлеността, където са заети над 33% от икономически активното население, а водещите промишлени предприятия на територията в периода на изпълнението на ОПР 2014-2016 г. разширяват своите производства.

6. Оценка на първоначалните резултатите от изпълнението на ОПР

Докато в предходния раздел се анализират промените, настъпили на местно ниво на базата на обективни данни (предимно вторични статистически данни и тяхното интерпретиране), то в настоящия раздел за целите на оценката на промените, настъпили в следствие изпълнението на ОПР на община Елена пада върху субективни фактори и данни. В ход с наложилите се възприятия за нуждата от отчитане на индивидуални преценки и усещания за икономически напредък и подобро качество на живот, оценката от първоначално постигнатите резултати от изпълнението на ОПР се извърши с активното участие на местното население и служители от общинска администрация. Използваха се два основни инструмента: 1) две фокус групи (с общински служители и представители на широката общественост), по време на които се работи с оценъчната матрица на стратегическата рамка на ОПР; 2) дълбочинни полу-структурирани интервюта с представители на ключови сектори от общинската администрация,

местната икономика и обществения живот. Анализът на първичните данни от оценките на гражданите се допълва с вторични данни, чийто източници са НСИ - ТСБ-гр. Велико Търново, РИОСВ, ИСУН, общинска администрация Елена, общински стратегически документи, публични бази данни и др. Оценката на стратегическата рамка на ОПР по време на фокус групите се извърши по следната скала:

0 - няма извършени дейности/целта не е постигната;

1 - има извършени дейности в срок, но не са налице всички очаквани резултати/задоволително постигане на целта;

2 - в срок са постигнати всички планирани резултати/достигната пълна степен на постигане на целта

Резултатите от проведените фокус групи и дълбочинните интервюта са представени в настоящия раздел (оценка на постигнати резултати), докато останалата част от данните от въпросниците формират базата за анализ и оценка на степента на постигане на целите на ОПР и на ефективността и ефикасността на използваните ресурси в неговото изпълнение (следващите два раздела). Като съпътстващ инструмент са използвани, там където е възможно, определените в ОПР индикатори за резултат, които измерват степента на изпълнение на мерките и дейностите. Оценката на първоначалните резултати от изпълнението на ОПР е направена въз основа на стратегическата рамка на ОПР на ниво „приоритет“, „специфична цел“ и „мерки“.

Стратегическата част на плана обхваща 6 приоритета, 18 специфични цели и 53 мерки и 200 проекта. Междинната оценка на ОПР на община Елена е извършена на основата на стратегическата част на плана и обхваща резултатите от периода на действие на плана за периода 2014-2016 г. Ключови за изготвянето ѝ са и резултатите от годишните доклади за същия период.

Приоритет 1 Жизнеспособна местна икономика, осигуряваща устойчив растеж е ключов за осигуряването на растеж на местната икономика, повишаването на равнището на заетост и доходи на населението. Приоритетът адресира решаването на важни проблеми на местната общност, каквито са липсата на работни места, ниското равнище на инвестиции на територията на общината и неблагоприятната среда за развитие на МСП. Приоритетът предвижда растежът на местната икономика да се основава освен на МСП (основно в сектора на услугите и производството) и на ново качество на земеделския сектор, ориентиран и към биологично производство. Технологичната модернизация на производствения процес в предприятията и

зеделските стопанства, повишаването на дела на местните суровини в преработващата промишленост и подкрепата за производство на повече биологични култури са част от основните фактори за постигане на по-висока добавена стойност на територията на общината.

Приоритет 1. Жизнеспособна местна икономика, осигуряваща устойчив растеж

Специфична цел	Мярка	Средна оценка общински служители	Средна оценка широка общественост
1.1 Създаване на среда за подкрепа и насърчаване на малкия и среден бизнес на територията на община Елена	1.1.1 Подкрепящи бизнес инициативи	0,1	0,3
	1.1.2 Насърчаване на предприемачеството	0,4	0
1.2 Създаване на условия за оптимизиране на връзките между първичния сектор и преработващата промишленост за производство на продукти с висока добавена стойност	1.2.1 Сдружаване и модернизация	0,7	0,6
	1.2.2 Горски ресурси	0,3	0,6
1.3 Създаване на условия за устойчиво биологично земеделие и модерно животновъдство	1.3.1 Биологично земеделие	0,6	0,8
	1.3.2 Животновъдство	0,7	0,5

Специфична цел 1.1: Създаване на среда за подкрепа и насърчаване на малкия и среден бизнес на територията на община Елена

В изпълнение на целта се предвижда реализирането на подкрепящи бизнес инициативи (Мярка 1.1.1) и насърчаване на предприемачеството (Мярка 1.1.2). Като проектни дейности в изпълнението на мярка 1.1.1 планът предвижда създаване на бизнес консултативни звена за подкрепа на бизнеса, но в периода 2014-2016г. такива не са създадени. Подкрепяща такава инициатива насочена в полза на местния бизнес е разкрития офис на МИГ общини Елена - Златарица, който се намира на територията на

гр. Елена, създаден в изпълнение на договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по подмярка 19.1 „Помощ за подготвителни дейности“ на мярка 19 „Водено от общностите местно развитие“ от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014–2020 г. и в изпълнение на Стратегия за ВОМР 2014 – 2020 г. на МИГ общините Елена – Златарица. Очаква се в периода 2017-2020 г. в изпълнение на одобрената стратегия офисът да работи активно в подкрепа на местния бизнес.

С цел подкрепа и насърчаване на бизнеса на територията на общината се планира и създаването на конферентен център в сградата на старото училище, но тази идея към настоящия етап не намира реализация.

В периода 2014-2016 г. са инвестирани средства от общинския бюджет за разширяване и подобряване на услугите предоставяни в Центъра за информация и обслужване на гражданите. В този смисъл следва да се отбележи, че организационният принцип за обслужване на "едно гише", по един или друг начин е въведен частично. Чрез дейността на Центъра за информация и обслужване на гражданите е наложена практика за облекчаване и оптимизиране на предоставяните услуги, но с оглед подобряване на публичните услуги за гражданите и бизнеса е необходимо задълбочаване на работата на администрацията по процедурите в дълбочина и изясняване на междуведомствената координация по повод обмена на информация и служебно съгласуване на преписки.

Организационният принцип “едно гише” може да се определи като създаване на едно място на достъп до услуга, но чрез различни канали за достъп. Въвеждането му в практиката изисква осъществяването на система от действия, като основните форми чрез, които се осъществява принципът са едно място за достъп в една административна структура. Въвеждането на този подход носи определени ползи, свързани с:

- Подобрен достъп до услуги – както в смисъла на подобро разбиране от страна на клиентите на техните права, така и подобрена информираност за това откъде и как да се получават услугите.
- Високо качество на предоставяните услуги – от гледна точка намаляване на личните разходи и времето за получаване на услуги, отношението и желанието за съдействие на служителите, предоставящи услуги на клиентите.
- Прозрачност и отзивчивост – ясни процедури за обслужване, съгласувани с клиента. Тази полза включва и подобрена комуникация по време на целия

процес на обслужване по начин, по който клиентите да разполагат с информация относно етапа на обработване на съответното заявление, както и работа с отзивчиви служители. Следва да бъдат регистрирани и канали за регистриране на неудовлетвореност от обслужването, което би оказало допълнителен натиск върху администрацията за подобряване на обслужването.

На 1 март 2016 г. приключва попълването на информацията в годишния доклад за състоянието на общинската администрация и Системата за самооценка на административното обслужване за 2015 г. Чрез финансиране от Европейския социален фонд, по оперативна програма „Административен капацитет“ бе въведена в експлоатация и новата интегрирана информационна система на държавната администрация. От 2016 г. годишният доклад и Системата за самооценка на административното обслужване се попълват в интеграция с Административния регистър и Регистъра на административните услуги.

Информацията от отчета илюстрира, че общият брой на административните услуги, предоставени на населението през 2015 г. е 11 997. Размерът на събраните такси е 550 909 лв., а сумата на платените цени е 98 692 лв. Близо една трета от всички административни услуги, предоставени на населението са от отдел „Местни приходи“, като най-голям дял заема издаването на удостоверения за данъчна оценка на недвижими имоти и незавършено строителство. От услугите по гражданска регистрация най-много са издадените удостоверения за наследници. Голям е и броят на административно-техническите услуги, които е извършила община Елена, като преобладава издаването на скици за недвижими имоти.

Броят на видовете административни услуги, които извършва община Елена по Регистъра на административните услуги е 139.

В рамките на планираните дейности към Мярка 1.1.2 Насърчаване на предприемачеството в периода 2014-2016 г. не са провеждани обучения за насърчаване на предприемаческата инициатива сред възрастните хора. За целите на оценката липсва информация местните жители да са се възползвали от участие в процедурите по ОПРЧР за периода 2014-2016 г. насочени към развитие на социалното предприемачество и подкрепа на предприемачеството.

В областта на развитието на предприемаческата активност сред младежите има

извършени дейности. През 2014 г. СУ "Иван Н. Момчилов" в гр. Елена е партньор по проекта "Microsoft YouthSpark - Кариера в ИТ", който е насочен към 20 000 ученици в средните училища в страната. На включените в обучението ученици е предоставено обучение по ИКТ, обучение по предприемачество, курсове за кариерно развитие и консултации. В рамките на този проект в средата на ноември 2014 г. десет изявени ученици от СУ "Иван Николов Момчилов" които са показали най-добри резултати в иницирираното по проекта обучение получават възможност за безплатна сертификация по програмите Microsoft Office Specialist (MOS) 2013 и Microsoft Technology Associate. Проектът "Microsoft YouthSpark - Кариера в ИТ" е един от 27 гранта на Microsoft YouthSpark за младежки неправителствени организации в 25 страни в Европа през 2014 г. и част от световния ангажимент на Microsoft да се създадат възможности за 300 милиона младежи в 100 страни през следващите три години. Ученици от училището участват по проекта и през следващата година, като ученикът Атанас Шалаваров, ученик в 12-ти клас от град Елена е победител в националното състезание по информатика за ученици, който представя страната ни на световните финали в Съединените щати през 2015г.

Обучения насочени към развитие на предприемачеството на територията на община Елена са проведените еднoдневни обучения на местни лидери през март 2016 г., едното в гр. Елена, а другото в с. Константин. Обучението е организирано по Договор № РД 50-172/07.12.15г. за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по проект за подготвителни дейности по подмярка 19.1 "Помощ за подготвителни дейности" на мярка 19 "Водено от общностите местно развитие". В резултат на обучението местните лидери придобиват компетенции по стратегическо планиране, генериране на идейни проекти и запознаване с механизмите за управление на МИГ и оценяване на постъпилите проекти. В обучението участие взимат 41 души представители на местния бизнес, неправителствени организации, земеделски производители, активни граждани.

В областта на осигуряване на предпоставки за практическо обучение на учениците от профилираната паралелка на СУ „Иван Момчилов“ са проведени практики в заведения за хранене и развлечение на територията на община Елена. По инициатива на общината е организирана среща между представители на местния бизнес, директор на СУ „Иван Момчилов“ гр. Елена и представители на общинска администрация, на която е обсъдена възможността за обучения в различни професионални направления, от които има нужда местния бизнес. В резултат на срещата са предприети стъпки за разкриване

Общата оценка, която двете фокус групи поставят на изпълнението на *Специфична цел 1.1 Създаване на среда за подкрепа и насърчаване на малкия и среден бизнес на територията*, макар и твърде критично, е 0,2- няма извършени дейности/целта не е постигната. Въпреки ниската оценка обаче следва да се отбележи, че са налице реализирани дейности в изпълнение на *Мярка 1.1.1 Подкрепящи бизнес инициативи* и *Мярка 1.1.2. Насърчаване на предприемачеството*.

на нови професионални паралелки.

Специфична цел 1.2 Създаване на условия за оптимизиране на връзките между първичния сектор и преработващата промишленост за производство на продукти с висока добавена стойност

За оптимизиране на връзките между първичния сектор и преработващата промишленост на територията на община Елена се предвижда изпълнението на две мерки *Мярка 1.2.1 Сдружаване и модернизация* и *Мярка 1.2.2. Горски ресурси*. Специфичната цел е насочена към по-пълно използване на потенциала от местни ресурси за интегрирано развитие между аграрния сектор и преработващата промишленост, като по този начин се очаква да бъде затворен производствения цикъл и да се увеличи обема на добавена стойност в тези структуроопределящи сектори на местната икономика.

Индикатор за изпълнение на дейностите по *Мярка 1.2.1* е брой създадени сдружения на местни производители на територията на общината, като до края на периода е планирано да се създадат поне две. Идеята за създаване на сдружение на млекопреработвателите в община Елена не е реализирана. В периода на изпълнение на плана на територията официално е регистрирано местното сдружение „Пчела“, което съществува от много време, но в началото на 2016 г. е официално регистрирано. Негов председател е Иван Стефанов. Основна цел на сдружението е популяризиране на качествата на меда от Еленската балкан. През следващите години сдружението активно ще работи за популяризирането му, включително и чрез организиране на празника на меда, ще насочи усилия и към това еленският мед да бъде защитен като географско

наименование.

В периода 2014-2016 г. все още не е реализирана и планираната проектна идея за изграждане на пазари/места за директна продажба на произведена продукция от местните земеделски стопанства. Местни продукти се предлагат в няколко търговски обекта в гр. Елена. При стартирането на кампанията „Подкрепям българското“ местни производители от община Елена взимат участие в изложението на храни и хранителни продукти в парк „Марно поле“, гр. Великово Търново. Празниците, свързани с популяризирането на местните продукти като „Празника на пчелния мед“ и „Празника на еленския бут“ също са важни събития, където местните производители представят своята продукция и я популяризират.

Основните преработващи предприятия на територията на община Елена продължават да бъдат в сферата на мляко и месо преработката, като основните инвеститори са „БИСИ СИ ХАНДЕЛ“ ООД, ЕЛЕНА МЕС ООД, БИЛТРАНС-ВЕЛЕВ ООД. В резултат на предприемаческата си инициатива частните предприемачи на територията на община Елена в периода 2014-2016 се възползват чрез ПРСР от допълнителни средства, както и инвестират свои за модернизиране на земеделските стопанства и производства. Няма данни за точния брой на реализираните проекти и инициативи, както и за направените инвестиции в областта на модернизацията на земеделски стопанства на територията на община Елена в периода 2014-2016 г. Възможност за местните производители е реализация на идеята еленският бут да бъде регистриран по европейските схеми за качество на селскостопански храни и продукти. Популяризирането на българските продукти ще помогне за развитието и известността на земеделските региони, осигуряване на заестост, стимулиране на туризма. Ползите от вписването на български продукти в регистрите на ЕК са осигуряване на правна защита за производителите и гарантирана автентичност на качеството за потребителя. На територията на община Елена има само един регистриран производител на уникалния деликатес.

В изпълнение на дейностите от **Мярка 1.2.2 Горски ресурси** няма данни за изпълнение проекти в сферата на модернизиране на производството и преработката на продукти в сферата на горските ресурси на територията. В периода 2014-2016 г. на територията на община Елена не е изградено ново предприятие за преработка на дървесни отпадъци, не е разкрит и цех за производство на мебели. Продължава практиката на „събиращество“ на горски продукти на територията на общината. Всяка година със заповед на министъра на Околната среда и водите се определят разрешените и забранените за

събиране билки и растения, както и допустимото количество. Много често обаче берачите не се съобразяват и правят поразии, като изтръгват лечебните растения с корените, което води до ликвидиране на находката. На територията на община Елена има два пункта за изкупуване на билки и диворастващи гъби, като от 2014 г. са определени такси за ползване на лечебните растения от земи, гори и води, които са общинска собственост.

Няма данни за разширяване на производството от преработка на недървесни горски продукти на територията на общината, както и за новосъздадени предприятия или извършени инвестиции в активи за съхранение, преработка, пакетиране, охлаждане, замразяване и сушене на продукти, произвеждани на територията на общината.

Общата оценка от изпълнението на дейностите и проектите в рамките на *Мярка 1.2.1. Сдружение и модернизация* е 0,7 и съответно за *Мярка 1.2.2 Горски ресурси* е 0,5. Участниците в двете фокус групи виждат напредък в изпълнението на дейностите към Специфична цел 1.2 основно в предприемаческата активност насочена към модернизация на производството.

Специфична цел 1.3 Създаване на условия за устойчиво биологично земеделие и модерно животновъдство

Третата специфична цел към Приоритет 1 адресира развитието на жизнен аграрен сектор със специализация в биологично земеделско производство (растениевъдство и животновъдство), което да подкрепи развитието, както на преработващата промишленост и туризма, така и да доведе до повишаване на доходите на заетите в сектора лица.

В периода 2014-2016 г. се наблюдава значителен напредък в развитието на биологичното земеделие на територията на община Елена. Площите, използвани за биологично земеделие са нараснали, увеличил се е и броят на стопанствата, прилагащи практики по биологично земеделие на територията на община Елена, като през 2016 г. броят и по данни на ОС „Земеделие“ достига 30 броя. В периода 2014-2016 г. са извършени плащания за поети ангажменти към местни земеделски производители

прилагащи практики на биологично производство както в стария програмен период, така и по стартиралите през 2015 г. мерки, финансирани по ПРСР 2014-2020 г.

На значителен интерес в последните години се радва биологичното производство на арония и биологичен пчелен мед. Площите засадени с арония се увеличават, достигайки към 2016 г. 165 дка. От 2014 г. на територията на общината има повишен интерес към биопчеларството, което за цялата страна тръгва от Елена, като съществена роля за развитието му има и местното дружество „Пчела“. Хората, които сериозно се занимават с пчеларство през последните години са 50 души, които имат около 250 кошера. Около 15 от пчеларите се грижат за над 100 пчелни семейства. Броят на кошерите на територията на общината по данни на ОС „Земеделие“ към кр. на 2016 г. е над 3435.

На територията на общината към настоящия момент все още не е регистрирано създаването на сдружение на местни производители за популяризиране на биологично производство. Едно такова сдружение може да си постави за цел популяризирането на стандарти и добри практики в областта на биологичното земеделие сред местните производители, каквато необходимост беше отбелязана по време на обсъжданията във формата на фокус групите.

На територията на общината има създадени няколко демонстрационни еко-селища за популяризиране производството на биологичното земеделие и животновъдство, като в последните години те се радват на голям интерес, свързан и с увеличения туристопоток. В голяма степен тези селища се явяват и една допълнителна туристическа атракция, която дава възможност за допълнителни преживявания на туристите. Такива еко-селища има на територията на гр. Елена и с. Раювци.

В подкрепа на развитието на биологичното производство в края на 2014 г. е проведен семинар на тема „Бъдещето на биологичното земеделие в следващия програмен период 2014-2020 г.“ в гр. Елена. Българска асоциация Биопродукти, в партньорство с община Елена, Общинска служба по земеделие гр. Елена са организатори на събитието. Програмата включва презентации на експерти от МЗХ, свързани със зелените плащания и биологичното производство. В семинарът взимат участие земеделски производители, био-производители, преработватели и търговци от цялата страна.

В изпълнение на заложените дейности/проекти към **Мярка 1.3.2. Животновъдство** все

още пред местните животновъди стои проблемът с необходимостта от отреждане на терени извън чертите на населените места за отглеждане на животни. Друг индикатор за успешно реализиране на дейностите по мярката е броят на модернизирани ферми. Липсата на точна информация относно броят и мащаба на реализираните проекти в областта на модернизацията на животновъдните стопанства е ограничител при извеждането на конкретни изводи за развитието на отрасъла. Ценен източник за информация относно предприемаческата активност и интереси в областта на животновъдното производство са обаче постъпилите инвестиционни намерения в тази сфера на територията на общината, посредством които може да бъде отчетен значителен интерес към развитието на отрасъла на територията на община Елена.

По данни на РИОСВ – Велико Търново относно постъпили съобщения за инвестиционни намерения в периода 2014-2016 г. на територията на общината има данни за стартирали проектни идеи на частни лица насочени към модернизация на няколко животновъдни стопанства. Такова е инвестиционното намерение свързано с изграждане на садкова инсталация за отглеждане на аквакултури до 40 тона риба в поземлен имот №000326 – „Язовир“, в землището на с. Палици, реконструиране на производствена сграда в предприятие за производство на месни деликатеси традиционни за района, смяна предназначението на сгради в кравеферма в с. Беброво, намерение за изграждане на яйцеферма с капацитет до 5000 яйца в с. Марян, намерение за изграден овчарник за 1000 броя овце майки от специализирана месодайна порода „Шеролé“, в землището на с. Шилковци, както и инвестиционно намерение за изграждане на свинекомплекс за угодяване на прасета в землището на гр. Елена. По данни на РИОСВ има постъпило съобщение за инвестиционно намерение за изграждане на селище за селски туризъм, което ще се реализира в землището на с. Константин, като предложението включва и изграждане на демонстрационно еко-селище за популяризиране производството на биологични земеделски култури.

На територията на община Елена преобладава отглеждането на малки стада от животни в малки стопанства, което е пречка пред реализирането на мащабни проекти насочени към модернизация. В общината има частни животновъди, които отглеждат преди всичко едър рогат добитък и овце. Говедовъдството продължава да бъде основен перспективен подотрасъл на животновъдството в община Елена. Броят на говедата спрямо 2014 г. по данни на ОС „Земеделие“ нараства с 59,9%, достигайки 14 801 като в т.ч. кравите са 910. Говедовъдството е основно с млечно направление, за което

свидетелства и увеличеният брой на кравите – 1315, което е с 44,5% повече спрямо 2012 г.. През 2016 г. говедовъдните стопанства са 176, в т.ч. 5 бр. първа група и 171 бр. трета група. Към 2012 г. на територията на общината са регистрирани 225 говедовъдни стопанства, като само едно е от I група, останалите са от трета, т.е. на територията на общината може да се говори за окрупняване на говедовъдните стопанства. Произведеното месо от ЕРД през 2016 г. нараства на 135 т., при производство от 15 т. за 2012 г., а производството на мляко е 3760 (хил. лв.), с което се бележи ръст от 11% спрямо 2012 г.

Общата оценка от изпълнението на дейностите и проектите в рамките на *Мярка 1.3.1 Биологично земеделие* е 0,7, като по високо оценени са дейностите в изпълнение на мярката от участниците във фокус групата на представители на местната общественост и бизнеса, които оцениха високо през последните години развитието на биологичното пчеларство на територията на общината, както и увеличените площи с насаждение от арония, отглеждана по биологичен път. С обща оценка 0,6 е оценено и изпълнението на дейностите към *Мярка 1.3.2 Животновъдство*, като представителите на местната общност подчертаха необходимостта от отреждане на терени за отглеждане на животни, извън чертите на населените места.

Приоритет 2. Развитие на туризма на база на културно-историческото наследство и природния потенциал

Специфична цел	Мярка	Средна оценка общински служители	Средна оценка широка общественост
2.1 Повишаване капацитета на човешките ресурси и подобряване на институционалната рамка на туризма на територията на община Елена	2.1.1 Човешки ресурси	0,25	0,1
	2.1.2 Институционална среда	0,46	0,5

2.2 Разнообразяване на туристическото предлагане	2.2.1 Туристическа инфраструктура	1,2	1
	2.2.2 Разнообразни туристически продукти	1,1	1,3
	2.2.3 КИН	0,8	0,7
2.3 Подобряване на маркетинга на община Елена като туристическа дестинация	2.3.1 Маркетинг на дестинацията	1	1,1

В рамките на Специфична цел 2.1 Повишаване капацитета на човешките ресурси и подобряване на институционалната рамка на туризма на територията на община Елена е предвидено изпълнението на две мерки- *Мярка 2.1.1 Човешки ресурси* и *Мярка 2.1.2 Институционална среда*. Мярка 2.1.1 Човешки ресурси е насочена към повишаване на капацитета на заинтересовани от развитието на туризма страни от общината чрез провеждане на тематични обучения и подобряване на качеството на предлаганото обслужване, осигуряващо качествена заетост в сектора.

През месец юни 2014 г. в община Елена е организиран семинар за онлайн маркетинг в туризма. Семинарът е безплатен, а на него са поканени всички граждани на общината, които се интересуват от онлайн маркетинг, търговия в интернет и SEO. Семинарът е организиран с участието на едни от най-добрите експерти в България, които запознават местната общност и местния бизнес с различни теми от сферата на онлайн маркетинга и оптимизацията на сайтове за търсачки. Теми на семинара са: „Как да накараме клиентите Ви да работят за Вас?“, „Клиентите ни във Facebook, Youtube и Google +“, „Оптимизация на търсачки (SEO) в туризма“, „Видео съдържанието: впечатлява и продава“, „Google+Local – ползите за туристическия бизнес и най-добрите практики“, „Анализ на сайтове и често срещани грешки“, „Как да създаваме уникално съдържание“.

През 2014 година един общински служител и двама занаятчии – грънчар и дърворезбар взимат участие в два изнесени семинара за обмен на опит в Гърция и Испания. Темите на семинарите са: „Маркетинг и реклама на занаятите“, и „Обща политика за развитие и дизайн за укрепване на занаятчийския сектор“.

В рамките на фокус групите е изразено притеснение във връзка със задълбочаващия се проблем и липсата на кадри, които да се задържат на работа в туристическия сектор на територията на общината. В същото време заложените проекти в плана, насочени към създаване на център за професионално обучение/колеж по туризъм в община Елена не намира своята реализация в периода 2014-2016 г.

Проблемът с осигуряването на кадри в сферата на туризма е проблем и на национално ниво пред туристическия бранш, а решаването му изисква междуинституционална координация и привличане в процеса по решаване на този проблем на всички заинтересовани страни. В тази връзка предстои да стартира и обсъждане по отношение създаването на квалификационен и преквалификационен център към Министерството на туризма, съобразно примера на Испания, Португалия и Франция, с цел да се подготвят по-професионално изпълнителските кадри, от които най-голяма нужда има бизнесът. Съвместно с бизнеса, образователните институции и общинското ръководство на територията на общината следва да предприемат действия на местно ниво за решаване на този проблем.

В областта на подобряването на *институционална среда* в сферата на туризма в периода 2014-2016 г. няма данни за приети документи, планове, стратегии, насочени към подобряване на институционалната среда за развитие на туризма. В резултат на изпълнение на проекта „Развитие на атрактивен и ефективен регионален продукт – туристическа дестинация Елена – Лясковец – Златарица“ през 2014 г. е създадена и приета стратегия за промотиране на дестинацията, но все още не е разработена и приета дългосрочна стратегия за развитието на туризма на територията на община Елена.

През 2014 година в общината е изпълнен проект „Подобряване процесите на стратегическото планиране и механизмите за неговото наблюдение в община Елена“, ОПАК 2007-2013 г., в рамките на който е извършено проучване сред местната местност и обсъдена посоката на развитие на туризма в общината. Проведени са интервюта с голяма част от работещите в сферата на туризма, а друга част са анкетирани. В рамките на проекта е проведен и обществен форум с участието на всички заинтересовани страни, на който са обсъдени възможностите на общината за развитие на устойчив туризъм и подобряване на туристическото предлагане. Във връзка с изготвянето на Общ устройствен план също е проведено проучване в сферата на туристическото предлагане.

Общата оценка от изпълнението на дейностите и проектите в рамките на *Мярка 2.1.1 Човешки ресурси* е 0,2 като фокус групата от представители на местната общност и бизнеса оценяват изпълнението на дейностите по мярката по-високо. *Мярка 2.1.2 Институционална среда* е оценена от двете фокус групи с оценка 0,5. Представителите и на двете фокус групи отбелязаха необходимостта от приемането на дългосрочна стратегия за развитието на туризма на територията на община Елена. Това е задача, която предстои в следващият етап на изпълнение на стратегията.

Специфична цел 2.2 Разнообразяване на туристическото предлагане

С цел подобряване на туристическото предлагане планът за изпълнение на ОПР 2014-2020 г. предвижда подобряване на туристическата инфраструктура. (Мярка 2.2.1), като изпълнението на мярката предвижда изграждане, реконструкция, ремонт, закупуване на оборудване и обзавеждане на посетителските центрове за представяне и експониране на местното природно и културно наследство

В изпълнение на планираните дейности през 2016 година е реконструирана част от сграда общинска собственост намираща се в централна градска част за общински туристически информационен център. Туристическият център е оборудван и обзаведен в съответствие с изискванията на действащата нормативна база, за да може да бъде сертифициран като част от мрежата на туристическите информационни центрове в страната. С новото обзавеждане и оборудване се предоставя възможност за по пълноценно представяне на богатото културно-историческо, природно наследство, местни специалитети и занаяти.

Анализът на състоянието на туризма на територията на община Елена в периода 2014 – 2016 г. недвусмислено показва, че съществуват предизвикателства по отношение на туристическото предлагане на региона, а именно – това, че то е сравнително еднообразно и не се отличава съществено от предлагането в съседни територии със сходни туристически ресурси. Това налага да се търсят адекватни и новаторски решения за разнообразяването на съществуващите туристически продукти, както в посока на надграждане на вече съществуващи такива, така и по отношение на

разработване от местната общност на качествено нови предложения.

С цел разнообразяване на туристическите продукти **Мярка 2.2.2 Разнообразни туристически продукти** в периода 2014-2016 г. са разработени нови туристически продукти за пешеходен и културен туризъм.

Благодарение на изпълнението на проект „Развитие на атрактивен и ефективен регионален продукт – туристическа дестинация Елена – Лясковец – Златарица” през 2014 година са разработени туристически пакети и маршрути в следните области: Възрожденска архитектура, култура, бит - Твърдини на българщината – пазители на дух и традиции; Кухня от старо време (Кулинарната магия на българите); Природни забележителности и еко маршрути. Създадени са и три филма от по 10 минути за всеки един от маршрутите, както и два клипа по 15 и 30 секунди.

В резултат на изпълнението на проекта през 2016 и 2015 година са популяризирани разработените туристически пакети и маршрути. Гореописаните пакети са представяни на следните туристически изложения в чужбина: Милано, Италия; София, България; Прага, Чехия; Букурещ, Румъния; Будапеща, Унгария; Берлин, Германия; Париж, Франция. В нашата страна туристическите пакети са рекламирани на следните туристически изложения: „Ваканция и СПА“ – София; Културен туризъм – Велико Търново и Уикенд туризъм – Русе, Вашата ваканция – Бургас и Зелени дни – София.

С цел подобряване на туристическото предлагане общината инвестира средства и в разнообразяването на културния и спортния календар.

Разнообразяването на туристическото предлагане на територията на община Елена включва в своята стратегия и подобряване състоянието на културно-историческото наследство, като основен капитал на общината за развитието на културен туризъм на територията.

В изпълнение на дейностите от **Мярка 2.2.3 Културно-историческо наследство** през 2016 г. е модернизирано фондохранилището на художествения отдел към музей на Възраждането гр. Елена. Закупени са нови стелажи, както и влаго-абсорбиращи уреди, с цел правилно съхранение на експонатите. В периода 2014-2016 г. се извършват реставрационни и консервационни дейности по движими и недвижими културни ценности. През 2016 са реставрирани експонати от етнографския фонд на музея. Текущи ремонти се извършвани на сгради със статут на културни ценности. Все още не

намира реализация идеята за създаване на галерия в град Елена. Общината има разработено проектно предложение от 2015 г. за превръщане на Старото училище в градска галерия по програмата за трансгранично сътрудничество България – Румъния. Проектното предложение предвижда старото училище да бъде устроено в художествена галерия с фондохранилища с климатична инсталация, отговаряща на специфичните нужди на съхраняваните експонати, като на посетителите ще бъдат предлагани Tour Guide устройства, възпроизвеждащи не само аудио, но и видео файлове, за които ще бъде разработен специален софтуер. Проектът предвижда още изграждането на депо за реставрация и културно-информационен център. Стойността на проекта е 289 564 евро с тригодишен срок на изпълнение. През м. май 2017 г. заявлението отново е подадено по програма трансгранично сътрудничество „Румъния – България“ 2014-2020. Трета покана за набиране на проектни предложения. Приоритетна ос 2.0 – „Зелен регион Специфична цел 2.1 - Да се подобри устойчивото използване на природното наследство, ресурси и културното наследство Подаденото заявление за интерес с описание на проектното предложение „Култура във вечността“/„Culture in Eternity“. Бенефициент е община Елена, в партньорство с община Меджидия, област Констанца, Република Румъния. Ориентировъчна стойност на проектното предложение – 1 490 000 евро.

Общата оценка от изпълнението на дейностите и проектите в рамките на *Мярка 2.2.1 Туристическа инфраструктура е 1,1*, т.е. има извършени дейности, но не са налице всички извършени резултати. По-висока оценка е дадена от групата на администрацията, която акцентира в изпълнението на дейност на новооткритият ОТИЦ, където се представя местното природно и културно наследство на туристите, а също така и местните продукти.

Висока оценка 1,2 е дадена от фокус групите и на *Мярка 2.2.2 Разнообразяване на туристическото предлагане*, като в изпълнението на мярката бяха отбелязани положителните резултати от приключилият проект „Развитие на атрактивен и ефективен регионален продукт – туристическа дестинация Елена – Лясковец – Златарица”, разнообразният културен и спортен календар, който привлича все повече туристи.

Общината работи активно в областта на подобряване състоянието на културно-историческото наследство на територията на община Елена нещо, върху което е поставен акцент в приетия ОПР на община Елена 2014-2020 г. Все още не е открита галерия на територията на общината и над 1000 живописни творби са във фондохранилища, където обаче условията на съхранение не са добри. Общата оценка от изпълнението на *Мярка 2.2.3 КИИ* е 0,8 - има извършени дейности, но не са налице всички очаквани резултати.

Специфична цел 2.3 Подобряване на маркетинга на община Елена като туристическа дестинация

Развитието на туризма на база културно-историческото наследство и природния потенциал на територията е пряко свързано с подобряване на маркетинга на община Елена като туристическа дестинация. В изпълнение на заложените дейности и проекти към *Мярка 2.3.1 Маркетинг на дестинацията* община Елена традиционно участва в общ щанд с доставчици на туристически услуги в туристически борси в страната и чужбина.

В периода 2014-2016 г. общината не е пропускала възможност да промотира своя туристически продукт. Съвместно с Местния съвет по туризъм участва в международните туристически изложения "Ваканция и СПА" гр. София и „Културен туризъм“ в гр. В. Търново. През месец май общината взема участие и в туристическото изложение „Уикенд туризъм“ провеждащо се ежегодно в гр. Русе. На борсите са представени туристическите обекти за настаняване и хранене, туристическите маршрути, културно-историческото наследство и занаятите. И на двете международни изложения общината се представя атрактивно чрез дегустации на местни специалитети – бут по Еленски, филе Елена, Еленска сливова ракия, вино от арония, бутикови вина от Винарска изба с. Марян, пчелен мед, мляко, сирене и кашкавал. По време на туристическото изложение в София демонстрации на място правят и двамата занаятчии – грънчар и дърворезбар.

Благодарение на изпълнението на проект „Развитие на атрактивен и ефективен регионален продукт – туристическа дестинация Елена – Лясковец – Златарица“ по ОПРР, община Елена бе позиционирана като предпочитана туристическа дестинация, предлагаща атрактивни туристически пакети в сферата на културния, кулинарния и природния туризъм. Представянето на всичките разработени продукти по проекта на 6 туристически изложения в чужбина и на 5 в България, имат за цел привличане на потенциални посетители, журналисти и туроператори. Изготвените 3 туристически филми, представящи: Културния туризъм „Възрожденска архитектура, култура и бит“; „Кухня от старото време и кулинарната магия на Българите“ и „Природните забележителности и еко маршрути“ са широко промотирани на всички 11 туристически изложения, в които общината взе участие през 2015г. и 2016г.. По време на международната туристическа борса „Ваканция и СПА 2014“ Община Елена е отличена с грамота за „Успешно развиваща се дестинация за кулинарен туризъм“.

Изработен е филм за град Елена – „Елена- изкуството да пребъдеш във времето“, заснет в края на 2015 година. В много красиви кадри е представен града, историята, възможностите за туризъм, празниците и фестивалите, които се провеждат на територията на общината, както и развитието на спорта и спортните клубове.

Като резултат от изпълнения проект „Развитие на атрактивен и ефективен регионален продукт – туристическа дестинация Елена – Лясковец – Златарица” е изготвена маркетингова стратегия за позициониране на новите туристически пакети с оглед очертаване на средносрочна и дългосрочна стратегия за популяризиране на дестинацията. За представяне на региона е проведена TV и радио реклама по български и чуждестранни медии, изработени и разпространени са информационни, маркетингови и рекламни материали, представени на туристическите борси и изложения, както в страната, така и в чужбина. За подобряване на маркетинга на дестинацията обаче все още липсва Маркетингова стратегия за позиционирането на община Елена като туристическа дестинация, както и утвърден туристически бранд на дестинация Елена.

Общата оценка от изпълнението на дейностите в рамките на *Мярка 2.3.1 Маркетинг на дестинацията и от двете фокус групи е 1,1. Участниците и в двете фокус групи отбелязаха, че основните дейности в изпълнение на мярката са насочени основно към представянето на дестинацията на туристически борси и изложения. Все още обаче липсва утвърдена маркетингова стратегия и бранд на дестинацията.*

Приоритет 3. Подобряване на социалната и културната среда за приобщаващ растеж

Специфична цел	Мярка	Средна оценка	Средна оценка
		общински служители	широка общественост
3.1 Разширяване на обхвата и подобряване на качеството на предлаганите социални услуги с фокус върху намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване	3.1.1 Достъпни и по-качествени социални услуги	1,6	1,9
	3.1.2 Устойчива и качествена заетост	0,6	0,1
	3.1.3 Подкрепа за	0,85	0,5

	интегриране на маргинализираните общности		
3.2 Подобряване на доболничната медицинска помощ и грижите за подрастащите на територията на община Елена	3.2.1 Достъпно здравеопазване	0,7	0,9
	3.2.2 Повишаване на здравната култура	0,8	0,7
	3.3.1	1,35	1
	3.3.2 Професионално обучение за придобиване на умения и ученето през целия живот	0,5	0,6
3.4. Разнообразяване на културния живот на територията с акцент върху условията за изява и разнообразяване на свободното време на младите хора	3.4.1 Разнообразяване на културния живот	1,5	1,7
	3.4.2 Празничност и традиции	1,6	2
	3.4.3 Младите хора- основен капитал за развитие на територията	1,3	1,2

Реализирането на планираните дейности и проекти в изпълнение на Приоритет 3 ще способства за повишаване на ефикасността и устойчивостта на политиката в областта на бедността, социалното включване и подобряване качеството на живот на

населението в общината. Дейностите са насочени към провеждане на реформи и прилагане на иновативни мерки, чрез които да се развият нови подходи и модели за справяне със социалното изключване и/или да се допълнят провежданите към момента политики в посочените области. Политиката за осигуряването на приобщаващ растеж е тясно свързана с политиките в областта на заетостта, образованието, предоставянето на здравни и други услуги. Основните предизвикателства в областта на социалното включване произлизат от липсата на заетост и висока безработица на територията на община Елена, макар че в периода на изпълнение на ОПР 2014-2016г. , се регистрира значително подобряване на ситуацията на пазара на труда в общината. Продължават обаче проблемите свързани с влошаващата се демографска характеристика, която се изразява и в неблагоприятна възрастова структура с подчертано застаряващо население. На преден план продължава да стои и необходимостта от социалното интегриране на населението от малцинствените групи и навлизането им на трудовия пазар.

Специфична цел 3.1 Разширяване на обхвата и подобряване на качеството на предлаганите социални услуги с фокус върху намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване

В изпълнение на *Мярка 3.1.1 Достъпни и по-качествени социални услуги* община Елена има изпълнени редица дейности, които водят до подобряване на качеството на социалните услуги на територията на общината.

Дневният център за деца и младежи с увреждания продължава своята дейност, като към края на 2016 г. капацитетът му е 36 места, а целевата група са деца и младежи с ментални увреждания. В центъра се предоставя ежедневна грижа относно обслужването на децата, подпомагане в учебния материал, организиране на тържества, рождени дни. За потребителите на дневния център се предоставят: активна рехабилитация, психологична и логопедична консултация, възпитателна и педагогическа подкрепа. От 2011 година има учебна паралелка към помощно училище „Свети Теодосий Търновски“ – Велико Търново. През 2015-2016г. паралелките са две.

Продължава предоставянето на приемна грижа за деца в риск от изоставяне. Идеята на този проект е децата в риск от изоставяне да не бъдат настанявани в социални институции, а да бъдат отглеждани и възпитавани в семейна среда, като този процес е

част от деинституционализация на социалните услуги за деца. В община Елена за 2016 година има 9 професионални приемни семейства с дванадесет настанени деца в тях.

Продължава и предоставянето на услугата „Личен асистент“, като през 2016 година в община Елена от услугата са се възползвали 53 лица с трайни увреждания, които са имали нуждата от постоянна грижа/обслужване (в т.ч. деца с увреждания), т.е. това са хора, които имат доказани здравословни проблеми и не могат да се обгрижват сами. За тези лица са се грижили 53 лични асистента. Услугата се предлага в домашна среда и се извършва почасово. Новост при предоставяне на услугата е и предлагането на медицинска и психологическа подкрепа за потребителите.

Друга услуга насочена към възрастните хора, предоставяна в периода 2014-2016 г. е осигуряване на грижи в семейна среда на самотно живеещи възрастни хора и лица с увреждания чрез услугата „Домашен помощник“. През 2016 година в община Елена от услугата са се възползвали 56 лица възрастни, трудноподвижни, самотно живеещи, които са имали нуждата от грижа/обслужване (в т.ч. лица с увреждания). За тези лица са се грижили 7 домашни помощника. Като един домашен помощник обгрижва 8 потребителя по график. Услугата се предлага в домашна среда и се извършва почасово. През 2016 г. в община Елена стартира проект „Община Елена с грижа и подкрепа за независим живот“ по процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ : BG05M90P001-2.002 „Независим живот“ по ОП „РЧР“ 2014-2020 г. с общ одобрен размер на отпуснатата безвъзмездна помощ в размер на 482 449.24 лева. Дейностите по проекта стартират през месец април 2016 г. за срок от 18 месеца. Целевата група са деца, лица с увреждания и техните семейства, както и хора над 65 г. с ограничения или невъзможност за самообслужване. Назначени са 53 лични асистенти, 7 домашни помощници, медицинска сестра и психолог, които да обгрижват целевата група. Една от основните цели на проекта е надграждане на постигнатите добри резултати по схема „Алтернативи“ по ОП „РЧР“ 2007-2013 г., чрез предоставяне на по – широк обхват и спектър на дейностите в посока предоставяне на интегрирани социални здравни услуги.

В периода 2015-2016 година община Елена изпълнява проект одобрен от АСП по ОП за храни и/или основно материално подпомагане за осигуряване на социална кухня за хора в неравностойно положение за зимните месеци. Благодарение на одобрението на проекта за периода: м. септември 2015 – м. декември 2015г. и от м. септември 2016 - до м. април 2017г. включително на 30 самотно живеещи лица, получаващи минимална

пенсия бе осигурявана безвъзмездно услугата „топъл обяд“. През 2014 г. услугата социална кухня за хора в неравностойно положение се осъществява само в зимните месеци за периода декември – март, като услугата тогава се предоставя благодарение на частни спомоществатели.

От месец октомври 2014 г. до кр. 2015 г. в общината се изпълнява проект за предоставяне на превантивни действия за деца и семейства в риск чрез център „За добро детство“. Целевата група са деца на възраст от 0-7 години от многодетни семейства, negliжирани деца, деца в риск, деца от малцинствата, деца на социално слаби родители, както и техните родители. По този проект се осъществява и мобилна социално здравна дейност – изразяваща се в посещение в домашна среда. За 2014 година от услугата са се възползвали 120 деца и техните родители, а през 2015 г. година техният брой достига 250.

В края на 2015 г. Дом за деца и младежи с умствена изостаналост „Надежда“ в с. Илаков рът е закрит и децата са настанени в нови центрове от семеен тип и защитени жилища.

На 01.12.2015 година между Министерство на труда и социалната политика и Агенция за социално подпомагане е сключен договор по процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ „Приеми ме 2015“ – по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 година, по който община Елена е партньор. Проектът насочен към усъвършенстване и разширяване обхвата на услугата „приемна грижа“ затвърждава предоставянето ѝ на местно ниво като алтернативна форма за отглеждане на деца в риск в семейна среда. Той съдържа иновативен елемент по отношение на подкрепата, насочена към развитие на „специализирана приемна грижа“ за деца с увреждания; деца, жертви на насилие или трафик; деца, непридружени бежанци. Специален фокус е поставен върху настаняването на деца до 3-годишна възраст. Утвърдените в рамките на проект „И аз имам семейство“ приемни родители през 2015 г. преминават към проект „Приеми ме 2015“ с оглед гарантиране интереса на настанените деца в приемните семейства. С този проект основно се цели усъвършенстване на модела за предоставяне на социалната услуга „приемна грижа“ и разширяване на обхвата ѝ в страната, както и по отношение на целевите групи.

В изпълнение на Оперативната програма за храни и/или основно материално подпомагане по Фонда за Европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица в

периода 2014-2016 г.. чрез българският червен кръст, се раздават индивидуални пакети с хранителни продукти.

В съответствие с активната политика по заетостта в България и тази на община Елена е насочена към социално-икономическата интеграция на групите в неравностойно положение на пазара на труда (уязвими групи), които са в риск от социално изключване и изпадане в бедност. Дейностите и проектите в тази насока са заложиени в *Мярка 3.1.2 Устойчива и качествена заетост*. В планираните по мярката дейности влиза усъвършенстване на системите за управление на човешките ресурси в предприятията и насърчаване на професионалната и географската мобилност. В тази връзка на национално ниво по ОПРЧР 2014-2020 през 2015 г. и 2016 г. стартира изпълнението на мярката „Добри и безопасни условия на труд“, както и мярката „Развитие на социалното предприемачество“. Няма данни обаче на територията на община Елена, местния бизнес да се е възползвал от тези мерки.

През 2016 г. се реализира и проект по програмата за обучение и заетост „Клио“ на МТСП. Реализирани са дейности за представяне, обслужване и поддържане на архитектурно-исторически комплекс „Даскалоливница“ и къща музей „Иларион Макариополски“. За целта, на три безработни лица от целевите групи: продължително безработни лица и безработни лица над 50 години, е осигурена 6-месечна трудова заетост. След изтичането на програмата, две от лицата са наети за още 6 месеца с работодател – Музей на Възраждането „Иларион Макариополски“ – гр. Елена.

През 2015 г. по регионална програма за заетост в общината са назначени 15 лица, от които седем в града, по двама в Константин, Майско и Беброво, и по един в Каменари и Палици. Работещите са назначени на 8-часов работен ден за период от шест месеца – до края на септември 2015 г. Назначените лица работят по поддържане, облагородяване и подобряване вида и инфраструктурата на спортни терени, детски площадки и гробищни паркове. Основната цел на програмата е осигуряване на заетост, социална интеграция на безработни лица и намаляване на безработицата.

С цел стимулиране на младежката заетост и във връзка с увеличаване на туристическата посещаемост община Елена, назначава екскурзоводи (младежи до 30 г.) за летния период. В периода 2014-2016 почти всички млади хора - 7- 8 души, които са ангажирани по програма “Старт на кариерата”, намират своята реализация.

Обнадеждаваща тенденция е, че хора с професии, които могат да ги упражняват и от разстояние, избират да живеят в малки, китни градчета като Елена, където животът е спокоен.

По проект „За по-добро детство“ са назначени към новооткрития по проекта център за ранна интеграция 23 специалисти, които работят по график – социални работници, педиатри, логопед, психолог, специален педагог, рехабилитатор, медицински сестри, гинеколог, юрист, стоматолог, акушерка и медиатори.

В изпълнение на Мярка 3.1.3 Подкрепа за интегриране на маргинализираните общности са изпълнени всички заложенi дейности в програмата.

Във всички училища е въведена училищна програма за превенция на ранното напускане на училище. Всички ученици, подлежащи на обучение са обхванати и по-голямата част от тях редовно посещават учебните занятия. Класните ръководители познават родителите или настойниците на учениците и провеждат регулярно разговори с тях. За учениците, които допускат над 5 отсъствия по неуважителни причини на месец, се подават справки до РДСП гр. Велико Търново. При системно отсъствие се пишат писма до родителите и се уведомява кмета на общината и ДСП гр. Елена – отдел „Закрила на детето”. Рядко се налага да се прибегва до последните две мерки.

Училищата на територията на община Елена работят активно за въвеждане на интеркултурно образование, чрез създаване на привлекателна образователна среда на децата от различни етноси и повишаване на ангажираността на родителите към учебния процес, чрез организираните родителски срещи, празници и състезания.

Родителите на децата от уязвимите групи са привлечени в училищния живот чрез учредените Обществени съвети във всички училища на територията на община Елена. При избор на Съвет са включени представители на родителите по проекта „Твоят час”. Родителите участват пряко в дейности по групи и интереси при възникнали обучителни затруднения на децата.

В периода 2014-2016 г. периодично се провеждат специализирани обучения за учители. На тях те биват запознавани с разработването и прилагането на съвременни методики за работа с деца и ученици от етническите малцинства, особено във връзка с работа в билингвална среда. Редовно учителите са включвани в квалификационните форми

провеждани от Регионално управление на образованието. Всички училища работят по Националната стратегия за повишаване на грамотността.

Всички училища имат сключени договори за сътрудничество и подпомагане с център за междуетническо сътрудничество „Амалипе“. Техни представители редовно извършват посещения в училищата на територията на общината. По този начин се осъществява обмяна на добри практики между образователните институции в сферата на развитието и прилагането на мерки за интеграция на деца от етническите малцинства в образователния процес.

През 2015 г. в гр. Елена е открит Центърът за ранна интервенция по проект за социално включване „За по-добро детство“, финансиран от Световната банка за развитие чрез Министерството на труда и социалната политика. Центърът е разположен на първия етаж на ученическото общежитие на СУ „Иван Момчилов“. Там помещенията бяха изцяло ремонтирани от пловдивското дружество „Пирс-Д“ и приспособени за дейностите по проекта. В резултат на изпълнението на проекта се подобрява училищната готовност на деца от семейства с ниски доходи и деца с увреждания на възраст до 7 години, като се разшири и обхватът на услугите за тях. Основните целеви групи са деца в риск до тази възраст и техните родители. Услугите са разделени в две групи – за родители и семейства на деца до 3-годишна възраст и за деца от 3 до 7 години. Дава се възможност за индивидуално консултиране на родителските групи включително и чрез мобилни екипи, предоставящи подкрепа на място. Дейностите по проекта се реализират в осем населени места на територията на двете общини – Елена, Майско, Константин, Беброво, Палици, Златарица, Родина и Ново село. За целта е доставен нов микробус. Към Центъра за ранна интервенция от октомври 2014 г. се предоставят и здравни консултации. Кабинетите са обзаведени модерно и предлагат чудесни условия за работа.

Дейностите в изпълнение на *Мярка 3.1.1 Достъпни и по-качествени социални услуги* са оценени най-високо и от двете фокус групи, като осреднената оценка и от двете групи е 1,8. Налице е изпълнение почти на 100% от заложените проекти, като възможност за финансиране се търси по двата все още нереализирани проекта: проект насочен към предоставянето на грижи в среда, близка до семейната в Център за настаняване от семеен тип за деца в риск и/или лишени от родителска грижа на възраст от 3 до 18 години и проект за изграждане на ЦСРИ за деца и възрастни с увреждания в община Елена.

Значително по-ниска е осреднената оценка от двете фокус групи в изпълнение на *Мярка 3.1.2 Устойчива и качествена заетост* - 0,4, като липсата на значителни дейности и проекти към тази мярка според участниците във фокус групата на гражданския сектор е свързана и с липсата на мотивация сред безработните и младежите на територията.

Осреднената оценка от изпълнението на *Мярка 3.1.3 Подкрепа за интегриране на маргинализираните общности* е 0,7, има извършени дейности, но не са налични всички очаквани резултати.

Специфична цел 3.2. Подобряване на доболничната медицинска помощ и грижите за подрастващите на територията на община Елена

В рамките на специфичната цел са заложили две мерки: *Мярка 3.2.1 Достъпно здравеопазване* и *Мярка 3.2.2. Повишаване на здравната култура*.

В периода 2014-2016 г. Министерство на здравеопазването (МЗ) предприема целенасочени действия за реализация на приоритетите и мерките от Програмата на правителството за стабилно развитие на Република България 2014-2018 г. в сферата на здравеопазването. В тази връзка бе разработен пакет от стратегически документи, който отразява визията и конкретните стъпки до 2020 г. за реформиране на системата на здравеопазване. На 17.12.2015 г. Народното събрание прие Национална здравна стратегия до 2020 г., която обхваща пълния комплекс от политики за постигане на поставените национални здравни цели и създава условия за постигане на общите цели за устойчиво развитие на страната.

И двете фокус групи отбелязаха влошаващата се ситуация в областта на здравеопазването и предоставянето на здравни грижи на територията на общината, която се предопределя от влошаващата се демографска картина на територията на общината и липсата на квалифицирани медицински кадри, които да се задържат на работа на територията. В същото време в периода 2014-2016 г. общината полага много усилия за подобряване на доболничната медицинска помощ на територията на общината. Регулярно се организират кампании за повишаване на здравната култура на младите.

В ОПР на община Елена 2014-2020 г. се предвижда продължаване предоставянето на непрекъсната медицинска грижа в хосписа в гр. Елена. В периода 2014-2016 г. хосписът продължава своята дейност, като капацитета му е 25 души. Тази услуга е една от най-търсените. Търси се възможност за разширяване на капацитета му. Хосписът предлага палативни грижи за тежко и терминално болни, като им предлага 24 часа медицинско обслужване и наблюдение, рехабилитация, наблюдаващ лекар, посещение от личен лекар. Осигурява се ежедневно обгрижване относно лична хигиена, социален контакт, предоставяне на топла и питателна храна.

През 2016г. са назначени двама здравни медиатора, единия в с. Константин, а другият в с. Майско. Назначаването на здравните медиатори на територията на община Елена се осъществява по проект, по който общината е партньор - „Заедно за по-добро здраве, за нас, от нас“. Проектът е реализиран по Европейската програма за партньорство в общността на Глаксо Смит Клайн – „Подобряване на здравния статус на ромските общности в Централна и Източна Европа“. В периода на изпълнение на проекта здравните медиатори активно работят с клиенти и подпомагат незапознати със здравната система за получаване на достъп до здравни услуги. Те осигуряват посредничество между уязвими групи и здравни и социални служби. Работят активно със здравни специалисти и институции за повишаване на имунизационния статус на децата. Взимат активно участие в организирането на здравни профилактични мероприятия и мероприятия за повишаване на здравната култура.

През юли 2016 г. община Елена съвместно с Център за защита правата в здравеопазването (ЦЗПЗ) и Ротари клуб Елена организират кампания „Скрининг за рака на гърдата“. Прегледите се осъществяват с подкрепата на Райфайзенбанк и Международен женски клуб - гр. София. Клиничният и ехографският преглед са извършени от специалист мамолог от САГБАЛ "Св. София" – гр. София, а

мамографският - от екип лаборанти на МБАЛ в Червен бряг. Кампанията е насочена преди всичко към жени на възраст между 45 и 70 години, като жените извън тази възрастова група също имат възможност на здравна консултация. На 30 юли в с. Константин са прегледани близо 100 жени, а на другия ден в административния център лекарският екип извършва прегледи на повече от 130 жени.

В изпълнение на дейностите към **Мярка 3.2.2 Повишаване на здравната култура** са реализирани 5 кампании, като целевата стойност за периода на изпълнение на ОПР е 9. В периода 2014-2016 г. общината работи активно за подобряване на профилактичните дейности сред ромското население на територията. По проект „Услуги за ранно детско развитие в община Елена“ като целева група освен деца от 0 до 7 годишна възраст се включват и техните родители. Проектът е насочен към родители, от етнически малцинства (ромски етнос) безработни, родители, които нямат платени здравни осигуровки, родители, които не полагат достатъчно грижи за децата си и др. По проекта има дейности, по които са пряко ангажирани родители, на които се водят беседи за повишаване на здравната култура, организират се здравно-информационни кампании от медицинските специалисти работещи по проекта като: стоматолог, педиатър, рехабилитатор, медицинска сестра, акушерка и гинеколог. Провеждат се групови сесии със социални работници и психолог за развитие и формиране на родителски умения. По проектът се реализират инициативи насочени към насърчаване на семейното планиране и отговорното родителство. Педиатър, медицинска сестра, акушерка и гинеколог провеждат групови сесии за развитие и формиране на родителски умения, както и превантивни мерки за нежелана бременност. Проектът обхваща и бъдещи родители, които се запознават с необходимите грижи полагащи се за новородените деца. На следващ етап тези новородени са обхванати от всички тези медицински лица, които полагат необходимите грижи за тях и консултират родителите им.

Ежегодно се организират здравно-информационни кампании сред подрастващите и представителите на етническите малцинства. През месец септември ежегодно се провежда кампанията „Анти - спин анти - дрога“. През месец октомври се прави между училищно състезание „Не на агресията“. В него вземат участие ученици от 5-те училища на територията на община Елена. Провежда се периодично анкетно проучване сред учениците в общината относно употребата на психо активни вещества. На особена популярност се радва здравно информационната кампания „Живот без дрога“.

Осреднената оценка от изпълнението на *Мярка 3.2.1 Достъпно здравеопазване* е 0,8, като и двете фокус групи отбелязаха активната роля на общината в организирането на инициативи и търсенето на финансиране за подобряването на доболничната помощ в общината.

Изпълнението на дейностите от *Мярка 3.2.2. Повишаване на здравната култура* също получава осреднена оценка 0,8 и от двете фокус групи, като беше отбелязана активността на общината и Местната комисия за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни в организирането на здравно информационни кампании сред подрастващите.

Специфична цел 3.3. Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и професионалното обучение с цел осигуряване на по-добри възможности за заетост и повишаване на доходите

Законът за предучилищното и училищното образование (ЗПУО), който влезе в сила от 01.08.2016 година, осигурява условията за реформата в образованието. Неговото изпълнение гарантира устойчивостта и подобряването на политиките за осигуряване на достъпно и качествено образование и създава предпоставки за успешна личностна и професионална реализация на всяко дете и ученик. В изпълнение на държавните образователни стандарти на територията на общината са реализирани няколко стратегически за образованието проекта.

През учебната 2015/2016 година е осигурена задължителната предучилищна подготовка на децата в подготвителните групи в детските градини и училищата на територията на общината. Продължава процесът на ефективно реализиране на целодневната организация на учебния процес в училищата.

За осъществяване на превенция срещу отпадането в задължителна училищна възраст, мерки за застрашените от отпадане и реинтеграция на преждевременно напусналите се изпълнява Национална програма (НП) „На училище без отсъствия“. Броят на отпадналите ученици на територията на общината в периода 2014-2016 е 15, като 73% от отпадналите са от ОУ "Отец Паисий" с. Майско.

В периода 2014-2016 г. на територията на община Елена са реализирани следните проекти предложения:

- "Подобряване на качеството по образованието в средишните училища, чрез въвеждане на целодневна организация на учебния процес" BG051PO00I1- 3.1.06, начало на проекта 01.01.2012 г. край 30.06.2015.; Източник на финансиране: МОН, съфинансиран ЕСФ по ОП "Развитие на човешките ресурси"; Цел на проекта: подобряване качеството на образованието в средишните училища. Финансиране по проекта:

<i>Училища, получили финансиране</i>	<i>2014 г.</i>	<i>2015 г.</i>
<i>СУ "Иван Момчилов" гр. Елена</i>	114 140	38 983
<i>НУ "Ил. Макариополски" гр. Елена</i>	51 991	13 897
<i>ОУ "Христо Ботев" с. Беброво</i>	20 982	7 163
ОБЩО (лв.):	187 113	60 043

- "Да направим училището привлекателно за младите хора" УСПЕХ BG051PO001 - 4.2.05; начало на проекта 01.10.2014 г. край на проекта 30.06.2015; Цел на проекта: да се осмисли свободното време на учениците в училищата, чрез участие в извънкласни и извънучилищни дейности. Източник на финансиране: МОН, съфинансиран от ЕСФ по ОП "Развитие на човешките ресурси". Финансиране по проекта:

<i>Училища, получили финансиране</i>	<i>2014 г.</i>	<i>2015 г.</i>
<i>ОУ "Отец Паисий" с. Майско</i>	19 629	8 848
<i>ОУ "Отец Паисий" с. Константин</i>	14 769	5 266
ОБЩО (лв.):	34 398	14 114

- Квалификация на педагогическите специалисти по ОПРЧР 03.1.03 начало на проекта 2014 г. - край на проекта 2015 г; Проектът се финансира от МОН, съфинансиран от ЕСФ по ОП "Развитие на човешките ресурси"; Целта на проекта е

повишаване равнището на професионална компетентност на педагогическите специалисти.

<i>Училища, получили финансиране</i>	<i>2014 г.</i>	<i>2015 г.</i>
<i>СУ"Иван Момчилов" гр. Елена</i>	<i>0</i>	<i>2 865</i>
<i>НУ "Ил. Макариополски" гр. Елена</i>	<i>914</i>	<i>0</i>
<i>ОУ "Отец Паисий" с. Майско</i>	<i>402</i>	<i>0</i>
<i>ОУ "Отец Паисий" с.Константин</i>	<i>906</i>	<i>0</i>
<i>ОУ "Христо Ботев" с.Беброво</i>	<i>575</i>	<i>0</i>
<i>ДГ "Приказен свят" с. Майско</i>	<i>236</i>	<i>0</i>
<i>ДГ "Щастливо детство" с. Константин</i>	<i>236</i>	<i>0</i>
<i>ДГ"Вяра, Надежда и Любов" с.Беброво</i>	<i>118</i>	<i>0</i>
<i>ОБЩО(лв.):</i>	<i>3 387</i>	<i>2 865</i>

- **"Готови за училище"** - начало на проекта 2014 г. - край на проекта 2017 г. Проектът е финансиран от фондация "Тръст за социална алтернатива" с подкрепа на фондация "Америка за България" в сътрудничество със световната банка. Целта на проекта е да бъде обхванат по-широк кръг от децата от малцинствен произход в ДГ и подпомагане семействата с помагала и консумативи.

<i>Училища, получили финансиране</i>	<i>2014 г.</i>	<i>2015 г.</i>	<i>2016 г.</i>
<i>ДГ "Приказен свят" с. Майско</i>	<i>854</i>	<i>3073</i>	<i>2 043</i>
<i>ДГ "Щастливо детство" с. Константин</i>	<i>1360</i>	<i>3834</i>	<i>1 674</i>
<i>ОБЩО (лв.):</i>	<i>2214</i>	<i>6907</i>	<i>3 717</i>

-НП "С грижа за всеки ученик", финансиран е от МОН. Целта на проекта е да бъде осигурена допълнителна работа с деца, изоставащи от учебния процес. Финансирането по проекта е разпределено по следния начин:

<i>Училища, получили финансиране</i>	<i>2014 г.</i>	<i>2015 г.</i>
<i>СУ"Иван Момчилов" гр. Елена</i>	<i>3 300</i>	<i>5 940</i>
<i>ДГ "Приказен свят" с. Майско</i>	<i>3 080</i>	<i>3 080</i>
<i>ДГ "Щастливо детство" с. Константин</i>	<i>770</i>	<i>1 540</i>
ОБЩО (лв.):	7 150	10 560

-НП " Училище без отсъствия“. Бенефициент по проекта на територията на общината е СУ „Иван Момчилов“. Проектът се изпълнява през 2015 г. с финансиране от МОН в размер на 4 868 лв. Целта на проекта е да се осигури заместване на учители, отсъстващи от работа.

В периода 2014 – 2016 г. училищата на територията на общината работят активно върху това да бъдат подобрени ключовите компетентности на учениците, като се акцентира не само на грамотността, но и на уменията за общуване на чужди езици, придобиване на дигитална, социална и гражданска компетентност. Чрез реализиране на дейностите по проекта „Твоят час“ се работи активно в посока преодоляване на трудностите в обучението по БЕЛ. В учебния план на учениците от V-VIII кл. е включен ЗИП по английски език. От няколко години СУ “Иван Момчилов” е член на Асоциацията на Кеймбридж училищата в България. Гимназията е едно от първите училища в страната, която раздава лицензи на своите ученици за Microsoft Office 365 ProPlus за безплатен достъп до най-новите продукти.

През 2016 г. общо петима ученици от IX и XII клас се явиха на изпит Microsoft Office Specialist на PowerPoint 2016 и Adobe Certified Associate на Photoshop CC в сертификационния център на Старопрестолна професионална гимназия по икономика във Велико Търново. Подготовката на учениците се извършва от учителите по информационни технологии в СУ “Иван Момчилов” по проекта “Твоят час”. Учебните материали са част от проекта “Кариера в информационните технологии” и са

предоставени от Сдружението на възпитаниците на Стопанския факултет на Софийския университет по програма Microsoft YouthSpark.

Във връзка с приетата през 2016 г. Наредба за приобщаващо образование училищата на територията на община Елена осигуряват възможност за допълнително обучение, съобразно индивидуалните потребности на децата и на учениците. Във всяко училище има ресурсен кабинет, в който се обучават учениците с ресурсен учител. С цялостната си работа преподавателите и ръководствата на училищата се стремят към стимулиране на любознателността на учениците, изграждане на трайни знания, които да бъдат прилагани на практика.

Общината, съвместно с образователните и културните институции на територията, работи активно за развиване на творческите способности на децата и учениците посредством разгръщане на извънкласните и извънучилищните им дейности. Децата взимат активно участие във възстановките на народни обичаи, ритуали, празници, конкурси, фестивали, концерти и обществени мероприятия, организирани от училищните ръководства и общинска администрация Елена. Във връзка с приобщаване на децата към изкуствата, подбуждане на техния интерес и обучение Центъра за професионално и личностно развитие организира и провежда работилници за изработване на мартеници, изписване на яйца, по керамика-сувенири от глина. Учениците участват активно и в организирани от община Елена туристически и спортни мероприятия.

В рамките на изпълнението на дейностите към **Мярка 3.3.2 Професионално обучение за придобиване на умения и ученето през целия живот** през 2016 г. е организирана среща, с която се поставя началото на диалог между обучаващите институции, училищата и работодателите. Набелязаха се професиите, които са необходими на местния бизнес. От страна на ръководството на СУ “Иван Момчилов“ гр. Елена се разясниха възможностите за разкриване на професионални паралелки. На проведената среща, както и в рамките на фокус групите, местният бизнес потвърди нарастващата нужда от следните специалисти: икономисти, строителни техници и майстори, обслужващ персонал в туризма, владеещ чужди езици и компютърни специалисти.

В резултат на проведена среща бизнес - обучаващи институции е постигната договореност за предоставяне на обучение на място в работна среда, която ще стартира през учебната 2017/2018 година.

Осреднената оценка от изпълнението на *Мярка 3.3.1 Висококачествено предучилищно, основно и средно образование* е 1,2 като участниците във фокус групата на общинската администрация дават по-висока оценка от 1,4. И двете фокус групи оцениха високо изпълнението на проектите в образователната сфера, както и плавното и безпроблемно преминаване на образователния процес към целодневната форма на обучение. Високо са оценени и възможностите, които образователната система на територията на общината предоставя за разгръщане на творческите способности на децата и учениците чрез извънкласни и извънучилищни дейности, както и чрез подобряване на ключовите компетентности на учениците.

Като основна необходимост пред развитието на образователната система на територията беше изтъкнато, че тя трябва да бъде пряко ориентирана към нуждите на бизнеса, като постепенно се разработи система съобразена с нуждите на работодателите, отговаряща на високи стандарти за качество. Понастоящем местният бизнес изпитва остра необходимост от специалисти – икономисти, строителни техници и майстори, обслужващ персонал в туризма, владеещ чужди езици и компютърни специалисти.

Професионалните обучения за придобиване на умения и учене през целия живот по оценка на участниците в двете фокус групи в рамките на периода 2014-2016 г. не са застъпени. Няма данни за проведени такива, поради което общата оценка от изпълнението на *Мярка 3.3.2 Професионално обучение за придобиване на умения и ученето през целия живот* е 0,6.

Специфична цел 3.4 Разнообразяване на културния живот на територията с акцент върху условията за изява и разнообразяване на свободното време на младите хора

Най – високо от участниците във фокус групите са оценени дейностите във връзка с изпълненото на *Мярка 3.4.1. Разнообразяване на културния живот*.

В периода 2014-2016 г. се запазва тенденцията за развитие и утвърждаване на традиционните читалищни дейности, в които обаче неизменно навлизат съвременните комуникационни и информационни технологии.

Наблюдава се засилен интерес и обединяване по интереси в различни съществуващи и нови форми към действащите читалища на територията на общината. Тенденция има при сформирани на самодейни фолклорни състави както и певчески групи, към които за радост на всички проявяват интерес все по-млади самодейци.

В периода 2014-2016 г. читалищните състави и индивидуални изпълнители активно участват в общински, регионални, национални и други конкурси и фестивали. Сред местните самодейни състави при НЧ „Напредък – 1863“ гр. Елена са:

- Битов хор - Хористките са 14 жени. Това е групата с най-добра дисциплина и отговорност при своите репетиции и изяви. Изявите им са основно в местните мероприятия и концерти. Пред 2015 г. хорът донася заслужен приз от втория национален фолклорен фестивал „Фолклорна сцена под липите“ - местност Лесопарк „Липник“ (Текето), край град Русе - втори място.

- Вокална група „Незабравими мелодии“. Участниците са 11 души - мъже и жени. Освен местните изяви и участия те имаха възможността да участват във Фестивал за шлагерна и стара градска песен „Подари ми море“ в с. Крапец, община Шабла, Национален фестивал на шлагерната и старата градска песен „Пей сърце“ - гр. Кюстендил. Девети Музикален фестивал на градската и шлагерна песен „Ех, любов, любов“ - гр. Обзор и XI-ти фестивал на старата градска песен „С мечти и блянове крилати“ - гр. Сопот.

- Хор „Полифония“- участниците са 25 души. Участват активно в читалищни мероприятия.

- Клуб за автентични народни хора „Самодиви“ - Работят два клуба - начинаещи - 23 души и напреднали - 37 души. Освен в традиционните местни изяви, празници и фестивали групата се представи и във Втори Национален фестивал за народни хора „Любимото ми хорце“ - Летен театър - парк Кайлъка гр. Плевен и в Шести Национален фолклорен фестивал „Море от ритми“ - Балчик 2016 г.

- Театрален състав. От XIX-ти национален фестивал на любителските театри с международно участие - Каварна съставът донася през 2016 г. в Елена специалната и парична награда на фестивала. От Фестивал на любителските театри на името на Кръстьо Пишурка - Лом се завръщат със Специалната награда за постановка на Съюза на Народните читалища. 2015 г. е нулева година за театъра, поради липсата на място за провеждане на репетиции, с което се възпрепятства поставянето на постановка.

- Студио за куклен театър „Дъга“. Участват 25 деца от начален курс на обучение. В Двадесети Национален ученически театрален фестивал „Климент Михайлов“ – Русе

2016 г. малките актьори са наградени с I-ва награда за постановка и I-ви награди за мъжка и женска роля. През 2015 г. групата изнася поставка в Златарица и участва в Деветнадесети Национален ученически театрален фестивал „Климент Михайлов“ - Русе, 2015 г., от където се завръща с три награди

- Балетна формация „Виктори“. Групата е от 20 деца. Освен в местните прояви формацията участва и в Международен фолклорен фестивал „Раховче“ в гр. Горна Оряховица.

- Група за народни танци - участници - 15 деца. Групата е създадена през 2015 г. Участие взимат в много незабравими изяви, сред които Международен фолклорен фестивал „Раховче“ в гр. Горна Оряховица, Раювски събор, всички местни прояви и събития.

- Танцов състав „Балканджийче“ участници - 10 момичета. Освен в местните мероприятия те взимат участие в Пети национален фестивал на клубовете по танци „Джумалийско надиграване 2016“ - гр. Търговище, от където се завръщат с грамота и купа III-то място в категория „Хореографска разработка“, Втори международен фестивал на любителското фолклорно изкуство „Морско надиграване и надпяване - На мегдана в Албена“.

- Детска група „Радост“ с ръководител г-жа Румяна Стефанова и децата от ЦДГ „Радост“. Участници са винаги във Великденски и Коледен концерт със специално подготвена, тематична програма.

- Клуб за здравословен и духовен живот. Разкрит е през 2015 г. и вече има 15 участника. Провеждат беседи и семинари.

- Клуб на учителките - читалищни ветерани. Организира свои хуманитарни, културно-просветни и развлекателни изяви. Четат се стихове и книги, организират се прекрасни тържества.

- Кино клуб „Георги Георгиев - ГЕЦ“: Клубът е създаден на Национална среща на Кино обществата в България. Прожекции се провеждат всеки петък.

Освен традиционните тържества като Великденски и Коледни концерти, самостоятелни концерти на съставите, читалището в гр. Елена е организатор, съорганизатор и домакин на редица изяви: Домакинство на XVI-ти събор на Народните читалища в община Елена; Регионална конференция „Нови културни политики“; Празник на шарената черга - с. Блъсковци, община Елена; Празник на меда; Празник на еленския бут; Фестивал на модерното изкуство "Пъстър балкански свят" - гр. Елена; Домакин на Национална среща - Кино общество; 1-ви март - Ден на самодееца и Баба Марта;

Домакин на Балетна академия Марян с поднасяне на вино в антракта, предоставено от Винарска изба „МАРЯН“; Поетична вечер „Натюрморт с пеперуди“, представяне на поетесата Елена Денева; Поетична вечер, представяне на Ивайло Цанов; Обмяна на опит - работна среща с читалищата от община Каварна; Заснемане на предаване „В кухнята на баба“ - „Еленски манджи“; Европейски дни на художествените занаяти; Представяне на книгата на Красимира Зуркова „Самодива“ в гр. Елена и гр. София; Благотворителен концерт „Добриня за Благовец“; Открит урок по човечност; Благотворителен Рок концерт.

На сцената на читалището изяви имаха СУ „Ив. Момчилов“, Детски комплекс, НУ „Ил. Макариополски“, Клуб на пенсионера „Възраждане“. Наблюдава се засилен интерес от страна на еленската публика към театъра, препълнени салони, красиви емоции.

В изпълнение на дейностите на **Мярка 3.4.2 Празничност и традиции** на територията на община Елена се организират редица инициативи насочени към популяризиране на културната идентичност на етническите общности, включително в сферата на традиционните дейности и талантите. През 2016 г. за първи път се проведе фестивал на модерното изкуство „Пъстър балкански свят“. Основната цел бе стимулиране развитието на културното многообразие в община Елена чрез провеждане на фестивал на съвременните изкуства в контекста на духовното наследство в региона. В рамките на един фестивален ден, 23 май 2016 г., възрожденска Елена се превърна в пъстра сцена на изяви, в които зрителите можеха да бъдат и участници, а любителите да сверят часовника си с професионалистите в различните жанрове. На закупената със средства по проекта модулна сцена, оборудвана с озвучителна и осветителна техника, еленчани и гости на града видяха композиции в стил хип-хоп, модерен балет, оживя една от легендите за създаването на град Елена. „Пъстър балкански свят“ се нарича конкурсът, в който се включат всички, които имат желание да проявят таланта си в областта на танца, словото, песенното и инструменталното изкуство. Улица „Иларион Макариополски“ се превърна в запазена територия за занаятите - традиционни, запазени през вековете, и нови, съчетаващи по уникален начин съвременни техники. На два от мостовете в центъра на Елена се изградиха арт инсталации, които по атрактивен начин се вписаха във възрожденския облик на Елена. Свободният достъп до работилниците по хип-хоп, графити, грънчарство и изобразително изкуство позволи на малки и големи да станат част от празника танцувайки, рисувайки или извайвайки собствени творения от глина и дърво.

Продължава провеждането на празника на Еленския бут, който се превръща в традиционен и се радва на все по-голяма популярност. Празникът се организира по инициатива на Местния съвет по туризъм, Община Елена и „Ротари клуб“ гр. Елена. През 2016 година празникът за първа година се провежда в рамките на три дни - 14-ти, 15-ти и 16-ти октомври. Запазва се основната идеята, да се възроди една позабравена стара традиция – Еленският събор по Димитровден, като събитието е разгърнато върху по-голяма площ, а мероприятията се провеждат паралелно на няколко локации. Празникът протича с възстановки, атракции, дегустации, състезания, забава, игри и изложби. Пресъздаването на стара еленска традиция връща спомена за пърлене на прасе над трап.

През 2016 за трета поредна година общината организира и празник на Еленския мед – „Медена седянка по Еленски“. Организатори на събитието са община Елена, пчеларско дружество „Пчела“– гр. Елена и Народно читалище „Напредък – Елена – 1863“. Събитието протича с богата фолклорна програма, дегустация на мед, центрофугиране и сенсориален анализ, игри за деца, вечерен концерт. Гостуват и участници от близки на Елена общини. През 2014 г. провеждането на този празник съвпадна с провеждащият се Арт пленер на скулптури от дърво под надслов „Свобода“. Резултат от този пленер е и графита на стената при автогара гр. Елена.

В периода на изпълнение на ОПР се изпълняват и планираните дейности свързани с възстановка на местни обичаи. В общината са отбелязват следните празници и обичаи – Силвестър, Ладуване, Тодоров ден, Лазаровден, Еньовден, Сурвакане, Коледуване. Тодоровден традиционно се отбелязва с организирането на конски кушии в с. Константин. Обичая Лазаруване се изпълнява от състав „Балканджийче“ при СУ „Иван Момчилов“ гр. Елена. Коледуването се изпълнява от две възрастови групи при СУ „Иван Момчилов“ гр. Елена – тийнейджъри и ученици от началния курс. В дните преди коледа коледарската дружинка благославя и нарича за берекет.

В изпълнение на **Мярка 3.4.3 Младите хора – основен капитал за развитие на територията активно** се работи в посока за разширяване на гражданската активност на младите хора. Увеличават се членовете на БМЧК в гр. Елена, като към 2016 г. членовете на организацията са 14 бр. лица в различни възрастови групи от 14 до 19 г.

През 2016 г. е учреден и еленският скаутски клуб „Острец“. Макар и едва „проходили“, младите скаути развиват дейност, с която вече сериозно се вписват в

българската организация на най-голямото световно младежко движение. Освен на организираност и трудолюбие, децата от клуба се учат на милосърдие и уважение към по-възрастните и страдащи хора.

В общината през 2016 г. е учреден един от 199-те детски полицейски управления към ОДМВР. Националната превантивна програмата „Детско полицейско управление“ е инициатива на Министерството на вътрешните работи. Идеите и темите са дългосрочни и са предназначени за двугодишно извънкласно обучение на деца от началните и прогимназиалните класове. Целта е чрез теоретични и практически занимания, включително оказване на детска полицейска лична защита; безопасност на движението по пътищата; на долекарска помощ; здраве, етика и право и други, децата да получат съответните умения.

Във връзка с нормативна промяна ОДК е преустроен в Център за подкрепа за личностно развитие и в периода 2015-2016 г. той значително разширява дейността си. През учебната 2016/2017 г. Център за подкрепа за личностно развитие откри нова група „Туризм“, която привлече значителен брой участници. Новост е и работа с децата от дневния център наричана „Арт терапия“.

Периодично през цялата година са провеждани информационни кампании на различни тематики свързана с превенцията на разпространението на наркотици, спин, агресия, както и организирането на благотворителни кампании. Целта е чрез тези кампании да се информират различните потенциални групи от обществото за негативните последици от употребата на наркотични вещества. Кампанията „Анти – спин и анти – дрога“ има за цел да запознае подрастващото население с мерките и начините за предпазване от болестта. Ден „Не на агресията“ в който се включват учащи се от всички училища на територията на общината, има за цел да обедини и насърчи децата към екипна работа съчетана със спорт и забава. При проведените благотворителни акции: Благотворителен концерт „Добринна за Благовец“ - подпомагане Алис Ахмедова за участието и в международни фолклорни фестивали в САЩ - 1032 лв.; Благотворителен рок концерт, организиран от млади хора на гр. Елена - набиране на средства за лечението на Галина Кънчева от с. Каменари - 609 лв. ; Открит урок по човечност, проведен от КАНХ „СамоДиви“ - набиране на средства за лечението на малкия Диян Христов - 700 лв.; Предоставени от продадени билети театрално представление „Село.BG.КОЛ“ - на Сдружение на родители на деца с увреждания - гр. Елена -150 лв., активно участие вземат представителите на БМЧК гр. Елена.

Всички постижения във всяка една сфера на младежи от общината, са намерили подобаващо място в местата и регионална медия – в-к „Еленска трибуна“ и в-к „Борба“. На сайта на общината също са публикувани постижения им, с което се цели поощряване и популяризиране на талантливите младежи във всички области на науката, изкуството и спорта.

В периода 2014-2016 г. Консултативния кабинет за индивидуална работа с младежи в риск разширява своята дейност. Услугата се предлага на цялата територия на община Елена, като обществените възпитатели (консултанти) посещават всички училища и работят с децата и техните родители. Консултативния кабинет за индивидуална работа с младежи в риск не работи само с деца с девиантно поведение, но и със семейства, които са потърсили услугата на консултантите. За 2015 година само от град Елена 54 деца са потърсили помощта на Консултативни кабинет.

Изпълнението и на трите мерки насочени към разнообразяване на културния живот на територията и разнообразяване на свободното време на младите хора беше много високо оценено от участниците във фокус групите. В изпълнените на *Мярка 3.4.1. Разнообразяване на културния живот*, общината съвместно с читалищата работи активно за стимулиране на традиционната читалищна дейност и създаване на нови форми на художествена самодейност, като в същото време съставите и индивидуалните изпълнители се представят изключително успешно на общински, регионални, национални конкурси. Осреднената оценка от изпълнението на тази мярка е 1,6 – изпълнени са всички планирани дейности.

С оценка 1,8 е оценено и изпълнението на дейностите към *Мярка 3.4.2. Празничност и традиции*. Заедно с традиционните празници на много голяма популярност се радват двата празника свързани с популяризирането на местни продукти - празника на еленския бут и празника на меда. Чрез двата празника - фестивала на модерното изкуство „Пъстър балкански свят“ и Европейските дни на художествените занаяти, еленчани и гости се докосват, както до съвременното модерно изкуство, така и до занаяти, оцелели през вековете. Съчетаване на двете събития е пример за приемственост между традиция и съвременност, доказателство, че материалното и духовното национално богатство намират не само прием, но и достойно продължение чрез изявите на съвременниците.

Като основен пропуск в изпълнението на *Мярка 3.4.3 Младите хора-основен капитал за развитие на територията* се посочи от фокус групите липсата на наредба за стимулиране на таланти и отлично представили се младежи в общински, регионални и национални състезания и конкурси. Поради тази причина и общата оценка от двете фокус групи е 1,3- дейностите са изпълнени частично.

Приоритет 4. Изграждане на техническа инфраструктура, осигуряваща оптимални условия за развитие на икономиката и здравословния начин на живот

Специфична цел	Мярка	Средна оценка общински служители	Средна оценка широка общественост
4.1 Подобряване на достъпа до основни услуги за населението	4.1.1 Общинска пътна мрежа	0,15	1,1
	4.1.2 Образователна инфраструктура	0,3	0,8
	4.1.3 Културни паметници и културна инфраструктура	0,7	0,8
	4.1.4 Социална инфраструктура, административни сгради	0,35	0,9
4.2 Подобряване облика на населените места	4.2.1 Улична мрежа и улично осветление	0,25	1
	4.2.2 Обществени зелени площи, детски площадки и площади	1,25	1,2
4.3 Подобряване на материалната база за развитие на масовия спорт на територията на община Елена	4.3.1 Спортни площадки	0,15	1,6

Приоритет 4: Изграждане на техническа инфраструктура, осигуряваща оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда на населението

В рамките на специфична цел 4.1 Подобряване на достъпа до основни услуги за населението са планирани дейности насочени към рехабилитация на общинските пътища, подновяване на образователната инфраструктура с цел нейната енергийна ефективност, обновяване на културната инфраструктура с акцент върху подобряване състоянието на музея на Възраждането, както и подобряване на социалната инфраструктура, включително и състоянието на административните сгради.

В рамките на планираните дейности към *Мярка 4.1.1 Общинска пътна мрежа* са изпълнени следните дейности:

- През 2015 година община Елена изпълнява проект по мярка 321 на ПРСР „Рехабилитация и реконструкция на участъци от общинската пътна мрежа в община Елена – път VTR3086 „Елена - Блъсковци - Дърлевци“, път VTR2076 „Палици - Чакали“, път VTR3113 / VTR3113 Лазарци - Мийковци /- Високовци – Игнатовци“ на стойност 5 572 356,13 лв. Изпълнен е само път VTR3086 „Елена - Блъсковци - Дърлевци“. Благодарение на изпълнения проект е подобрена пътната мрежа и осигурено лесно и безопасно движение на стоки, услуги и хора в района. Осигурена е устойчива, достъпна и привлекателна среда за жителите и гостите на района.

- В периода 2014 -2016 г. по данни от отчетите на капиталовите разходи са извършени следните дейности към мярката:

Ремонт общински път VTR3095 Беброво - Черни дял – 69 999 лв. (2016 г.)

Ремонт път VTR3097 Костел - Колари (Дъбравата)- 60 000 лв.(2016 г.)

Ремонт път VTR3111 Топузи – 40 000 лв. (2016 г.)

Ремонт път VTR3045 Гърдевци – Ребревци -80 000 лв. (2016 г.)

Ремонт път VTR1080 участък Дрента - Горни край -81 986 лв. (2016 г.)

Ремонт път VTR1072 Руховци - Илаков път – 138 364 лв. (2016 г.)

Ремонт път Елена - Багалевици – Тодювци – 72 976 лв. (2016 г.)

Укрепване път VTR1079 / III-662/-Елена - Лазарци – Мийковци – 59 544 лв.(2015-2016 г.)

Рехабилитация път VTR2076 Палици – Чакали – 60 000 лв. (2016 г.)

Рехабилитация и реконструкция на път VTR3086 "Елена - Блъсковци - Дърлевци" -2 788337 лв. (2013-2016 г.)

ППР Рехабилитация на път VTR2076 / VTR1075/ Палици - Чакали /VTR1074/ - 2 355 лв.

ППР Рехабилитация и реконструкция на път VTR3113 /VTR1079, Лазарци - Мийковци/ - Високовци – Игнатовци – 1440 лв.

Рехабилитация път VTR 1074 участък "Чакали - Костел" -130 000 лв. (2014 г.)

Ремонт общински път VTR 3106 "II-53 - Козя река" – 56 000 лв. (2014 г.)

Ремонт общински път VTR 3094 "Беброво - Попска" 44 998 лв. (2014 г.)

Ремонт път VTR 3082 "Средни колиби - Бадевци" -30 817 лв. (2014 г.)

Ремонт път "Илаков рът - Угорялковци" – 48 000 лв. (2014 г.)

Ремонт път 3111/VTR1079, Лазарци -Мийковци/- Г.Танчевци – 46 990 лв.(2014 г.)

Рехабилитация път VTR1074 участък "Костел-Зеленик" – 35 000 лв. (2014 г.)

Рехабилитация път VTR3097 участък "Костел-Събковци" – 46 000 лв. (2014 г.)

В рамките на планираните дейности към **Мярка 4.1.2 Образователна инфраструктура**, общината изпълнява редица проекти, свързани с подобряване на енергийната ефективност на училищните сгради и детските градини. В периода 2014-2016 г. са извършени следните дейности:

ППР енергийна ефективност сграда на СУ „Ив. Момчилов“ 15 731 лв. (2016 г.)

Ремонт санитарни възли източно крило II-ри етаж - НУ "Ил. Макариополски" гр. Елена – 7942 лв. (2016 г.)

Ремонт санитарни възли - централна сграда СУ "Ив. Момчилов" гр. Елена – 11884 лв.

Подмяна PVC дограма в ОУ "Отец Паисий" с. Константин – 6243 лв. (2015-2016г.)

Възстановяване подпорен зид ОУ "Хр.Ботев" с. Беброво -5 087 лв. (2016 г.)

Оборудване с антипаник брави - 2 бр. евакуационни врати - ЦДГ "Радост" гр. Елена – 3000 лв. (2016 г.)

Подмяна PVC дограма в ЦДГ "Приказен свят" с. Майско – 4500 лв. (2016 г.)

Подмяна PVC дограма - санитарен възел и стълбище в ЦДГ "Щастливо детство" с.Константин – 4 000 лв. (2016 г.)

Ремонт кухненски блок ЦДГ "Мир" с. Палици, филиал с. Каменари -3 995 лв.. (2016 г.)

Ремонт отоплителна система в сградата на СУ "Ив.Момчилов" гр. Елена – 20 394 лв. (2014 г.)

Подмяна дограма в ЦДГ "Вяра, Надежда и Любов" с.Беброво – 4311лв. (2014-2015 г.)

Подмяна дограма в ЦДГ "Щастливо детство" с. Константин–3586 лв.(2014-2015г.)

Подмяна дограма в ЦДГ "Приказен свят" с.Майско -4 498лв. (2014-2015)

Подмяна дограма и ремонт стълбище ЦДГ филиал с.Каменари – 4940 лв. (2015 г.)

Ремонт кухненски блок и санитарен възел в ЦДГ "Вяра, Надежда и Любов" с. Беброво – 1 943 лв. (2015 г.)

Ремонт WC и предверие ЦДГ "Мир" с. Палици, филиал с.Каменари- 1424 лв. (2014 г.)

Преградна врата НУ "Ил.Макариополски" гр. Елена – 3500 лв. (2014 г.)

В рамките на изпълнение на *Мярка 4.1.3 Културни паметници и културна инфраструктура* в периода 2014- 2016 г. са реализирани редица проекти, насочени към подобряване на материалната база и състоянието на сградния фонд на читалищата и сградите част от музея на Възраждането. В рамките на разглеждания период са реализирани следните дейности:

Ремонт санитарен възел в музей "Ил.Макариополски"- 1380 лв. (2015 г.)

ППР Нова осветителна инсталация къща - музей "Ил.Макариополски" – 1800 лв. (2016 г.)

ППР Нова осветителна инсталация "Даскалоливницата" – 1 800 лв. (2016 г.)

ППР Нова осветителна инсталация "Камбуров хан" – 1800 лв. (2016 г.)

Ремонт покривно покритие и ново решение на покривна хидроизолация на Камбуровия хан гр. Елена – 13 502 лв. (2014- 2015 г.)

Ремонт покривно покритие и ново решение на покривна хидроизолация на Гуневата къща гр. Елена – 8543 лв. (2014- 2015)

Преустройство и реконструкция читалище с. Яковци- 11998 лв. (2014 г.)

Конструктивно укрепване ритуална зала с. Майско – 3 632 лв. (2014 г.)

ППР Ремонт покривно покритие и ново решение на покривна хидроизолация на Даскалоливницата гр. Елена – 1 275 лв. (2014 г.)

ППР Ремонт покривно покритие и ново решение на покривна хидроизолация на къща-музей "Ил.Макариополски" гр. Елена – 1185 лв. (2014 г.)

ППР Ремонт покривно покритие и ново решение на покривна хидроизолация на Златевата къща в Музеен комплекс гр. Елена – 300 лв. (2014 г.)

През пролетта на 2015 г. започва и най-големият ремонт в 150-годишната история на еленското читалище. Сключен е договор с Държавен фонд „Земеделие” за ремонт на читалищната сграда. Финансовата помощ по мярка „Основни услуги за населението и икономиката в селските райони“ е в размер на 383 538, 47 лв. и е с нея са извършени

основните дейности по проекта - подмяна на покрива и дограмата, ремонт на всички помещения и сцената, обзавеждане с нови столове на читалищния салон.

Изцяло чрез дарения и по инициатива на сдружение „Единни за град Елена са възстановени старите черковища „Еленин гроб“ в местността „Кръста“ и черковище „Възнесение Господне“ в старата Кисьовска махала. Черковищата са възстановени изцяло чрез дарения по инициатива на сдружението „Единни за град Елена“.

Край с. Долни Маряи през 2014 г. е изграден мемориален комплекс „Казашки кръст“. Комплексът е в памет на загиналия в сражение трети ескадрон на 13-и Орденски полк край с. Долни Маряи. Той представлява параклис и 9-метров каменен кръст, изградени са по проект финансиран от президентския фонд на Русия „Закон, справедливост и милосърдие“.

Мярка 4.1.4 Социална инфраструктура, административни сгради

По ПРСР в община Елена през 2015 г. е изградено Защитено жилище в кв. „Север“ гр. Елена за лица с умствена изостаналост.

По мярка 321 „Основни услуги за населението и икономиката в селските райони“ от Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г. община Елена изпълни проект „Подобряване на възможностите за спорт, отдих и дейностите в свободното време чрез изграждане и реконструкция на спортни съоръжения в гр. Елена, с. Константин и с. Майско и създаване на „Общностен център“ в гр. Елена“. Общата му стойност бе в размер на 5 841 626 лв. В резултат на изпълнението на проекта е изграден Общностния център като място, където младите хора от гр. Елена и съставните населени места от общината могат да общуват и реализират своя потенциал, като се занимават с дейности, отговарящи на техните интереси. Умишлено е избегнато наименованието „младежки център“, като се дава възможност създаденият общностен център, мултифункционален по своето предназначение, да се ползва и от хора от други възрастови групи. Общностният център е ситуиран в сградата и прилежащата територия на „старата поликлиника“ (бивше здравно заведение, неизползвано по предназначение от повече от 20 години). За изграждането му, са извършени интервенции в три направления: Зона за дейности: Включва сградата, предназначена за Общностен център; Зона за отдих: Прилежащата открита територия към сградата се обособява като част от услугата и е взаимно свързана с нея; Зона зелена система:

Включва новопроектирани дървесно-храстови масиви, разположени по продължение на оградата, които имат за цел да изолират от прахово и шумово замърсяване и да осигурят лесен и непосредствен достъп с природната среда. Изпълнена е целта на концепцията за функционално-композиционно и обемно-пространствено изграждане на територията на общностния център в гр. Елена, чрез локализация на места за отдих.

В периода 2014-2016 г. е подоброено състоянието на редица административни сгради. По данни на отчетите за изпълнение на инвестиционните програми за периода 2014-2016 г. са извършени следните дейности: ремонт отоплителна система - сграда ОА; ремонт сграда ОА - заседателна зала и Данъчна служба; ремонт покрив сграда кметско наместничество с. Чакали.

Въпреки положените усилия от страна на общината за подобряване на техническата, образователната, културната и социална инфраструктура, общата оценка от проведените фокус групи е сравнително ниска, като значително по-критични в оценката си са служителите от общинската администрация. *Мярка 4.1.1. Общинска пътна мрежа* получава осреднена оценка - 0,6, *Мярка 4.1.2 Образователна инфраструктура* – оценка 0,6, *Мярка 4.1.3 Културни паметници и културна инфраструктура* - оценка 0,8 и *мярка 4.1.4 Социална инфраструктура, административни сгради* – 0,6. И двете фокус групи подчертаха необходимостта от подобряване достъпа до редица населени места, като важен фактор за развитието на туризма на територията на община Елена.

В рамките на изпълнение на **Специфична цел 4.2 Подобряване облика на населените места** са планирани три мерки насочени към подобряване състоянието на уличната мрежа и уличното осветление, облагородяване на зелените площи и изграждане на детски площадки, както и подобряване на инфраструктурата за спорт и отдих.

В изпълнение на планираните дейности към *Мярка 4.2.1 Улична мрежа и улично осветление* са извършени следните дейности: Ремонт подход зад Архитектурно-исторически комплекс "Даскалоливница"- 4714 лв. и Ремонт площадно пространство - площад "Хр. Ботев" гр. Елена - 4 972 лв.

В изпълнение на дейностите към **Мярка 4.2.2 Обществени зелени площи, детски площадки** ключово се явява изпълнението на проект „Обновяване и развитие на населените места в община Елена” по мярка 322 по ПРСР 2007-2013. Договорът за финансиране е подписан още през 2010 г., но поради забавяне при избор на изпълнител се реализира през 2015 г. Осемте детски площадки в гр. Елена, които са основно обновени, са: до „обръщалото“, на ул. „Хаджи Юрдан Брадата“ и ул. „Иван Момчилов“ (пътя за лозята); до магазина на РПК на ул. „Иван Момчилов“ (над реката); на ул. „Велчова завера“ (зад Детския комплекс); на ул. „Малина“ (южния край); в парк „Калето“ (до стадиона); в кв. „Север“ (зад бл. № 89); в междублоковото пространство на ул. "Крайбрежна" (до минушката към ул. „Орловска“); на ул. „Стоян Михайловски“ (източния край, до блока на „Зърнени храни“). Деветата е в централната част на с. Беброво. Детските съоръжения и настилките, с които са оборудвани площадките отговарят на всички изисквания за безопасност. Подбрани са тематично и дават възможност за игри с познавателен характер. Зоните са разработени за две възрастови групи – до 5-годишни и над тази възраст, изолирани една от друга. Осигурен е и достъп към площадките за деца с увреждания.

Общата оценка от изпълнението на **Мярка 4.2.1 Улична мрежа и улично осветление** е 0,6, **Мярка 4.2.2 Обществени зелени площи, детски площадки** е оценено от двете фокус групи с 1,2 – има извършени дейности, но не са налице всички очаквани резултати, като двете фокус групи подчертаха необходимата от подобряване състоянието на уличната мрежа във всички населени места. Беше подчертано от всички присъстващи успешното реализиране на проекта по **Мярка 322**, с които са изградени нови детски площадки, но проблем на настоящия етап остава тяхното опазване и поддържане, тъй като новите площадки често са обект на прояви на вандализъм.

За изпълнението на планираните дейности към **Мярка 4.3.1 Спортни площадки** ключово се явява реализацията на проект „Подобряване възможностите за спорт, отдых и дейностите в свободното време чрез изграждане и реконструкция на спортни съоръжения в гр. Елена, селата Константин и Майско“ по мярка 321 от Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г. Договорът с ДФ „Земеделие“ е сключен още

през 2013 г., но процедурите продължиха доста дълго време, което забавя изпълнението. Строително-монтажните работи са извършени от обединение „Спорт строй“, което извърши ремонт и цялостна реконструкция на градския стадион „Чумерна“ – трибуни, санитарни възли, спортна зала за борба, нова дренажна инсталация, писти, помощни игрища и цялостно ограждане. Реконструкция е извършена и на стадиона в с. Константин, който е превърнат в съвременно спортно съоръжение. В съседното село Майско е изграден нов стадион.

Общата оценка от изпълнението на *Мярка 4.3.1 Спортни площадки* е 0,9, като значително по-високо е оценено изпълнението на дейностите по тази мярка от представителите на обществеността. Фокус групата от представителите на широката общественост отбелязва значителното подобряване на състоянието на спортните бази, както и добрите възможности които общината предлага за практикуване на спорт както в града така и в някои от по- малките населени места.

Приоритет 5. Създаване на условия за опазване и подобряване на околната среда и постигане на ефективно използване на природните ресурси

Специфична цел	Мярка	Средна оценка общински служители	Средна оценка широка общественост
5.1 Подобряване на екологична инфраструктура, осигуряваща по-добро качество на живот	5.1.1 Отвеждане и пречистване на водите	0,2	0,1
	5.1.2 Водоснабдяване	0,3	1
	5.1.3 Отпадъци	0,7	0,5
5.2 Опазване и поддържане на биологичното разнообразие	5.2.1 Устройство и управление на защитените територии	0,4	0,2
	5.2.2 Информационно	0,3	0,1

	осигуряване		
5.3 Сметчаване на последствията от промените в климата	5.2.3 Превантивни действия и способност за адаптация	1,3	1

С цел подобряване на екологичната инфраструктура, осигуряваща по –добро качество на живот са планирани действия насочени към отвеждане и пречистване на водите ***по Мярка 5.1.1.*** Ежегодно на територията на община Елена се осъществява мониторинг и контрол на промишлените производства, които са потенциален източник на замърсяване на водите, вкл. наблюдение и контрол на съществуващите ЛПСОВ към тях. Дейността е в прерогативите на РИОСВ- Велико Търново, която превантивно извършва необходимия мониторинг и контрол върху производствената дейност на промишлените предприятия и отбелязва резултатите от извършената си дейност в годишни доклади.

В изпълнение на дейностите към мярка ***Мярка 5.1.2 Водоснабдяване*** през 2016 г. са извършени предпроектни проучвания за Водоснабдяване ул. "Чукани" гр. Елена и за водоснабдяване с. Хъневци на обща стойност 26 000 лв. В края на годината са отделени средства за закупуване на земя за Водоснабдяване ул. "Чукани" гр. Елена и за земя за ПСОВ в землището на гр. Елена на обща стойност 8 000 лв. Продължава да бъде належащ въпросът свързан със строителството, реконструкцията и модернизацията на водопроводната мрежа в редица населени места от територията на общината.

Най-високо оценена от участниците в групите в изпълнение на целта за подобряване на екологичната инфраструктура е ***Мярка 5.1.3 Отпадъци.*** През септември 2014 г. стартира изграждането на Регионалното депо за твърди битови отпадъци, което ще обслужва шестте общини на територията на област Велико Търново - Горна Оряховица, Лясковец, Елена, Стражица, Златарица и Велико Търново. Символична първа копка на обекта бе направена в началото на октомври. Общата стойност на проекта е около 33 млн. лв., които са осигурени от Европейския фонд за регионално развитие и държавния бюджет на Република България. Изграждането на регионалната система за управление на отпадъците решава проблема с битовите отпадъци за над 170 000 жители за следващите 20 години. Решението е финансово изгодно, дадена е

гаранция пред жителите на региона, че местните власти няма да допуснат повишаване на местния данък за събиране и транспортиране на битови отпадъци.

С разрешение за ползване № СТ-05-627/25.04.2016 г. е въведена в експлоатация Регионална система за управление на отпадъците в регион Велико Търново /за общините В.Търново, Г.Оряховица, Елена, Лясковец, Златарица и Стражица/, в ПИ №014064 в землището на с. Шереметя, община Велико Търново. Новата регионална система е изградена по проект DIR-5112122-11-79, финансиран по ОП”Околна среда 2007-2013г.” и включва: сграда и инсталация за сепариране на постъпващи отпадъци, сграда за компостиране, площадка за зреене на компоста, склад за готов компост, склад за временно съхраняване на опасни отпадъци, пречиствателна станция за отпадни води. Сключен е договор за възлагане на обществена поръчка с предмет: „Избор на оператор за експлоатация и стопанисване на Регионална система за управление на отпадъци в регион Велико Търново за общините Велико Търново, Горна Оряховица, Лясковец, Елена, Златарица и Стражица, включваща Клетка № 1 на депо за неопасни отпадъци, инсталация за предварително сепариране на отпадъци и инсталация за компостиране“. Общината активно работи в посока премахване на нерегламентираните сметища. В периода 2014-2016 г. съвместно с експерти на Регионална инспекция по околна среда са извършвани планови и контролни проверки за наличие на нерегламентирани сметища на територията на община Елена.

През 2016 г. на територията на Община Елена са констатирани и почистени 13 броя новообразувани нерегламентирани сметища на обща площ около 28 дка. общинска територия.

Работи се активно и в посока въвеждане на система за разделно събиране на отпадъците. През 2016 г. е въведена такава система, която обхваща най-малко следните отпадъчни материали: хартия и картон, метали, пластмаси и стъкло.

В изпълнение на чл.19, ал.3, т.6 от Закона за управление на отпадъците, Община Елена има сключен договор с „Екопак България“ АД за разделно събиране на отпадъци от опаковки. За извършване на дейността на територията на гр. Елена, организацията е разположила 25 броя сини контейнери тип „Ракла“, 25 броя жълти контейнери тип „Ракла“ и 25 броя зелени контейнери тип „Иглу“. В резултат на сепариране за 2016 г. са предадени за рециклиране следните количества разделно събрани отпадъци: хартия – 4190 кг.; стъкло – 3750 кг. и пластмаса – 1870 кг. На територията на общината

разставените съдове за разделно събиране на отпадъци от опаковки все още не се използват по предназначение. Констатира се смесване на различни по вид отпадъци. Не само в района на Общината, но и в цялата страна все още не функционира ефикасна система от стимули за разделно събиране на отпадъци от опаковки. В изпълнение на чл.19, ал.3, т.7 от Закона за управление на отпадъците в Община Елена е въведена система за разделно събиране на масово разпространени отпадъци с цел увеличаване дела на оползотворяване и рециклиране на отпадъците.

Община Елена има сключени договори с: „Трансис Авторециклиращ консорциум” АД, за събиране, съхраняване и предаване за последващо оползотворяване на излезли от употреба гуми; „Трансис Батери” ООД, за оползотворяване на негодни за употреба батерии и акумулатори; „Трансис Технорециклираща компания” АД, за събиране, транспортиране, временно съхраняване, предварително третиране, повторно използване на излязло от употреба електрическо и електронно оборудване.

Със Заповед на кмета на община Елена са отредени площадки в двора на общинско дружество “Буковец“ ЕООД за безвъзмездно предаване на излязло от употреба електрическо и електронно оборудване и излезли от употреба гуми. В склад на община Елена за забранени и негодни за употреба продукти за растителна защита (ПРЗ) се съхраняват 2572 л. течни ПРЗ и 22 591 кг. прахообразни ПРЗ.

Подписано е споразумение между Конфедерация Швейцария и Република България за изпълнение на проект „Екологосъобразно обезвреждане на излезли от употреба пестициди и други препарати за растителна защита“. Дейностите по проекта предвиждат в периода 2015-2019г. преопаковане, временно съхранение, износ с цел обезвреждане (окончателно унищожаване) и саниране на складове и терени, където се съхраняват преопаковани, събрани и изнесени пестициди с изтекъл срок на годност.

Община Елена е предоставила необходимата документация в Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда - ПУДООС, във връзка с изпълнение на проект „Екологосъобразно обезвреждане на излезли от употреба пестициди и други препарати за растителна защита“.

През 2016 г. бяха извършени контролни и планови проверки на Склад за пестициди от инспектори и експерти на Регионална Дирекция „ПБЗН” – Велико Търново, РИОСВ – Велико Търново и РУ на МВР – гр. Елена.

В периода 2014-2016 г. общината ежегодно се включва в провеждането на кампанията „Да изчистим България за един ден“ През 2016 година бяха почистени ръкавите на яз. "Йовковци", които са разрешени за любителски риболов и където натрупаните замърсявания са най-големи.

Много граждани и фирми се включват в кампанията. Участие вземат още общинските служители, служителите на горските стопанства в Елена и с. Буйновци, кметовете на кметства и кметските наместници по населени места, като по този начин се организира почистване на замърсени зони на територията на цялата община.

С цел опазване и поддържане на биологичното разнообразие са планирани дейности в посока подобряване управлението на защитените територии и подобряване информационното осигуряване за наличното биоразнообразие на територията. Към **Мярка 5.2.1 Устройство и управление на защитените територии** се работи в посока повишаване на обществената информираност за опазване на биоразнообразието посредством изграждането на посетителска инфраструктура в защитените територии, която съдържа информационни табла, маркировка, карти, предупредителни табели. Все още обаче не са изготвени планове за управление на Защитените територии, не са осъществени и теренни проучвания на видовете и местообитанията в 33 „Натура 2000“

През 2015 г. се реализира и проектът „Устройство и управление на резерват „Бяла крава” и поддържани резервати „Хайдушки чукар” и „Савчов чаир”, изпълнен от РИОСВ – Велико Търново, финансиран по приоритетна ос 3 „Опазване и възстановяване на биологичното разнообразие“ на ОПОС в размер на 304 900,00 лв., от които 259 165,00 лв. от Европейския фонд за регионално развитие и 45 735,00 лв. от държавния бюджет на Република България. В резултат на неговото изпълнение е изградена посетителска инфраструктура – изработени и поставени са информационни табла на границите на резерватите и в близките селища, маркирани са границите, маркирана е посетителска пътека в поддържания резерват „Савчов чаир”, представени са резерватите – разработени, отпечатани и разпространени печатни материали и издания, планирана е оптимизацията на управлението – разработени и актуализирани са планове за управление и противопожарни планове.

Извършените по проекта дейности за информационно осигуряване могат да бъдат съотнесени и към планираните проекти от **Мярка 5.2.2. Информационно осигуряване**.

Общата оценка от изпълнението на дейностите към *Мярка 5.2.1 Устройство и управление на защитените територии* е 0,3, а към *Мярка 5.2.2 Информационно осигуряване* е 0,2. Присъстващите в рамките на фокус групата определиха като незадоволително изпълнението на дейностите, насочени към подобряване на устройството и управлението на защитените територии и изразиха мнение, че следва да се реализират кампании сред подрастващите, насочени към познаване и опазване на биологичното разнообразие на територията.

Значително по-високи са оценките на участниците във фокус групите при оценката на действията на общината в посока превенция и смекчаване на последствията от промените в климата - *Мярка 5.2.3.Превантивни действия и способност за адаптация.*

Много високо бяха оценени действията на общината в посока овладяване на кризисни ситуации, включително със създали се рискове за населението във връзка с активизирали се свлачища на територията на общината. Редовно са провеждани заседания на Щаба за изпълнение на Плана за защита при бедствия. Във връзка с появилото се свлачище на пътя за село Мийковци са взети мерки за допълнително отводняване на участъка и съседни на него; поставена е табела ограничаваща скоростта в участъка до 20 км/ч., както и светло-отразителни ленти за сигнализация през нощта; назначена е комисия, от кмета на община Елена, която има задача да направи оглед на потенциално опасни места за възникване на свлачищни процеси по пътищата от републиканската и общинска пътни мрежи в отдалечени населени места, до които няма алтернативни пътища; предприети са мерки, свързани с отводняване и просветление на пътищата от общинска пътна мрежа. Проведени са процедури по аварийно – възстановителни работи и аварийната ситуация е овладяна.

През 2016 г. е изготвено проектно предложение за ремонт на сводов мост на път VTR1079 /III-662/ - Елена - Лазарци - Мийковци (ул. "Майтанеци").

По отношение на почистването на речните корите през периода 2014-2016 г. са извършвани превантивни действия.

Общината работи активно в посока залесяване на неземеделски земи. През 2015 година приключва изпълнението на проект „Първоначално залесяване на неземеделски земи”

по мярка 223 на Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г. с безвъзмездна финансова помощ от близо 920 000 лв. бяха залесени близо 1000 дка, собственост на общината. Освен увеличаване на горските територии, намаляване на риска от ерозия и подобряване на водния баланс, реализацията на проекта доведе и до създаване на сезонна заетост на няколко общи работници за пет години напред.

През 2015 г. община Елена изпълнява проект "Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности" по мярка 226 на ПРСР. Проектът е на стойност 549 439 лв. В резултат на неговата реализация е изградена високотехнологична система за пасивно пожаронаблюдение, с цел намаляване опасността от горски пожари. Кулата е разположена в местността Черно бърдо в землището на село Костел – имот представляващ горска територия, собственост на община Елена, попадащ в отдел 311 „и“. Системата включва локална станция за наблюдение, контролен център и система за оповестяване. Подходящото ситуиране на станцията осигурява наблюдение в радиус до 15 км.

Общата оценка поставена от фокус групите към изпълнението на дейностите към Мярка 5.2.3 *Превантивни действия и възможност за адаптация е 1,2*. И двете фокус групи оцениха високо действията на общинското ръководство при предотвратяването на кризисни ситуации свързани с активизирани се свлачища на територията. Като успешно от представителите и на двете групи е оценено е изпълнението на двата проекта по Мярка 226 и 223 на ПРСР.

Приоритет 6. Подобряване на институционалната среда и подкрепа на местното развитие

Специфична цел	Мярка	Средна оценка общински служители	Средна оценка широка общественост
6.1 Повишаване ефективността в работата на местната власт	6.1.1 Нови информационни технологии за по-ефективно управление	0,75	1
	6.1.2 Развитие на	0,85	0,7

	човешките ресурси в общинска администрация		
		1,05	1,1
	6.1.3 Подобряване процесите по планиране в община Елена		
6.2 Насърчаване развитието на гражданския сектор и партньорството с бизнеса	6.2.1 Гражданският сектор - партньор на местната власт	0,9	1
	6.2.2 Местната власт - партньор на бизнеса	0,5	0,7

Неизменно място в процеса на създаване на по-ефективна и работеща администрация заема процесът на внедряване на нови информационни технологии. В рамките на изпълнение на дейностите към **Мярка 6.1.1 Нови информационни технологии за по-ефективно управление** успех и улеснение в събирането на местните данъци и такси е пускането от община Елена на новата и модерна услуга за автоматично плащане на всички местни данъци и такси, от която и да е точка на страната в касите на ИЗИПЕЙ (EasyPay) и по интернет от целия свят чрез системата ИПЕЙ (ePay). Плащането се извършва бързо, евтино и много лесно само със съобщаване на ЕГН-то на физическите лица или ЕИК-а на фирмите. Новата услуга на автоматично разплащане на данъците улеснява неимоверно гражданите. Тя е в полза най-вече на живеещите извън общината и пести време, нерви и пари, а в същото време повишава и събираемостта от местните приходи. Услугата е безвъзмездна и с нея общината се нарежда сред общините в България, които предлагат модерно и европейско обслужване за жителите си с по-висока събираемост от данъци и електронно предлагани услуги.

В подкрепа на принципа за обслужване на едно гише в периода 2014-2016 г. в Центъра за информация и обслужване на гражданите се предоставя такова обслужване.

Все още не е въведена система за електронен обмен на документи с държавни институции и други общини, както и не е създадена система за Електронен общински

съвет, но забавянето в изпълнението на тези дейности се дължи не на бездействие от страна на общината, а на закъснението в изпълнението на процедурите по новата оперативна програма ОП „Добро управление 2014-2020“, откъдето се очаква съфинансиране в тази сфера.

Друга степен на интервенция в посока повишаване ефективността в работата на местната власт е изпълнението на дейностите към **Мярка 6.1.2 Развитие на човешките ресурси в общинска администрация**. Управлението на човешките ресурси, представлява последователно и целенасочено въздействие върху служителите, с цел повишаване ефективността от работата им при изпълнение на стоящите пред тях администрацията задачи.

При постъпване на нов служител се предоставя менторска подкрепа, както на общинските служители, така и на стажантите. Държавните служители в рамките на администрацията са 18,3%. В процеса на адаптация и развитие важен аспект от квалификация на ново постъпилите общински служители е оказването на професионална подкрепа.

Поддържането на вътрешните правила и процедури в актуално състояние и осигуряване на пълно съответствие между писмените документи и реалните практики за изпълнение на процесите са гарант за качествено управление.

Ежегодно в общината се прецизират длъжностните характеристики на общинските служители съгласно функциите на дирекциите в устройствения правилник. В началото на всяка година на служителите се предоставя и възможност за подобряване на квалификацията и компетентностите, чрез участие в различни обучения и семинари, които залягат в годишен план. Общинските служители редовно вземат участие и в обучения свързани с подготовката и управлението на различни програми и проекти.

Стратегически важен в областта на развитието на човешките ресурси и повишаване на ефективността в работата на администрацията е приключилият през 2014 г. проект свързан с извършването на функционални анализи в общините Елена и Лясковец по ОП „Административен капацитет“ 2007-2013 г. В рамките на проекта са изготвени функционални анализи за всяка от общините, проведени са пет дневни обучение за всяка и е изготвен доклад за степента на повишаването на квалификацията и

подготвеността на служителите на общинските администрации за въвеждане на нови функционални връзки при изпълнение на административните услуги.

Разработена е Концепция за организационно развитие за община Елена, както и стратегия към нея. Разработени са вътрешни правила/инструкции за общината „Насоки за подобряване на ефективността и ефикасността“ и „Механизми за оценка на ефикасността и ефективността“ на работата на административната структура, които успешно се прилагат в периода 2014-2016 г. и са високо оценени от представителите на общинската администрация във фокус групата.

Определящ за изпълнението на дейностите към **Мярка 6.1.3 Подобряване процесите по планиране в община Елена** е реализираният проект по ОПАК 2007-2013 г. - „Подобряване процесите на стратегическото планиране и механизмите за неговото наблюдение в община Елена”. Стойността му е в размер на 75 976 лв., изпълнен е в периода 13.11.2013- 13.08.2014 г.

В резултат на изпълнението на проекта са въведени механизми за мониторинг и контрол при изпълнението на местни стратегически документи, които действат през програмния период 2014-2020г. Разработените местни стратегически документи са: Общински план за развитие и Концепция за пространствено развитие. Изпълнени са специфичните цели за: постигната съгласуваност на местните политики с областни, регионални, национални и европейски стратегически и нормативни документи; въведена единна система за мониторинг, контрол и последваща оценка при изпълнението на стратегически документи на местно ниво; осигурена обществена подкрепа на политиките, провеждани на местно ниво, чрез „поставяне на мост” между нуждите и вижданията на заинтересованите страни и целите и приоритетите, които си поставят местните власти; повишен капацитет на органите на управление и служителите на общинската администрация за мониторинг и контрол върху изпълнението на стратегически документи, действащи в периода 2014 – 2020 г.

Резултат от изпълнението на проекта са: последващата оценка на общинския план за развитие (ОПР) 2007-2013г. на Община Елена, анализа на социално-икономическото развитие на община Елена, в т.ч. SWOT анализа, разработената и въведена методика за мониторинг, контрол и последваща оценка при изпълнението на ОПР 2014-2020 на община Елена. За съгласуване на политиките е използван форум подхода с участието на всички заинтересовани страни. Проведено е и съпътстващо обучение, свързано с

въведената методика за мониторинг, контрол и последваща оценка на изпълнението на ОПР 2014 – 2020 г. на община Елена.

В края на 2016 г. е изготвен предварителен проект на ОУП и екологичната оценка към него. През октомври 2016 г. на основание чл. 127, ал. 2 от ЗУТ и чл. 20, ал. 1, т. 1 от Наредбата за извършване на екологични оценки на планове и програми са проведени предварителни консултации с всички заинтересовани страни, включително структурите на гражданското общество и бизнеса. Общият устройствен план на община Елена е разработен от „ДЗЗД Консорциум Урбан Груп“ - на основание чл. 124 от ЗУТ, по възлагане от Кмета на общината и Решение на Общинския съвет.

ОУП се съфинансира от Общинския бюджет с 35% и от Министерство на инвестиционното проектиране/Министерството на регионалното развитие и благоустройството (МИП/МРРБ) с 65% от стойността на сключения договор, е с прогнозен период на действие 20 години.

Главната цел на ОУП на община Елена е „да предложи решения за създаване на оптимална пространствена и функционална структура за развитие, изграждане и комплексно устройство на общинската територия в хармонично единство на урбанизираните територии със съществуващите природни и антропогенни елементи и специфични социално-икономически условия за устойчиво възпроизводство на обществото и за предлагане на възможности за пространствено „вписване“ на общината в групата от съседни общини в границите на област Велико Търново.“

Облекчаване на административните дейности, предоставяне на широка възможност за избор от страна на гражданите и приближаването на администрацията до тях са едни от основните положителни страни на политиката на местно развитие, които бяха отбелязани от двете фокус групи. Общата осреднена оценка от изпълнението на Мярка 6.1.1 *Нови информационни технологии за по-ефективно управление* е 0,9, Мярка 6.1.2 *Развитие на човешките ресурси в общинска администрация* – 0,8 и Мярка 6.1.3 *Подобряване процесите по планиране в община Елена* е 1,1 – все още не са осъществени всички планирани дейности/ проекти. Най-високо е оценена Мярка 6.1.3 *Подобряване процесите по планиране в община Елена*, което в голяма степен се дължи на успешно изпълнения проект „Подобряване процесите на стратегическото планиране и механизмите за неговото наблюдение в община Елена” по ОПАК 2007-2013 г., при който в процеса на формиране на политиките на местно ниво бяха привлечени всички структури на гражданското общество.

С цел насърчаване развитието на гражданския сектор в рамките на **Мярка 6.2.1 Граждански сектор – партньор на местната власт** са планирани следните дейности: създаване на общински фонд за подкрепа на значими обществени събития, насърчаване извършването на мониторинг в работата на местната власт от СГО и изграждане на между-общински сътрудничества, включително и посредством създаването на МИГ със съседна община. В периода 2014-2016 г. община Елена реализира част от планираните дейности.

През 2016 година община Елена затвърди партньорството и сътрудничеството си с община Златарица, чрез изпълнението на проект 19.1 „Помощ за подготвителни дейности“ на мярка 19 „Водено от общностите местно развитие“ от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 – 2020 година. Община Елена изгражда добро сътрудничество с община Златарица още в предходния период посредством изпълнението на проект „Развитие на атрактивен и ефективен регионален продукт – туристическа дестинация Елена – Лясковец – Златарица“ по ОПРР, с което бе утвърдено партньорството и сътрудничеството в сферата на туризма между трите общини.

Кандидатстването по подмярка 19.1 от ПРСР е от името на местно партньорство, в което водещ е община Елена, подкрепена от община Златарица, НЧ «Напредък 1863» - гр. Елена и «Бобова могила» ООД - гр. Златарица. Подмярката стимулира местното развитие в селските райони, чрез подкрепа на местни инициативи. Това се случва чрез реално функциониращи местни инициативни групи (МИГ), които обхващат хомогенна, социално свързана територия с общи традиции и местна идентичност, обединявайки публични, частни и граждански организации, действащи на територията. Мярка 19 от ПРСР дава възможност още за развитие на междусекторни партньорства и взаимодействие за инициативи от общ интерес за развитието на териториалната идентичност, маркетинг и марки на база специфичния териториален потенциал и продукти от местен характер. Одобрената безвъзмездна финансова помощ за изпълнението на проекта бе в размер на 47 815,75 лв.

В обявения първи прием със срок 31 май 2016 г. „Местна инициативна група общини Елена и Златарица“ кандидатства пред Министерство на земеделието и храните за финансиране и изпълнение на Стратегия за водено от общностите местно развитие.

Съгласно споразумение с МЗХ №РД.50-140 от 21.10.2016 г. сдружение „МИГ общини Елена и Златарица“ изпълнява стратегия за ВОМР на стойност 1 955 830 лв.

Очаква се следващите години от изпълнение на ОПР „МИГ общини Елена-Златарица“ да работи по-активно и посредством отворените процедури за кандидатстване даде нови възможности за местния бизнес, гражданския сектор и местните общности на територията на двете общини.

С цел по-ефективно изграждане на междуобщинското сътрудничество през 2014 г. кметът на община Елена участва в обучително пътуване за обмяна на добри практики в Норвегия на тема „Междуобщинско сътрудничество“. Обмяната на опит и добри практики е по изпълнявания от Националното сдружение на общините в България проект „Повишаване капацитета на НСОББ и българските общини чрез сътрудничество с норвежките местни власти”.

В изпълнение на дейностите от **Мярка 6.2.2 Местната власт – партньор на бизнеса** са извършвани ежегодни информационни кампании от страна на ОИЦ- Велико Търново и общинската администрация с цел запознаване с предстоящите приеми по оперативните програми. Общината работи в посока облекчаване на процедурите и

скъсяване на сроковете при предоставяне на публични услуги на бизнеса чрез въвеждането на експресна и бърза поръчка на услугите.

За популяризиране на възможностите за онлайн услуги, улесняващи гражданите и бизнеса са използвани различните информационни канали – местния вестник „Еленска трибуна“, регионалният вестник „Борба“, общинският сайт, местният радиовъзел.

В рамките на фокус групите оценката на изпълнението на дейностите към Мярка 6.2.2 *Местната власт- партньор на бизнеса* беше оценена като незадоволително – 0,6, има извършени дейности, но не са налице всички очаквани резултати. Общината следва да води по- активен маркетинг насочен към рекламиране на икономическия потенциал на общината. Необходимо е също така разработването на стратегия за привличане на инвестиции и реализация на ПЧП.

Значително по-високо е оценено изпълнението на дейностите към Мярка 6.2.1 *Гражданският сектор- партньор на местната власт*. Общата оценка в изпълнението на мярката от двете фокус групи е 1 – има извършени дейности в срок, но не са налице всички очаквани резултати.

7. Оценка на степента на постигане на съответните цели и устойчивостта на резултатите

Ефекта от изпълнението на ОПР разкриват данните от проведеното анкетизиране, което се проведе във формата на фокус групите и посредством, което се извърши оценка на резултатите от изпълнението на Общинския план за развитие и степента на постигане на целите на плана, оценката на общото въздействие от изпълнението на ОПР, както и на ефективността и ефикасността на използваните ресурси при неговото изпълнение. На основата на поставените оценки по мерки е сумирана общата оценка по изпълнението на приоритетите и залегналите в плана специфични цели.

На основния въпрос за общата оценка на цялостното изпълнение на ОПР на община Елена е дадена осреднена оценка 1 по три степенната скала от 0 до 2. Резултатите от

проведените фокус групи показват, че в най-висока степен са изпълнени дейностите от Приоритет 3: Подобряване на социалната и културна среда за приобщаващ растеж (1,1), Приоритет 4: Изграждане на техническа инфраструктура, осигуряваща оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда за населението (0,9) и Приоритет 6: Подобряване на институционалната среда в подкрепа на местното развитие (0,9). Следва Приоритет 2: Развитие на туризма на базата на културно-историческото наследство и природния потенциал на територията (0,8) . Най-ниска оценка са получили изпълнените дейности в Приоритет 1: Жизнеспособна местна икономика, осигуряваща устойчив растеж (0,5) и Приоритет 5: Създаване на условия за опазване и подобряване на околната среда и постигане ефективно използване на природните ресурси (0,6) (Таблица 8).

Таблица 8 Оценка на приоритетите от изпълнението на ОПР на община Елена 2014-2020 **тристепенна скала от 0 до 2*

Приоритет	Средна обща оценка
ПРИОРИТЕТ 1: Жизнеспособна местна икономика, осигуряваща устойчив растеж	0,5
ПРИОРИТЕТ 2: Развитие на туризма на базата на културно-историческото наследство и природния потенциал на територията	0,8
ПРИОРИТЕТ 3: Подобряване на социалната и културна среда за приобщаващ растеж	1,1
ПРИОРИТЕТ 4: Изграждане на техническа инфраструктура, осигуряваща оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда за населението	0,9
ПРИОРИТЕТ 5: Създаване на условия за опазване и подобряване на околната среда и постигане ефективно използване на природните ресурси	0,6

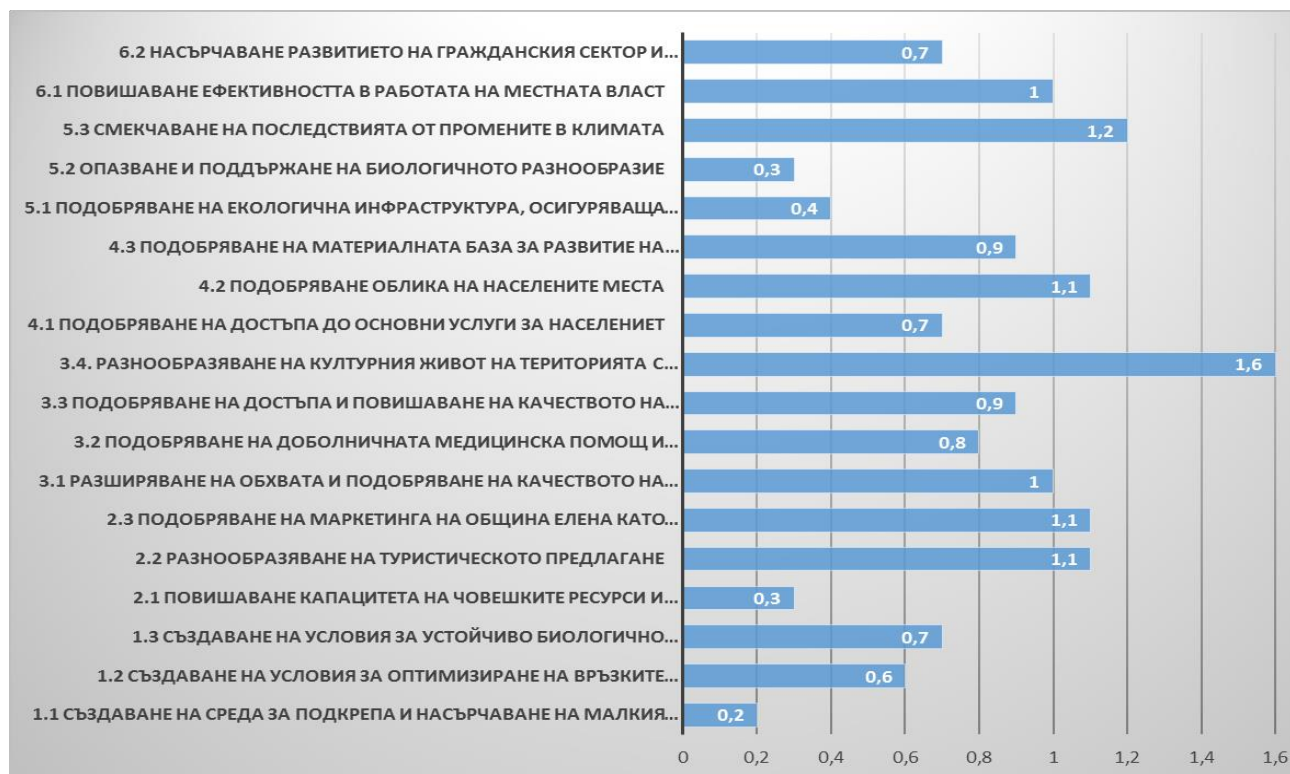
ПРИОРИТЕТ 6: Подобряване на институционалната среда в подкрепа на местното развитие **0,9**

СРЕДНА ОБЩА ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОПР **0,8**

При оценката на цялостното изпълнение на специфичните цели заложи в рамките на ОПР участниците и от двете фокус групи демонстрираха добро познаване на структурата на стратегическата рамка и програмата за реализация на ОПР 2014-2020, което се дължи на факта, че голяма част от участниците са присъствали и в рамките на форум сесиите организирани в процеса на разработване на ОПР на община Елена 2014-2020 г. Оценката на приоритетите е извършена посредством средноаритметичната стойност на специфичните цели включени към приоритета.

Оценката на целите от проведеното анкетиране в рамките на фокус групите по три степенната скала има следния графичен вид (Фиг.5)

Фигура 5 Оценка на степента на изпълнение на специфични цели заложи в ОПР на община Елена 2014-2020 г.

По оценка на участниците във фокус групите в най-висока степен е изпълнена **Специфична цел 3.4: Разнообразяване на културния живот на територията**- 1,6 с акцент върху условията за изява и разнообразяване на културния живот на младите. В рамките на изпълнението на дейностите най-висока оценка получават тези свързани с разнообразяването на празничния и културния календар. Увеличава се общинската подкрепа и финансов бюджет за организирането на празници и чествания, а многобройните прояви и чествания са обект на интерес от значително нарасналия туристически поток. През последните години културния календар е наситен с нови събития и общината следва да работи в посока тяхното утвърждаване. На огромен интерес се радват кулинарните празници “Медена седянка по еленски” и “Празник на еленския бут”. Разширявайки своя обхват при всяко следващо провеждане те имат все по-голяма посещаемост. Наблюдава се и диверсификация на празничните прояви, които не се провеждат единствено в рамките на гр. Елена, но обхващат и други населени места с туристически потенциал, какъвто е празникът на шарената черга, старите занаяти и народния бит в с. Блъсковци. Най-много са средства разходвани за Празника на града - 21 май и за Празника на еленския бут, който по традиция се провежда около Димитровден.

В рамките на изпълнението на планираните дейности към целта - местните читалища и клубове работят активно за разнообразяване на културния живот, предлагат се нови форми за развитие на читалищната дейност, увеличават се самодейните състави и техните изяви, както и изявите им на общинско, регионално и национално ниво.

Младите хора са основен акцент в политиките на местната власт. На тях се предоставят разнообразни форми за участие в културния живот на общината. Посредством Центъра за личностно развитие децата имат възможност да се докоснат до разнообразни кръжоци и курсове, с цел разнообразяване на свободното време и стимулиране на таланта.

Оценката на участниците във фокус групите във връзка с изпълнението на целта е, че тя е в голяма степен изпълнена и в оставащия период от изпълнението на плана е необходимо утвърждаване на направеното и продължаване на работата на местната власт в тази посока.

На следващо място при оценка на изпълнението на целите се нарежда **Специфична цел 5.3 Смятане на последствията от промените в климата** -1,2. Много високо

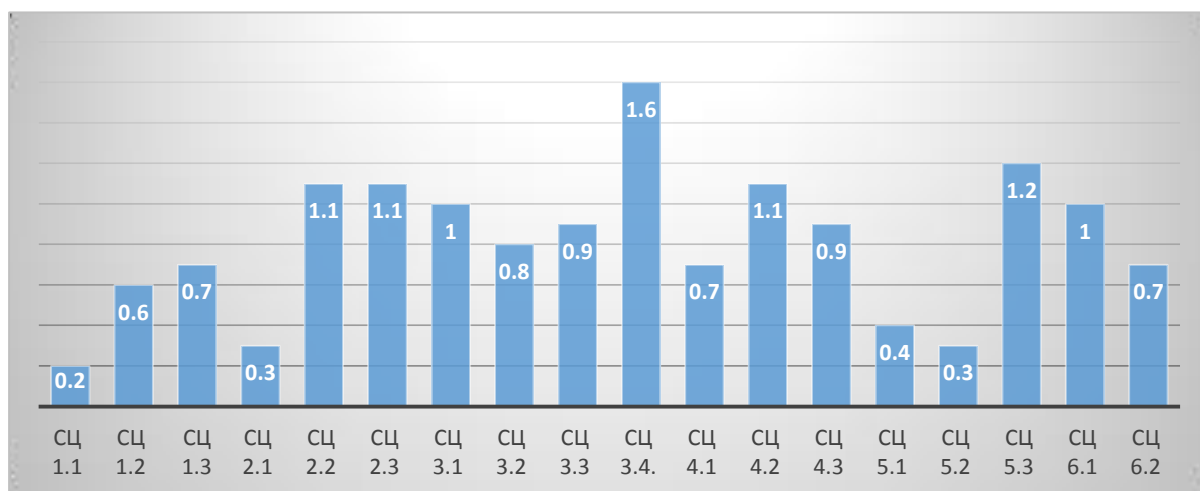
оценени от участниците във фокус групата са действията на общината в посока овладяване на настъпили кризисни ситуации във връзка с укрепване на активизирали се свлачища. В рамките на изпълнението на планираните дейности са изпълнени два проекта по ПРСР 2007-2013, свързани със залесяване на неземеделските земи и изграждане на високотехнологична система за пасивно пожаронаблюдение.

Следващите три специфични цели, които получават високи оценки за своето изпълнение в рамките на фокус групите - оценка 1,1 са ***СЦ 2.2 Разнообразяване на туристическото предлагане, СЦ 2.3 Подобряване маркетинга на община Елена като туристическа дестинация и СЦ 4.2 Подобряване облика на населените места.***

Развива се туристическата инфраструктура и се разширява туристическото предлагане. В града и околностите се издигат нови хотелски комплекси и къщи за селски туризъм, развиват се спа услуги и атракции, а за празници и ваканции местата се резервират месеци предварително. За разнообразяване на туристическите продукти се акцентира върху културния и селския туризъм. Набират все по-голяма популярност еко селищата, които предлагат разнообразни туристически атракции. За успешното изпълнение на ***СЦ 2.2. Разнообразяване на туристическото предлагане*** говорят и чисто обективните факти свързани с увеличаване на туристическия поток, увеличаване броят на категоризираните туристически обекти, увеличените приходи от такси на музея на Възраждането. В областта на подобряване състоянието на КИН на територията на община Елена е необходимо изготвяне на стратегия за развитие на КИН, както и реализирането на проекта за изграждане на галерия, тъй като след затварянето на галерията през 2010 г над 1000 живописни работи стоят във фондохранилищата, като периодично се излагат частично в къщата-музей Иларион Макариополски.

Участниците във фокус групите оценяват високо и изпълнението на ***СЦ 4.2. Подобряване облика на населените места.*** В периода 2014-2016г. видимо се подобрява градската среда. С изпълнени проекти по Програмата за развитие на селските райони са изградени детски площадки, спортен комплекс. Реализирани са и няколко минипроекта, финансирани от ПУДООС, като са направени пейки, беседки и места за отдих в парк “Калето”, кв. “Север”, триъгълника на ул. “Велчова завера” в гр.Елена. Изградена е нова фитнес площадка в парк “Калето”, оборудвана по всички съвременни стандарти. Основните очаквания за постигане на целта са свързани с подобряване състоянието на уличната мрежа.

Най-ниско е оценено постигането на **СЦ: 1.1 Създаване на среда за подкрепа и насърчаване на малкия и средния бизнес на територията на община Елена** - оценка 0,2, **СЦ 2.1 Повишаване капацитета на човешките ресурси и подобряване на институционалната рамка на туризма на територията на община Елена** – оценката е 0,3 и **Специфична цел 5.2 Опазване и поддържане на биологичното разнообразие** – 0,3.

Проектите с най - устойчиви резултати оказали положителен ефект от изпълнението на целите на ОПР в община Елена, според участниците във фокус групите са както следва: разнообразен културен календар; подобряване на спортно-материалната база и разнообразяване на свободното време на младите - изграждане на спортна площадка за фитнес на открито, детски площадки; в областта на местните политики и практики за развитие на рекламата и туризма; разширяване обхвата на предлаганите социални услуги; подобряване на туристическите атракции; подобрена спортна инфраструктура.

Приоритетни проекти/дейности, които следва да намерят реализация в остатъчния период от изпълнението на плана, с оглед реализирането на заложените цели следва да бъдат насочени в следните направления:

- Дейности насочени към стимулиране на предприемачеството на територията, с акцент към младите хора;
- Популяризиране на възможностите и стандартите за развитие на биологично производство и земеделие;

- Обвързване на потребностите на бизнеса, общината и предлаганото обучение на младите хора, посредством разкриване на нова професионална паралелка в СУ „Ив. Момчилов“ – гр. Елена;
- Изготвяне на стратегия за развитие на туризма на територията на общината и налагане на общ бранд на територията;
- Разкриване на градска художествена галерия в сградата на Старото училище;
- Подобряване на доболничната медицинска помощ посредством разкриването на спешени кабинети на територията на общината;
- Професионални обучения за придобиване на умения в областта на туризма, хотелиерство и ресторантьорство, строителство и специализация в нови технологии.
- Ремонт на общински пътища с интензивно движение, където цялостна реконструкция не е правена поне от 30 години.
- Реализиране на проекти за енергийна ефективност на общински сгради;
- Проучвания и реализация на дейности за подобряване на качеството на питейната вода в селата и бившите махалички, сега улици на Елена;
- Изграждане на посетителска инфраструктура и повишаване на обществената информираност за опазване на биоразнообразието.
- Изграждане на система за ранно предупреждение за възникващи опасности от бедствия и аварии;
- Разработване на стратегия за привличане на инвестиции и ПЧП;
- Развитие на услугите превръщащи Елена в „електронна община“;

8. Оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси

Експертната оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси при изпълнението на ОПР на община Елена в средата на плановия период – края на 2016 г. се базира на аналитичния преглед и на обобщените резултати от изпълнените проекти и дейности в периода, обхванат от последващата оценка, финансирани със средства от бюджета на общината, структурните фондове на ЕС, ЕЗФРСР и други източници. Основен документ в основата на оценката на използваните ресурси е индикативната финансова таблица, която е част от ОПР. На базата на набраната и анализирана информация от годишните инвестиционни програми на община Елена за 2014, 2015,

2016 г. и отчетите на тяхното изпълнение, информацията от ИСУН и информация от общинска администрация Елена е извършено съпоставяне с планираните финансови средства по съответните приоритети, залегнали в плана.

Междинна оценка на изпълнението по отделни приоритети на ОПР (2014-2020)

Относителният дял на планираните средства по приоритети на ОПР на община Елена, 2014-2020, показва концентрация на ресурси в два от неговите приоритети - Приоритет 5: Създаване на условия за опазване и подобряване на околната среда и постигане ефективно използване на природните ресурси” (П5- 46%) и Приоритет 4: Изграждане на техническа инфраструктура, осигуряваща оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда за населението. (П4- 28%), където са разпределени повече от половината (74%) от общия ресурс за изпълнение на плана за целия период. С по-нисък и относително близък дял са следващите три приоритета: Приоритет 1: Жизнеспособна местна икономика, осигуряваща устойчив растеж (П 1- 11%), Приоритет 3: Подобряване на социалната и културна среда за приобщаващ растеж (ПЗ- 7%) и Приоритет 2: Развитие на туризма на базата на културно-историческото наследство и природния потенциал на територията- (П2-7%). С най-ниска относителна тежест е Приоритет 6: Подобряване на институционалната среда (П6) в подкрепа на местното развитие, за който са планирани едва 1% от финансовия ресурс на ОПР- (П6-1%)

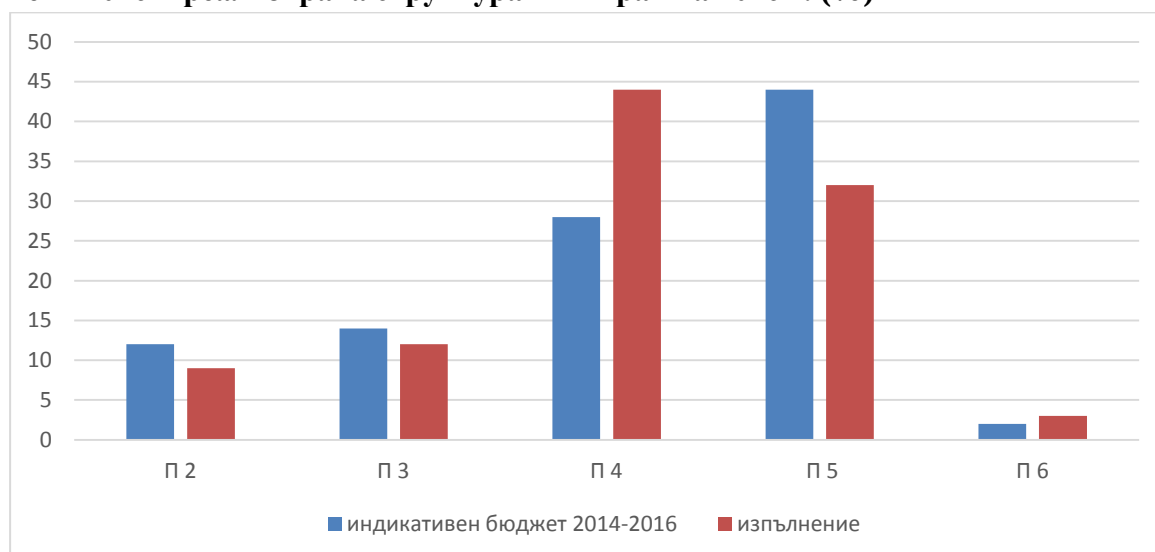
Поради липсата на информация за размера на инвестиции в модернизацията на земеделските стопанства и преработвателните предприятия на територията на община Елена за разглеждания период не могат да бъдат направени коректни изчисления. По тази причина *Приоритет 1: Жизнеспособна местна икономика, осигуряваща устойчив растеж*, няма да бъде разгледан при оценката на ефективността и ефикасността на изпълнението на ОПР за разглеждания период. По експертна оценка местните предприемачи и земеделски производители са активни в периода 2014-2016 г. в привличането на капитал и инвестиции в модернизацията на своето производство. В периода 2014-2016 г. има голям интерес за създаване на екологични животновъдни ферми в региона и към преработката на селскостопанска продукция. Мандрата и цехът за еленски бут разширяват дейността си. Възобновява работата си и месопреработвателното предприятие. През 2015 г. започна и производство на екологични плодови сокове без консерванти и стабилизатори. В предприятието се обработват много видове ядки, диворастващи плодове, зеленчуци, гъби и билки. На

пазара се налага и дивия чесън – сушен, прясно охладен и замразен. В общината има инвестиционни намерения за изграждане на нова свинеферма, както и за преработвателно предприятие, което ще работи с мляно месо.

Индикативният бюджет за реализация на плана за периода обхващащ оценката 2014-2016 г. е изчислен посредством планираните разходи заложи в програмата за реализация на плана и времевото разпределение на ресурсите по години. На база направените изчисления около 27 % от планирания ресурс за изпълнението на плана е съсредоточен в периода 2014-2016 г. При разработването на програмата за реализация е отчетен реалният риск от забавянето на новите оперативни програми и Програмата за развитие на селските райони от новия програмен период, като така например 2014 г. почти е изключена от плана за реализация на дейностите.

Към момента на извършване на междинна оценка (видно от графиката) се регистрира съответствие в голяма степен между планираната за периода 2014-2016 г. структура и реализираната. Чувствително разминаване се регистрира единствено за П 4 и П 5. При планирани 44% за П5 са насочени едва 28% от ресурса на плана за оценявания период, докато П4 е с няколкократно по голям дял от планирания (24%). Това несъответствие в голяма степен отразява трудностите на изпълнението на проектни ангажменти на страната в областта на опазване на околната среда, обезпечени с ресурс от структурните фондове на ЕС, най-вече в областта на отвеждането и пречистването на водите и водоснабдяването.

Фигура 6 Структура на планираните средства по отделни приоритети за периода 2014-2016 и реализирана структура към края на 2016 г. (%)

Резултатите от оценката на изпълнението на мерките и дейностите по отделните приоритети е показана в следващата таблица.

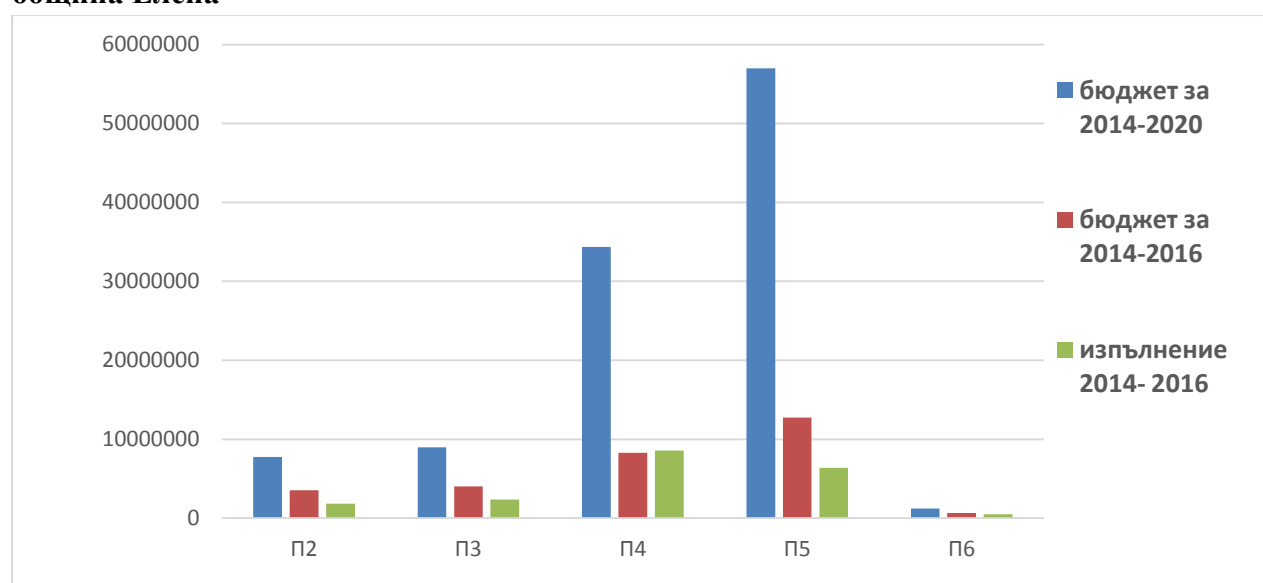
Таблица 9 Индикативен размер на планираните средства по приоритети на ОПР на община Елена в периода 2014-2016 г. и % на изпълнение

Приоритет	Индикативен бюджет за периода 2014-2020	Индикативен бюджет за периода 2014-2016 г.	Изпълнение за периода 2014-2016	% на изпълнение спрямо плана за целия период	% на изпълнение спрямо плана за периода на оценка
Приоритет 1: Жизнеспособна местна икономика, осигуряваща устойчив растеж	13 835 000	4 034 870	*	-	-
Приоритет 2: Развитие на туризма на базата на културно-историческото наследство и природния потенциал на територията	7 775 000	3 522 669	1 823 780	23,5%	51,8%
Приоритет 3: Подобряване на социалната и културна среда за приобщаващ растеж	8 977 000	4 044 808	2 359 954	26,3%	58,3%
Приоритет 4: Изграждане на техническа инфраструктура, осигуряваща оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда за населението	34 364 000	8 283 188	8 569 675	24,9%	103,5%
Приоритет 5: Създаване на условия за опазване и подобряване на	57 004 000	12 758 167	6 359 417	11,2%	49,8%

околната среда и постигане ефективно използване на природните ресурси					
Приоритет 6: Подобряване на институционалната среда в подкрепа на местното развитие	1 235 000	658 094	504 538	40,9%	76,7%
Общо за ОПР	123 190 000	33 301 796	-		
Общо за ОПР без Приоритет 1	109 355 000	29 266 926	19 617 364	17,9%	67,0%

Анализът (видно от таблицата и графиката) показва, че четири години преди края на плановия период общото изпълнение на индикативния финансов план към ОПР е 18%, при заложен индикативен финансов ресурс за междинния период 2014-2016 от 27%. Още на етапа на планиране в разпределението на финансовия ресурс при разработването на ОПР е отчетен рискът от забавяне в стартирането на процедурите за финансиране от новия планов период по отделните оперативни програми. Поради тази причина изпълнението на по-големите инфраструктурни проекти е планирано за втората част от изпълнението на плана 2017-2020 г., където е съсредоточен и по-голям финансов ресурс.

Фигура 7 Изпълнение на индикативния финансов план на ОПР (2014-2016), община Елена

Значителни девиации от планираното за периода се наблюдава единствено в

изпълнението на три от шестте приоритета. Най – голямо отклонение от планираното за периода се регистрира в рамките на *Приоритет 5: Създаване на условия за опазване и подобряване на околната среда и постигане ефективно използване на природните ресурси*, където изпълнението спрямо планираното за периода е по-малко от половината - 49,8%, следван от *Приоритет 2: Развитие на туризма на базата на културно-историческото наследство и природния потенциал на територията*- 51,8% и *Приоритет 3: Подобряване на социалната и културна среда за приобщаващ растеж*- 58,3% от планирания бюджет.

Реализираните инвестиции в изпълнение на *Приоритет 4: Изграждане на техническа инфраструктура, осигуряваща оптимални условия за развитие на икономиката и качествена и здравословна околна среда за населението* преизпълват първоначално планирания ресурс за периода 2014-2020 г., като изпълнението спрямо планираното за периода е 103 %. До голяма степен този успех се дължи на реализираните проекти насочени към подобряване на социалната инфраструктура и инфраструктурата за спорт и отдих.

Висока ефективност на изпълнението на планираните дейности се отбелязва и при реализацията на дейностите в рамките на *Приоритет 6: Подобряване на институционалната среда в подкрепа на местното развитие* - 76,0%. Нереализирани в рамките на приоритета остават единствено дейностите, които очакват своето финансиране по ОП „Добро управление“ 2014-2020 г. Чрез програмата следва да се търси реализация на дейностите насочени към предоставянето на интегрирани административни услуги и „създаване на електронна община“, развитие и надграждане на информационната инфраструктура; подобряване на административния капацитет; въвеждане на нови и подобряване на съществуващите услуги, включително интегриране на услугите; предоставяне на публичен достъп до съответните бази данни; разработване на анализи, проучвания, оценки, обучения на НПО и социално-икономическите партньори за подобряване на бизнес средата.

Промяната в икономическата ситуация в страната и в глобален мащаб през оценявания период (2014- 2016) несъмнено повлиява и на икономическото развитие на община Елена. Повишава се равнището на заетост на икономически активното население, качеството на живот и привлекателността на общината (резултати от проведените фокус групи в общината). От една страна, това се дължи на по-голямата инвестиционна активност на бизнеса, но от друга страна и на успешното привличане на европейски

средства от страна на общината. През 2015 г. кметът на община Елена неслучайно печели национален конкурс в категорията „Ефективно управление на европроекти“. Наградата е признание за работата на целия екип в общинската администрация.

Европейските проекти, изпълнявани в периода 2014-2016 г. на територията на общината са близо 11 млн. лв., в това число и проекти реализирани от частния сектор и местни предприемачи. С близо 2,3 млн. лв. е извършена рехабилитация на участък от общинската пътна мрежа свързващи Елена, Блъсковци и Дърлевци, „Подобряване на възможностите за отдих, спорт и дейности в свободното време чрез изграждане и реконструкция на спортни съоръжения” в селата Константин и Майско, чиято стойност е 5, 8 млн. лв. За 1, 1 млн. лв. е извършено обновяването и рехабилитацията на обществените зелени площи – паркове, градинки и детски площадки в град Елена и в село Беброво. С 549 439 лв. от Програмата за развитие на селските райони е изградена високотехнологична система за пасивно пожаронаблюдение с цел намаляване опасността от горски пожари. Местната администрация успешно изпълни и проект „Първоначално залесяване на неземеделски земи в общината”, чиято стойност е 920 000 лв.

9. Изводи и препоръки за актуализация на ОПР на община Елена

Изпълнението на ОПР на община Елена за периода 2014-2016 г. съвпада с края на първия програмен период и форсираното усвояване на евро средства, както и с началото на втория програмен период 2014-2020, който стартира с голямо забавяне при одобрението на оперативните програми и отварянето на процедурите за кандидатстване по тях. Въпреки това следва да се отбележи ефективната работа на местния бизнес и общинската администрация при кандидатстването за получаване на евросредства, както и повишената атрактивност на община Елена при привличането на инвестиции.

При разработването на Общинския план за развитие на община Елена за периода 2014-2020 г. са взети предвид обективно действащите фактори: актуалната политическа и икономическа ситуация в страната, обективните дадености и характеристики на община Елена; миграция на населението в трудоспособна възраст към по-големите градове и чужбина, застаряващо население в региона и обезлюдяване на малките населени места; ниско равнище на доходите и неблагоприятната ситуация на пазара на труда.

При всичко това, община Елена разполага с дадености, които при правилно използване, биха могли да благоприятстват развитието ѝ: традиционна и нарастваща през последните години популярност на общината като туристическа дестинация; съхранено културно-историческо наследство, чиста природа и налична база за настаняване на посетители; централно географско разположение в рамките на страната и относително добра транспортна достъпност; богат празничен календар, базиран на история, природа и кулинарни деликатеси.

Един от водещите изводи, които се налагат от извършената междинна оценка на изпълнението на ОПР за периода 2014-2016 г. е, че общинска администрация постига висока проектна активност, която генерира значителни подобрения в областта на социалната, образователната и спортната инфраструктура. Други сфери обаче, като например техническа (пътища, ВиК, околна среда), осигуряване на междуинституционално, в частност междуобщинско сътрудничество налагат по-фокусирани усилия и мерки за тяхното подобряване.

По отношение на планираната финансова рамка и вложените ресурси в реализацията на плана се наблюдава едно добро изпълнение на усвоените финансови ресурси. Това е резултат от реалистичния размер на планираните средства и високата проектна активност на общинската администрация. Те създават предпоставки за обезпечаване постигането на съответните цели и съдействат за създаване на реален ефект върху местното развитие.

В рамките на изпълнението на ОПР на община Елена за периода 2014-2016 г. е налице една добра координация и съгласуваност между действията на местната власт и гражданите. Структурите на гражданското общество и бизнеса са активно привлечени в процеса на създаване на политики на местно ниво. Следва да се положат обаче значително повече усилия за изграждане на система за мониторинг и наблюдение на изпълнението на ОПР, в която да бъдат включени всички заинтересовани страни. С оглед подобряване на процеса на наблюдение на изпълнението на ОПР е необходимо да се реализира на практика разработената система за мониторинг на изпълнението, като в този процес Работната група за наблюдение, активно изпълнява своите функции и задължения. Това в значителна степен ще подобри качеството на процеса на изпълнение и ще осигури възможност за предприемане на своевременни коригиращи действия от страна на овластените лица.

Общата оценка на всички страни участвали в процеса по изготвяне на междинната оценка е, че ОПР на община Елена за периода 2014-2020 г. е реалистичен и отговаря в голяма степен на нуждите на територията и потребностите на местното население. С оглед на направената оценка екипът по изпълнение на поръчката смята, че не е необходимо предприемането на действия по актуализация на плана, тъй като той в пълна степен отговаря на потребностите и промените в резултат на социално-икономическите процеси на територията. Програмата за реализация на ОПР на община Елена за периода 2014-2020 г. е адаптирана, приложима към местните условия и ресурси, а стратегическа рамка отговаря на местните потребности, което не налага неговата актуализация.